

บทบาทของนางวิสาขามหาอุปัชฌายาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลัก
สังคหวัตถุ ๔
THE ROLE OF VISAKHAA MAHAUPASIKAA FOR STRENGTHEN SOCIAL PEACE
ACCORDING TO SANGAHAVATTHU 4

นางสาวบุญยวีร์ ศิริรัตน์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

The Role of Visakhaa Mahaupasikaa for Strengthen Social PEACE According to
Sanghavatthu 4

Miss. Boonyavee Sirirat

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2015

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

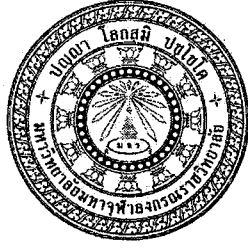

บทบาทของนางวิชากรมหาอุปาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลัก
สังคหวัตถุ ๔

นางสาวบุญยวิทย์ ศิริรัตน์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์เรื่อง
“บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔” เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระราชวรเมธี, ดร.)

ประธานกรรมการ

(ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์)

กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวบุญยวีร์ ศิริรัตน์)

ชื่อสารนิพนธ์ : บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตาม
หลักสังคหวัตถุ ๔

ผู้วิจัย : บุญยวิทย์ ศิริรัตน์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สันติศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, บธ.บ., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๐/มีนาคม/๒๕๕๙

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาประวัติ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิสาขามหาอุบาสิกา (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคม ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

(๑) สังคมจะเกิดสันติสุขจะต้องเกิดจากความรัก ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อต่อกันปฏิบัติต่อกันตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) ทาน คือการให้การอนุเคราะห์ (๒) ปิยวาจา วาจาที่อ่อนหวานจริงใจ (๓) อัตถจริยา การที่เป็นคนเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม (๔) สมานัตตตการ เป็นบุคคลที่เสมอตันเสมอปลาย กล่าวได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักปฏิบัติที่ถือได้ว่าสามารถนำมาบริหารจัดการคนในสังคมให้มีสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือ มนุษย์สัมพันธ์เป็นการประสานใจสมาชิกในสังคมให้เกิดสันติสุข

(๒) วิธีการดำเนินชีวิตของนางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นผู้หญิงเก่งฉลาด ควรนำมาเป็นต้นแบบให้กับผู้หญิงสมัยใหม่ นางมีวิธีการในการจัดการปัญหาได้ อย่างชาญฉลาดและและรอบคอบรู้จักการวางตน และมีความอดทน พยายามในการใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวสามีและอยู่กับพระพุทธศาสนาอย่างมีความสุขได้

(๓) จากการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมา ถอดบทเรียนในลักษณะมิติใหม่ที่เป็นหลักสังคหวัตถุในอีกมุมมอง คือ การใช้ 4S ให้เข้ากับสังคมโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน ที่ยังมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่ หลักสังคหวัตถุนี้เป็นประตูต้นแรกของการนำพา ตนเอง ครอบครัว สังคม ให้ไปสู่สภาวะของความสุขสงบ ร่มเย็นการที่ไม่มีปัญหา เพราะปัญหาได้ผ่านกระบวนการขัดเกลา ของสังคหวัตถุ ๔ ไปแล้วย่อมเกิดความสันติสุขแน่นอน หลักสังคหวัตถุในอีกมุมมองโดยการใช้ 4S ดังกล่าวแล้ว คือ Settle สงบ Satisfied สุข, Smart สวยสง่า, Settle สงบ, Sociability สม่่าเสมอในการวางตน ซึ่งได้มาจากความเข้าใจของหลักสังคหวัตถุ ที่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์สำหรับ สตรียุคสมัยใหม่ อีกด้วยเพื่อนำพาให้สังคมไปสู่สันติอย่างมั่นคง

Research Paper Title : The Role of Visakh Mahaup sik 's for Strengthening Social Peace
Researcher : Boonyavee Sirirat
Research Paper Advisor : Dr. Khantong Wattanapradith, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)
Date of Graduation : 10/March/2016

Abstract

This thematic paper is of 3 objectives: 1) to study principles of Sangahavatthu in Buddhist Scripture, 2) to study Visakh Mahaup sik 's background and her way of living in society, and 3) to critically analyze the role of Visakh Mahaup sik for Strengthening Social Peace by using the tool of documentary-qualitative research.

From the research, it is found the following:

(1) Peaceful society will exist on the basis of love, unity, kindness to each other according to principles of Sangahavatthu comprising of 4 subjects of sympathy: 1. 'D na', generosity, 2. 'Piyav c ', kindly and sweet speech with sincerity, 3. 'Atthacariy ', self-sacrifice for others, and 4. 'Sam nattat ', being even and equal of a person. It can be said that Sangahavatthu is the practice that can be used to manage people in society for peace as this Dhamma is a conceptual idea of supporting or human relations for blending social members for peace.

(2) The brainy style of Visakh should be brought to use as a role-model to modern women, such as her smart and careful ways of solving problems with knowing how to act and being patient, having effort to be able to happily live together with her husband's family as well as living with Buddhism

(3) Researcher has found a new dimensional aspect that the lesson learned from this research can be extracted from dimensional aspect by the implementation of '4 S' to suit the present society which is still unequal; this Sangahavatthu is the first door to bring oneself, families, society into the atmosphere of happiness and calmness without problems because of having gone through the process of improvement under it, peace can really happen. The mentioned '4 S' as the new dimensional aspect stands for Settle, Satisfied, Smart and Sociability which are extracted from the understanding of Sangahavatthu principles that can be useful to modern women that will lead society to sustainable peace.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี อันเนื่องมาจากความเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้กำลังใจเสมอมา ตลอดจนให้ผู้วิจัยพากเพียรจนได้ก้าวสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำ สั่งสอน และที่สำคัญคือให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอบพระคุณ ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยให้คำแนะนำการช่วยเหลือ ชี้แนะ ให้คำปรึกษา รวมทั้งเสียสละเวลา และทุ่มเท นำปรับปรุงแก้ไข สารนิพนธ์นี้ และกราบขอบพระคุณพระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ดร. ผู้มีเมตตาต่อศิษย์เสมอมา พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร. พระมหาดนัย อุปวฑฒโน (ศรีจันทร์) พระมหาวุฒิเมธส์ วุฑฒิเมโธ ที่ช่วยดูแล เอาใจใส่ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข และสนับสนุนส่งเสริมให้สารนิพนธ์นี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ ดร.พูนสุข มาศรีรังสรรค์ ที่ช่วยตรวจบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้สารนิพนธ์ครบถ้วนและสมบูรณ์

อานิสงส์แห่งคุณงามความดีอันใดที่เกิดจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ข้าพเจ้าขอมอบเป็นเกียรติเพื่อตอบแทนและบูชาคุณแก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ญาติมิตร คณาจารย์ และนักวิชาการผู้เป็นเจ้าของผลงาน เพราะถ้าไม่ได้อาศัยท่านเหล่านี้ก็คงจะไม่มีวันนี้แน่นอน ส่วนข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดใดๆ ข้าพเจ้าขอน้อมรับคำติชมและขออภัยมา ณ โอกาสนี้ ขอให้ทุกท่านจงมีแต่ความสุขและความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

บุญยวีร์ ศิริรัตน์

๑๐/มีนาคม/๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภูมิ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ หลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๔
๒.๑ ความเป็นมาของสังคหวัตถุ ๔	๑๔
๒.๒ ความหมายของสังคหวัตถุ ๔	๑๕
๒.๓ องค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ ๔	๑๖
๒.๓.๑ ทาน	๑๗
๒.๓.๒ ปิยวาจา	๒๑
๒.๓.๓ อุตถจริยา	๒๖
๒.๓.๔ สมณัตตา	๒๘
๒.๔ สรุปรูป	๒๙

บทที่ ๓	ประวัติวิถีและการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๐
	๓.๑ ประวัติความเป็นมาของนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๐
	๓.๑.๑ ชาตีกาลและการบรรลุนิติภาวะเมื่อวัยเยาว์	๓๑
	๓.๑.๒ นางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๑
	๓.๑.๓ เส้นทางชีวิตของนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๑
	๓.๑.๔ ชีวิตเติบโตและการครองเรือนของนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๓
	๓.๒ คุณสมบัติพิเศษประจำตนของนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๓๕
	๓.๒.๑ ด้านสติปัญญา	๓๕
	๓.๒.๒ ด้านความมีน้ำใจและการเอาใจใส่ต่อมิตรและบริวาร	๓๕
	๓.๒.๓ ด้านการใช้วาจาที่อ่อนหวานและสุภาพ	๓๕
	๓.๒.๔ ด้านความเป็นสตรีงาม	๓๖
	๓.๒.๕ ด้านความมีศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา	๓๖
	๓.๒.๖ ด้านความเป็นสตรีที่มีพลัง	๓๗
	๓.๒.๗ ด้านการเป็นนักสังเกตและเล็งเห็นการณ์ไกล	๓๗
	๓.๓ สรุป	๔๑
บทที่ ๔	วิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔	๔๒
	๔.๑ คุณค่าของสังคหวัตถุ ๔ กับการสร้างสังคมสันติสุข	๔๒
	๔.๑.๑ คุณค่าของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการเชื่อมประสานสัมพันธ์ในองค์กร	๔๒
	๔.๑.๒ คุณค่าของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการสร้างสะพานมิตรภาพ	๔๓
	๔.๑.๓ คุณค่าของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อสังคมแห่งสันติสุข	๔๔
	๔.๒ บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการให้ทานในการสร้างสังคมสันติสุข	๔๔
	๔.๒.๑ การให้วัตถุทานด้วยปัญญาสร้างคุณค่าและประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา	๔๕
	๔.๒.๒ การให้ธรรมทานสร้างครอบครัวให้เกิดสัมมาทิฐิและมีความสุข	๔๖
	๔.๓ บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการใช้ปิยวาจาเพื่อสร้างสังคมสันติสุข	๔๗
	๔.๔ บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการมีอัธยาศัยเพื่อสร้างสังคมสันติสุข	๔๘
	๔.๕ บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการมีสมานัตตาเพื่อสร้างสังคมสันติสุข	๔๙
	๔.๖ สรุป	๕๐

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๕๓
๕.๑ สรุปผลการศึกษา	๕๔
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๕๖
บรรณานุกรม	๕๗
ประวัติผู้วิจัย	๕๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงขั้นตอนในการวิจัย	๑๒
แผนภาพที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๑๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในสารนิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐-๑๗๑ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ชื่อที่ ๒๑๐ หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

		พระวินัยปิฎก			
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
พระสุตตันตปิฎก					
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
สั.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
อ.ง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อ.ง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อ.ง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต (ภาษาไทย)
อ.ง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
อ.ง.อัฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฐกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เตรสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เตรสกนิบาตชาดก (ภาษาไทย)
อรรถกถาพระวินัยปิฎก					
วิ.มหา.อ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมัตตปาสาทิกา	มหาวิงค์คอรรรถกถา (ภาษาไทย)
อ.ง.เอกก.อ.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรณปุรณี	เอกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สตรีเป็นเพศที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์โลก เพราะเหตุว่าเป็นผู้ให้กำเนิดในฐานะมารดาของบุตร แม่บ้านแม่เรือน ความเป็นบุตรี ภรรยา สะใภ้ เป็นต้น ซึ่งพื้นฐานสตรีเป็นผู้มีศักยภาพในการสร้างคุณความดี และมีความสามารถไม่น้อยไปกว่าบุรุษ^๑ เพียงแต่ในอดีตที่ผ่านมาสถานะของสตรีจะถูกปิดกั้นด้วยค่านิยมและวัฒนธรรมที่บุรุษเป็นใหญ่ ดังจะเห็นได้จากสตรีในสังคมอินเดียที่อยู่ในฐานะที่ถูกจำกัดสิทธิในสังคม ไม่ได้รับเกียรติและการยกย่องนับถือมากเท่าที่ควรจะเป็น ภรรยาต้องคอยปรนนิบัติรับใช้และตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสามี ทั้งบิดามารดาหรือญาติพี่น้องของสามี และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นสาธารณะ มีสถานะเป็นเพียงสมบัติของบุรุษ สตรีจึงไม่ได้รับการยกย่อง ไม่ได้เป็นเจ้าของชีวิตเป็นตัวของตัวเองหรือดำรงชีวิตตามที่ตนต้องการ^๒ แม้จะมีสถานะที่ด้อยบ้างก็เพียงเฉพาะสตรีในกลุ่มวรรณะสูงสามวรรณะแรกเท่านั้น วรรณะที่ต่ำกว่านั้นย่อมมีโอกาสน้อย^๓ แนวคิดเรื่องการจำกัดสิทธิสตรีสะท้อนได้อย่างเด่นชัดในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ ซึ่งระบุไว้ว่าสตรีไม่มีสิทธิ์และบทบาทในการประกอบพิธีกรรม สตรีเป็นคนที่ไม่น่าไว้ใจ มีมายาล่อลวงชายทุกประเภท สตรีไม่มีสิทธิ์ในมรดกหรือมีสมบัติเป็นของตนเอง บุรุษมีสิทธิ์จะเขี่ยนตีสตรีหรือแม้แต่สังหารเสียก็ได้^๔ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นค่านิยมของคนอินเดียในสมัยนั้น ครั้นเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้เผยแผ่คำสอน นอกเหนือจากแนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นแล้ว พระพุทธองค์ยังทรงปฏิรูปความเชื่อเรื่องสิทธิสตรี คุณค่าและความสำคัญของสตรี โดยพระองค์ทรงยอมรับว่า ผู้หญิงก็มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้เท่าเทียมกับผู้ชายได้ และทรงเปิดพื้นที่ทางศาสนาให้แก่สตรี และนี่เองที่ทำให้สตรีที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้สิทธิการบวชและเป็นกำลังหลักในการเผยแผ่

^๑ วนิดา ฉายาสุดบุตร. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของนางสาววดีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๒ ปารีชาติ นนทกานันท์, “แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐.

^๓ ปรีชา ช่างขวัญยืน, “ความตกต่ำของสตรีอินเดียโบราณ”, *วารสารอินเดียศึกษา*, ปีที่ ๔, ๒๕๕๒: หน้า ๒๓-๓๑.

^๔ ดูรายละเอียดใน พระมหากมล ถาวโร (มังคัม), “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทของสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙-๓๑.

พระพุทธศาสนา ดังที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในวรรณคดีบาลีมีประมาณถึง ๓๐๐ คน^๕ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในสถานะและความสามารถของสตรี ถ้าไม่เช่นนั้นพระองค์คงไม่มอบอำนาจในการบริหารพระศาสนา ดังพุทธดำรัสว่า “เมื่อตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัยยังมีความเคารพยำเกรงในพระพุทธศาสนา. . . ในพระธรรม. . . ในพระสงฆ์. . . ในสิกขา. . . ในกันและกันนี้แลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้พระสังฆธรรม ตั้งมั่นอยู่นาน”^๖ สตรีในสมัยพุทธกาลที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาจนได้รับการยอมรับ ยกย่องจากสังคม คือ นางวิสาขาอุบาสิกา ประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ นางได้สำเร็จผลบรรลุเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น (โสดาบัน) ตั้งแต่นางอายุได้ ๗ ขวบ นางวิสาขาแต่งงานกับบุณณวัฏนกุมาร ซึ่งเป็นบุตรเศรษฐีแห่งเมืองสาวัตถีและเป็นผู้ที่มีฐานะเท่าเทียมกับนางวิสาขาได้ปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดี กล่าวคือ คอยปรนนิบัติสามีพร้อมบุตรธิดา แม้กระทั่งบิดามารดาของสามี นางก็คอยปรนนิบัติรับใช้ เช่นเดียวกับบิดามารดาของตน^๗ นางวิสาขาอุบาสิกาเป็นสตรีที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นมหาอุบาสิกา มีบทบาทหน้าที่ของสตรีที่อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาต้านปัจจัยสี่ เป็นกำลังสำคัญในการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา เป็นผู้สร้างความอบอุ่นและความรักความสามัคคีของผู้คนที่เกี่ยวข้อง นางวิสาขามีคุณธรรมที่ควรนับถือเป็นแบบอย่าง คือ มีเคารพธรรมเชื่อฟังบิดามารดา เป็นผู้ที่มีปัญญาและมีกุศลโลบายในการแนะนำคน มีความจริงใจต่อเพื่อนสตรีและช่วยเหลือเพื่อนสตรีเสมอ^๘ ทั้งยังเป็นหญิงที่มีความงามครบทั้ง ๕ อย่าง ซึ่งเรียกว่า เบลูจกัลยาณี คือ เกสะกัลยาณัง (ผมงาม) มังสะกัลยาณัง (เนื้องาม) อัญฐิกัลยาณัง (กระดูกงาม) ฉะวิกัลยาณัง (ผิวงาม) วะยะกัลยาณัง (วัยงาม)^๙ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อของสังคมยุคนั้น กล่าวได้ว่า นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นสตรีที่มีความงามทั้งภายนอกและภายใน

เห็นได้ว่า นางวิสาขาได้ทำตนเป็นแบบอย่างชีวิตที่ดีให้กับสตรี เป็นแบบอย่างชีวิตของอุบาสิกาที่รู้แจ้งและซาบซึ้งในพระรัตนตรัย เป็นผู้ที่มีความแน่วแน่มั่นคงในสิ่งที่ตนเองทำ จนทำให้บิดาของสามี หันมานับถือพระรัตนตรัยและนับถือนางเป็นมารดา จนได้สมญานามว่า มิคารมารดา และยังเป็นผู้นำแห่งสตรีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา บทบาทแนวทางดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันให้สังคหวัตถุ ๔^{๑๐} ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์ สงเคราะห์หรือเกื้อกูล ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน^{๑๑} หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการ

^๕ ชุ.ชา.(ไทย) ๒๘/๒๔๐-๒๔๑/๒๒๐.

^๖ อัง.ปณจก. (ไทย)๒๒/๒๐๓/๓๔๓-๓๔๔.

^๗ ตูรายละเอียดยใน อัง.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๔๘/๓๒๓-๓๒๔.

^๘ ปัญญา ใช้บางยาง, **๔๖ อุบาสิกาในสมัยพุทธกาล**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

^{๑๐} สังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ๑. ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อัตถจริยา ๔. สมานัตตตา

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

สร้างความสัมพันธ์ เพื่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าบทบาทของนางวิชาต้อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เพื่อต้องการรู้ว่า นางวิชาต้อได้สร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมและครอบครัวอย่างไร วิธีการสร้างตนเองให้เป็นที่ยอมรับในหมู่บุรุษอย่างไร ได้สร้างความเข้มแข็งและความสุขอย่างไร โดยรอบในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทและแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกาในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามกรอบของหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับสังคมในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้นอกจากเพื่อเป็นการยกย่อง “นางวิชาต้อมหาอุบาสิกา” ผู้เป็นสตรีที่มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าหลักในการดำเนินชีวิตของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกาสามารถเป็นตัวอย่างและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของสตรียุคสมัยใหม่เป็นอย่างยิ่ง ในฐานะสตรีที่มีคุณค่าสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติภาพและสันติสุขสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาประวัติ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ประวัติของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกาและวิธีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ การถอดบทเรียนจากบทบาทของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑) **ขอบเขตด้านเนื้อหา**
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับมุมมองของพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกา เป็นต้น พร้อมทั้งเอกสาร ตำราวิชาการทั่วไป ซึ่งทั้งหมดมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ และ บทบาทของนางวิชาต้อมหาอุบาสิกา ทั้งนี้ด้วยหวังเพื่อที่จะถอดบทเรียนในการสร้างสังคมสันติสุข

๑.๔.๒) **ขอบเขตด้านระยะเวลา**
ในการวิจัย ผู้วิจัยจะใช้ระยะเวลา ๕ เดือน ในการศึกษา โดยเริ่มจากเดือน สิงหาคม ๒๕๕๘ ถึงเดือน ธันวาคม ๒๕๕๘

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **บทบาท** หมายถึง การกระทำ การพูด การคิดหรือความเชื่อที่เป็นแนวปฏิบัติของนางวิสาขามหาอุบาสิกา และยังรวมไปถึงค่านิยมและแนวทางปฏิบัติในฐานะบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง เช่น ความเป็นมารดา ภรรยา บุตร อุบาสิกา เป็นต้น

๑.๕.๒ **นางวิสาข** หมายถึง นางวิสาขามหาอุบาสิกา หรือ นางวิสาขามิคารมารดา ผู้เป็นภรรยาของปुณณวัณณกุมาร บุตรของมิคารมหาเศรษฐีในเมืองสาวัตถี และเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า

๑.๕.๓ **มหาอุบาสิกา** หมายถึง หญิงผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย, คนใกล้ชิดพระศาสนาที่เป็นหญิงที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

๑.๕.๔ **การเสริมสร้าง** หมายถึง การสร้าง การพัฒนา อบรม เกื้อหนุน สนับสนุน ส่งเสริมให้ดีขึ้น หรือให้การช่วยเหลือหรือปฏิบัติเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือสังคมให้เจริญขึ้น สมบูรณ์ขึ้นไปจากเดิม

๑.๕.๕ **สังคมสันติสุข** หมายถึง สังคมที่มีความสงบสุข มีความเอื้ออาทร และปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและจริงใจ ไม่คิดทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น

๑.๕.๖ **สังคหวัตถุ ๔** หมายถึง วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะผูกใจ สร้างไมตรีประสานสามัคคีกับชุมชนโดยรอบด้วยการให้ การสื่อสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความรัก การประพฤติดีที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมทั้งการประพฤติดีเป็นประโยชน์ระหว่างชุมชนด้วยกันก็ตาม และการวางตนเสมอต้นเสมอปลายโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ (๑) การให้ทาน (๒) การพูดจาไพเราะ (๓) การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ และ (๔) ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นๆ ตามควร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มีเอกสารและงานวิจัยที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

หนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ **พระศรีปริยัติโมลีและคณะ** ได้กล่าวไว้ในหนังสือสตรีในพระพุทธศาสนาว่า สถานภาพของสตรีในสังคมอินเดียสมัยก่อนและหลังพุทธกาล คือในสังคมพราหมณ์และฮินดูในแต่ละยุคนั้นยุคพระเวท สตรีถูกกีดกันเรื่องการศึกษาและการประกอบพิธีกรรมยุคอุปัชฌาย์สตรีเริ่มมีบทบาทในการเรียนและการออกบวช ยุคคัมภีร์ธรรมศาสตร์ สตรีไม่มีสิทธิ์เท่าเทียมกับบุรุษไม่มีสิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพราะสตรีไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ ล่อลวงชายและไม่อาจดูแลตนเองได้ต้องมีบุรุษคุ้มครองตลอดเวลาทั้งยังไม่มีสิทธิ์ในการรับมรดกหรือมีสมบัติเป็นของตนเองและบุรุษมีสิทธิ์ที่จะเขียนตีผู้หญิงหรือแม้แต่จะสังหารสตรีก็ได้แม้หล่อนจะมีความผิดเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อพระพุทธองค์ทรงอนุญาต ให้พระนางปชาบดีโคตรมี และเจ้าหญิงศากยจันทรมานมาก ได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุณีก็เท่ากับว่าพระพุทธองค์ได้ยกฐานะสตรีให้สูงขึ้น มีบทโดยเห็นว่าหญิงและชายมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการที่จะศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม ปกป้องพระศาสนาและสามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกัน

ในด้านบทบาทและหน้าที่ พระพุทธศาสนาถือว่าสตรีและบุรุษมี บทบาทแตกต่างกันไปตามธรรมชาติ เช่นสตรีมีหน้าที่และบทบาทในการเป็นภรรยา เป็นมารดาเป็นอุบาสิกา ในขณะที่บุรุษมีหน้าที่และบทบาทในการเป็นสามี เป็นบิดาเป็นอุบาสิกา ที่ดีของพระพุทธศาสนาทั้งสตรีและบุรุษต่างก็สามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมและพระพุทธศาสนาและประเทศชาติได้เท่าเทียมกันตามสถานภาพแห่งหน้าที่และบทบาทของตน^{๑๒}

๑.๖.๒ พระคุษฎี เมธงกุโร กล่าวไว้ในหนังสือผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรมว่า สตรีคือผู้มีสติ โดยยกคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ มาอธิบายว่า สตรีมีสติในการนุ่งห่ม การลุกนั่ง การยืน การนอน การกิน การเดิน การกิน การพูด มีสติตลอดเวลาจึงเป็น ผู้หญิงที่งามซึ่งเป็นความงามอย่างแท้จริง อยู่ที่ใจและกิริยา ถ้าเป็นคนที่ทำความดี มีจิตใจงาม เป็นเด็ก ก็เป็นเด็กที่มีกิริยามารยาทงาม เป็นคนแก่ก็เป็นคนแก่ที่สงบสงายสง่างาม มีความรู้อย่างนี้ ก็จะเป็นที่พึงปรารถนาทุกคนอยากที่จะเข้าไปใกล้เพราะได้รับประโยชน์และสบายใจ ที่ต้องสร้างให้มีขึ้นในจิตใจของเรา เพราะว่าเราเป็นสตรีและสตรีคือผู้มีสติ ถ้ามีสติแล้วก็จะทำให้ชีวิตของเราพัฒนาครบทั้ง ๔ อย่าง ทั้ง ทางกาย ศีล จิต และปัญญาในการปฏิบัติธรรมไม่ว่าบุรุษเพศ อิตถีเพศหรือเพศหญิง มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือลดความเห็นแก่ตัวให้มากที่สุด ลดความสำคัญมั่นหมายให้หมายเอง ลดตัวตนคือ ลดทิฏฐิ ตัณหา มานะ การเป็นชายและหญิงถึงเป็นการให้ถูกต้อง รู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ผู้ชายหรือหญิงต่างกันแค่ร่างกายแต่จิตใจก็มีกิเลสและความทุกข์เหมือนกัน ในด้านการเข้าถึงจุดสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ผู้หญิงรู้ธรรมะและเข้าถึงธรรมะได้เหมือนกันเช่นเดียวกับผู้ชาย การเข้าถึงธรรมะแล้วไม่มีความเป็นชายหรือหญิง จิตใจมันบริสุทธิ์ไม่มีกิเลส แบ่งแยกเป็นชายเป็นหญิง พ้นจากอิตถิภาวะและปुरुสภาวะแล้วนั่นคือจิตใจ ที่กลมกลืนไม่มีขอบเขต ไม่มีการยึดสำคัญมั่นหมาย^{๑๓}

๑.๖.๓ พระมหาสม สิริปัญญา กล่าวถึง ในประวัติศาสตร์ได้ถูกบันทึกไว้สตรีและบุรุษก็ร่วมกันพัฒนาเคียงบ่าเคียงไหล่กันมาตลอด ทั้งในองค์ประกอบย่อยระดับครอบครัวและองค์ประกอบใหญ่และระดับชาติการใช้ชีวิตร่วมกันทั้งสองเพศ ในครั้งอดีตที่ผ่านไม่เคยมีปัญหาเพราะทั้งหญิงและชายต่างรับผิดชอบหน้าที่ของตนไม่มีฝ่ายใดปริปากบ่น บางครั้งฝ่ายหญิงอาจเป็นผู้นำบางครั้งผู้ชายอาจเป็นหัวหน้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและความเหมาะสมแต่ภายหลังมาสังคมมนุษย์ถูกกลุ่มมหาอำนาจผู้อยู่ไม่สุขเข้าไปทำลายระบบสังคมในแต่ละประเทศทั่วโลกจนย่อยยับ เมื่อมนุษย์โลกเกิดการสมสู่ปะปนกันทางวัฒนธรรม แล้วความสุขธรรมชาติที่เคยมีในอดีตจึงกลายเป็นความสุขจอมปลอมความสุขที่เสแสร้งทำเช่นทุกวันนี้ เมื่อความสุขแบบเสแสร้งครอบครองโลกัทธิผู้ชายจึงยึดอำนาจเบ็ดเสร็จไว้เพียงผู้เดียว และเกิดเหตุการณ์กตัญญูในระหว่างเพศการเบียดเบียนข่มเหงก็ยังมียุทธแบบที่หลากกลายตามองค์กรและตามหน่วยงานต่างๆ จึงเกิดการรวมกลุ่มสตรีชั้นนำทั่วโลกจึงพร่งพรูออกมาจากปากของเธอในการประชุมสตรีโลกเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มสตรี^{๑๔}

^{๑๒} พระศรีปริยัติโมลีและคณะ, **สตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุทธิต้องการยิงอนุสรณ์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓-๓๓ และ ๕๑-๕๖.

^{๑๓} พระคุษฎี เมธงกุโร, **ผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙-๓๒.

^{๑๔} พระมหาสม สิริปัญญา, **ผู้หญิงกับสังฆกรรมของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.นิติธรรมการพิมพ์, 2553), หน้า ๕๓๒.

๑.๖.๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกันประกอบด้วย

๑. ทาน ให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วย ปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่างๆบำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติ สม่ำเสมอกันต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๕}

๑.๖.๕ อรศิริ เกตุศรีพงษ์ ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ ๔ คือ สิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน ๔ ประการ

๑. ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อน โดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ด้วย

๒. ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญ มากต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการ ความรู้เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นต้น

๓. อัตถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อัตถจริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังคนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๔. สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริงใจต่อกันความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกัน พนักงานก็จะไม่ยกนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่าง ๆ มาแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง^{๑๖}

๑.๖.๖ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร. ได้ให้ความหมายของ สังคหวัตถุ ว่าวัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า ยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งในสนทนา เจรจาไพเราะ สงเคราะห์เกื้อกูล และได้อธิบายในหัวข้อ “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา: หลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม” เพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์มีความสุข ดังนี้

๑. ทาน การให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ถือเป็นหลักสำคัญเบื้องต้นเพราะการผูกใจกันนั้นต้องอาศัยหรือใช้การให้เป็นเบื้องต้น การให้เป็นการแสดงออกของเมตริจิตของผู้ให้ ผู้รับย่อมพอใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันนั้นเป็นความอบอุ่นของชีวิต

๒. ปิยะวาจา การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะการให้อย่างเดียวยังไม่พอต่อการยึดเหนี่ยวน้ำใจ จึงต้องใช้คำพูดที่ไพเราะช่วยยึดเหนี่ยวอีกด้วย อย่าพูดหยาบ ผรุสวาท ให้ใช้คำพูดที่ไพเราะต่อกัน

๓. อัตถจริยา ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมจะทำให้เป็นคนน่ารัก น่านับถือ หมายความว่า เมื่อมีงานกิจใดที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมต้องช่วยกันทำเอื้อเฟื้อช่วยทำธุรกรงานของผู้อื่น เมื่อได้รับการร้องขอ หรือต้องการความช่วยเหลือ

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กัน^{๑๗}

๑.๖.๗ พุทธทาสภิกขุ ได้จำแนกความสุขของผู้ครองเรือนไม่ว่าจะเป็นสตรีหรือบุรุษไว้ในหนังสือ “ฆราวาสธรรม” ดังนี้ ความสุขของผู้ครองเรือน ๓ ชั้น คือ

๑. ชั้นสามัญที่ปฏิบัติอยู่ในทิศหก ฆราวาสต่ำๆ ธรรมดาสามัญ หรือเมื่อแยกเอาเฉพาะส่วนที่เป็นธรรมดาสามัญ ฆราวาสที่ปฏิบัติฆราวาสธรรมชั้นต่ำๆ เช่นทิศ ๖ ก็ได้รับความสุขอย่างที่ว่านี้ : มีเงินใช้ก็มีความสุข แล้วก็ใช้เงินก็มีความสุข มีความสบายเพราะไม่มีหนี้สิน แล้วก็ไม่มีโทษอะไรที่จะมาพองพานเกี่ยวกับความเป็นฆราวาสในโลกนี้ ก็สบายแล้ว

๒. ชั้นกลางที่ปฏิบัติตัวอยู่ในบุญญาภิสนหะ ที่นี้ ฆราวาสชั้นกลางๆ ขึ้นมา มั่นคงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีศีลดี เขาก็มีความสุขไปด้วยความสุขที่สูงขึ้นมา คือ ความสุขจากบุญกุศล หรือความดีมีค่าสูงไปกว่าพวกแรก

๓. ชั้นสูงที่ปฏิบัติขั้นสุญญตา ที่นี้ ฆราวาสชั้นสูงๆ ที่สามารถรับเอาสุญญาของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติได้ฆราวาสพวกนี้มีโอกาสที่จะมีจิตใจว่างโปร่งสบายแบบพระอริยเจ้า สงเคราะห์

^{๑๖} อรศิริ เกตุศรีพงษ์, “สังคหวัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”, วารสาร Productivity World, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๐), หน้า ๔๓ - ๔๖.

^{๑๗} สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร., “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา: หลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม” ๒๐ ปีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (มิถุนายน, ๒๕๕๑): ๗๐.

เป็นพวกอริยะเจ้าไปก็ได้ แล้วถ้าเขาเป็นพระโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี อยู่ในรูปภุหุสัถิไม่ได้บวช ก็อยู่ในพวกนี้เต็มตัว^{๑๘}

๑.๖.๘ ศ.นพ. อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการครองเรือนไว้ในหนังสือพิมพ์แนวหน้าอย่างน่าสนใจว่า ปัญหาสำคัญแต่เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยมีใครพูดกันก็คือว่า กามารมณ์ในชีวิตสมรสนั้นมีมากน้อยแค่ไหน ส่งผลสะท้อนกับการทำให้ชีวิตคู่ยืนยาวและทำให้สุขหรือทุกข์หรือไม่ เพียงไร สามารถรยาที่อยู่กันไม่ได้และต้องเลิกรากันไป เมื่อคนไปถามก็มักจะบอกว่าความเห็นไม่ตรงกัน ทักษะต่างๆ ไม่ตรงกัน แต่จิตแพทย์เราไม่ยอมหยุดอยู่แค่นั้น เพราะเราไม่พอใจเพียงคำตอบแค่นั้น จะเจาะลึกลงไปเข้าไปสัมผัสอย่างจริงจังทั้งสองฝ่าย เราจึงพบว่ากว่า ๖๐ % ของคู่สมรสที่อยู่กันไม่ได้มีสาเหตุสำคัญที่สุด เพราะปัญหาทางกามารมณ์หรือทางเพศ^{๑๙}

๑.๖.๙ ศศิวิมล ช่วยยรรยง ได้อธิบายแนวทางการสร้างสังคมสันติสุขซึ่งต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวเป็นก้าวแรก ดังนี้ การจัดสรรสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ไม่เป็นพิษต่อตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ พุดง่ายๆ ก็คือ การทำบรรยากาศของบ้านให้เป็นฐานของภาวนาเพื่อให้บ้านเป็นที่ที่ทุกคนในบ้านจะใช้พัฒนาสติปัญญาของตนเองได้อย่างมีความสุข มองไปทางไหนก็มีแต่สิ่งๆ ที่ช่วยพัฒนาสติปัญญาผ่านทางประสาทสัมผัสทางตา หันไปทางไหนก็ได้ยินเสียงที่ทำให้เกิดสมาธิ จมูกก็ได้กลิ่นที่สะอาดสะอาดอันโดยไม่จำเป็นต้องเป็นกลิ่นหอม ส่วนกายก็ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติได้รับสัมผัสที่ทำให้รู้สึกสบายเนื้อสบายตัว รวมถึงการได้บริโภคอาหารที่ดีมีสุขภาพอนามัยเอื้อต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย และไม่ขัดขวางการพัฒนาทางจิต นอกจากการจัดบรรยากาศของบ้านให้เหมาะสมแล้ว ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมหรือครอบครัวก็ต้องเป็นไปอย่างกุศลด้วย เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก^{๒๐}

๑.๖.๑๐ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้แนวทางการสร้างสังคมมนุษย์ให้มีความสงบสุขในหนังสือชีวิตคู่มีคุณค่า ๔ ไว้ว่า ชีวิตของคนเริ่มแต่สามีภรรยาและบุตรหรือครอบครัวทั้งหมดเป็นฐานของสังคม เราต้องการให้สังคมประเทศชาติของเราเจริญมั่นคงมีความร่มเย็นเป็นสุขก็ทำได้โดยทำครอบครัวแต่ละครอบครัวนี้ให้ดี โดยเฉพาะเมื่อเป็นบิดา มารดา เพราะเป็นผู้ที่จะสร้างโลก คือสังคมมนุษย์ทุกระดับต้องมีพรหมวิหาร คือธรรมประจำใจของพระพรหม โลกของมนุษย์ก็คือสังคมมนุษย์นั่นเอง และโลกคือ สังคมมนุษย์นั้นต้องเกิดจากการสร้างของมนุษย์เอง มนุษย์ที่ดีก็จะสร้างโลกที่ดี สร้างสังคมที่ดี สังคมที่ดีก็มาจากครอบครัวที่ดี เพราะฉะนั้นจึงต้องมองให้เห็นถึงความหมายนี้ด้วย^{๒๑}

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า สตรีมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมสังคมสันติสุข ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งนางวิสาขา แต่เอกสารดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงบทบาทสตรีโดยภาพรวม ยังไม่มีการวิจัยที่เกี่ยวกับนางวิสาขาในเชิงเจาะลึกโดยอาศัยกรอบ

^{๑๘} พุทธศาสนิกชน, **ฆราวาสธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุถิคล่องการยิงอนุสรณ์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐๕.

^{๑๙} อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, หนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉบับวันจันทร์ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

^{๒๐} ศศิวิมล ช่วยยรรยง, **มีความสุขให้ลูกเห็นเป็นคนดีให้ลูกดู**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ชีวิตคู่มีคุณค่า ๔**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗-๖๘.

สังคหวัตถุ ๔ ดังนั้นผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยและอาศัยข้อมูลจากเอกสารไปทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑๑ พระมหาชัยวัฒน์ อภิญาณจารี (สิงห์โงน) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” พบว่า นางวิสาขาก่อเกิดในตระกูลเศรษฐีเป็นคนเพียบพร้อมทุกอย่างทั้งในด้านโภคทรัพย์และสติปัญญาเฉลียวฉลาด ชีวิตของนางแวดล้อมไปด้วยบุคคลผู้เป็นบัณฑิต จึงเป็นเหตุให้นางเรียนรู้คุณธรรมและยังได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนสำเร็จพระโสดาบันตั้งแต่ยังเยาว์ นางวิสาขามีความประพฤติชอบทั้งกาย วาจา และใจ รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับการเข้าสังคม นางได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการบริจาทานก่อนจะแนะนำผู้อื่นให้บริจาทาน นางเป็นอุบาสิกาคนหนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดใส่ใจในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ริเริ่มถวายเครื่องอุปโภคบริโภคที่ควรเหมาะสมแก่สมณะ เช่น ถวายข้าวยากู ผ้าอาบน้ำฝน ยารักษาโรค เป็นต้น จึงเป็นบ่อเกิดประเพณีทำบุญที่ชาวพุทธได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา แม้แต่เรื่องการรักษาศีลและเจริญภavana นางไม่ได้เพิกเฉยต่อความประพฤติของพระอุทายี นางเข้าไปบอกด้วยเมตตาจิต เพื่อให้ท่านประพฤติถูกต้องตามพระธรรมวินัยนางวิสาขามีความมั่นคงต่อพระรัตนตรัย และยังชักชวนมิตรเศรษฐี ผู้เป็นบิดาของสามีให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะความดีที่นางได้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย เป็นอุบาสิกาที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ดังที่นางพูดว่า ตลอดชีวิตของนางจะว่างเว้นจากการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาไม่ได้^{๒๒}

๑.๖.๑๒ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพุทธศาสนา” พบว่า แนวคิดและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า สังคมจะสงบสุขเนื่องมาจากสถาบันครอบครัวที่บุคคลมาอาศัยอยู่ด้วยกัน โดยมีพันธะทางกายและทางจิตร่วมกัน กล่าวคือ การมีสัมพันธภาพทางกาย ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือทางด้านสถานภาพทางสังคมด้วยการมีสถานภาพเป็นบิดา มารดา บุตร เป็นต้น และมีความสัมพันธ์ทางจิต ได้แก่ การมีสัมพันธภาพทางใจต่อกัน ด้วยการมีอุดมคติและเป้าหมายชีวิตร่วมกัน มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และมีจิตใจที่ประสานปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานของหน้าที่และคุณธรรม อันมีเป้าหมายในการสร้างสรรค์ชีวิตให้มีความสุข^{๒๓}

๑.๖.๑๓ พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า สิทธิของสตรีในสังคมอินเดียในครั้งพุทธกาลมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวโยงแน่นแฟ้นอยู่กับประเพณีปฏิบัติและอิทธิพลความ

^{๒๒} พระมหาชัยวัฒน์ อภิญาณจารี (สิงห์โงน), “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

^{๒๓} พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวทางพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๑๒.

เชื่อทางศาสนาเป็นกรอบสำคัญ ทำให้มีสตรีไม่มีอิสรภาพทางพฤติกรรมการแสดงออกเท่าเทียมกับบุรุษ ในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า

๑. สตรีไม่มีสิทธิ์และบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น “สตรีไม่ควรประกอบพิธีกรรมประจำวันตามที่พระเวทระบุไว้ ถ้าหล่อนประกอบ หล่อนจะต้องตกรอก”

๒. ธรรมชาติของสตรีไม่น่าไว้วางใจ มีมายาล่องลอยชายทุกประเภท เช่น “มันเป็นธรรมชาติของสตรี ที่ล่องลอยชายในโลกนี้ เพราะเหตุนั้น แม้บัณฑิตก็ไม่ปลอดภัย เมื่อคบสตรี”

๓. สตรีต้องพึ่งพิงสังคม ไม่อาจดูแลตัวเองได้ ต้องมีเพศชายคุ้มครองตลอดเวลา เช่น “บิดาคู้มครองหล่อนเมื่อเยาว์วัย สามีกปกครองหล่อน (เมื่อเวลาแต่งงาน) ยังสาวอยู่ เมื่อสามีตาย ลูกชายจะดูแลแทนตอนหล่อนแก่เฒ่า สตรีไม่อาจอยู่ตามลำพังได้”

๔. สตรีไม่มีสิทธิ์ในมรดกหรือมีสมบัติเป็นของตนเอง เช่น “ภรรยา ลูกชาย และทาส ทั้งสามประเภทนี้ ไม่มีสมบัติเป็นของตนเอง ทรัพย์สินสมบัติที่สตรีหามาได้ ย่อมตกเป็นของผู้ชายที่สตรีนั้นอาศัยอยู่”

๕. บุรุษมีสิทธิ์จะเขียนตีสตรีหรือแม้แต่สังหารเสียก็ได้ และการกระทำนั้นก็มี ความผิดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น “การตีแม่หล้า, การสังหารสตรี, ศูทร แพทย์ กษัตริย์ และคนนอก ศาสนาเป็นบาปเพียงเล็กน้อย”

โดยทั้งหมดจัดว่าเป็นการสะท้อนแนวคิดและวัฒนธรรมของการปิดกั้นโอกาสของผู้หญิง^{๒๔}

๑.๖.๑๔ นางทัศนีย์ ฉ่ำพิรุณ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ พบว่า บทบาทสตรีในคัมภีร์พระพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ (๑) บทบาทและหน้าที่ของสตรีในบริบทครอบครัวซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๓ อย่าง คือบทบาทและหน้าที่ของการเป็นภรรยา บทบาทและหน้าที่ของการเป็นลูกสะใภ้และบทบาทและหน้าที่ของการเป็นมารดา (๒) บทบาทและหน้าที่ของสตรีในบริบทศาสนาและสังคมซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๒ อย่าง คือ บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวคือ สตรีเป็นผู้ประพடுத்தธรรมโดยมีหลักธรรมเรื่องพรหมวิหารเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจ โดยมีหลักธรรม คือ สังคหวัตถุ ๔ ศีล ๕ ธรรมโลกบาล เป็นองค์ประกอบของหลักธรรมที่ช่วยเสริมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีผลทำให้สังคมเกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจ รู้จักบุญคุณ เข้าใจถึงหน้าที่และบทบาทของตนเองมากยิ่งขึ้น และสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้องได้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๒๕}

^{๒๔} พระมหากลม ถาวโร (มิ่งคำมี), “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๒๕} ทัศนีย์ ฉ่ำพิรุณ, “บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บัณฑิตย่อ.

๑.๖.๑๕ พิชัย ศรีฎไฟ ได้วิจัยเรื่อง สตรีในวรรณกรรมอีสานพบว่า คุณสมบัติสตรีจำแนกได้ ๒ ประการคือคุณสมบัติภายนอก และคุณสมบัติภายใน คุณสมบัติภายนอกว่าด้วยเรื่อง รูปร่างหน้าตา สตรีงามมีลักษณะดังนี้ ผมดำเกลี้ยง ตาคม คิ้วโก่ง แก้มเปล่งปลั่ง ฟันถึงงาม ใบหน้าขาวละมุน ออกเต่งตึง เอวกลมเรียวยาว แขนกลมกลิ้งเหมือนลำเทียน ผิวพรรณผ่องใสและขาวเหมือนปุยฝ้าย ริมฝีปากงาม พุดจาไพเราะฟังแล้วรื่นหู มีความสำรวมในการยืน เดิน นั่ง และนอน ส่วนคุณสมบัติภายในซึ่งวรรณกรรมอีสาน เน้นมากกว่าคุณสมบัติภายนอก โดยกล่าวถึงคุณสมบัติภายในของสตรีในเรื่อง การเป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักการทำบุญทำทาน รู้หลักการครองเรือน ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน รักนวลสงวนตัวมีความซื่อสัตย์ ประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณี กัตัญญกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ^{๒๖}

๑.๖.๑๖ ดวงกมล ทองคนารักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าบทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในสมัยพุทธกาล มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนามากกว่าอุบาสิกาในสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะอุบาสิกาในสมัยพุทธกาลนั้นมีความมุ่งมั่นต่อพระพุทธศาสนาในฐานะที่ต้องการสำเร็จมรรคผลนิพพานโดยตรง มิได้ต้องการเพียงแค่บุญหรือสวรรค์เท่านั้นเช่น การบำรุงพระพุทธศาสนาของนางวิสาขา เป็นต้น ซึ่งผลการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นเหตุให้นางบรรลุมรรค หรือกรณีของนางชุชชุตตรา ที่แสดงธรรมให้กลุ่มอุบาสิกาของพระนางสามาวดี จนบรรลุมรรคได้แสดงให้เห็นว่าบทบาทในการบำรุงพระพุทธศาสนาของอุบาสิกาในสมัยพุทธกาลนั้น มิได้จำกัดอยู่แค่เพียงผลบุญอันจะนำไปสู่สวรรค์เท่านั้น^{๒๗}

๑.๖.๑๗ ปารีชาต นนทกานันท์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา พบว่า บทบาทของสตรีที่พึงกระทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ตามสถานภาพแห่งสตรีนั้นๆ สตรีในสังคมอินเดียอยู่ในฐานะชนชั้นต่ำในสังคม ไม่ได้รับเกียรติและการยกย่องนับถือมากเท่าที่ควรจะเป็น ภรรยาต้องนับถือสามีเหมือนเทวดา คอยปรนนิบัติรับใช้และตอกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสามี ทั้งบิดามารดาหรือญาติพี่น้องของสามีก็เป็นนายที่คอยสั่งให้ภรรยาต้องกระทำตามที่ตนต้องการได้ โดยตัวผู้เป็นภรยานั้นอาจได้รับสิทธิ์หรืออำนาจเพียงเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น เกี่ยวกับการงานภายในบ้าน แต่จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นสาธารณะ หากสามีตายลงไป ภรรยาผู้เป็นหม้ายก็ต้องกลับไปอยู่ใต้การบังคับบัญชาของบิดาหรือบุตรชาย สถานะของสตรีในสมัยนี้จึงไม่มีค่า และไม่ได้รับความสำคัญทางสังคมเท่าที่ควร นอกจากเป็นเพียงสมบัติของบุรุษ สตรีจึงไม่ได้รับการยกย่องไม่ได้เป็นเจ้าของชีวิตเป็นตัวของตัวเอง หรือดำรงชีวิตตามที่ตนต้องการเลย^{๒๘}

จากการทบทวนงานวิจัยขึ้นพบว่า งานวิจัยได้พูดถึงบทบาทสตรีและครอบครัวในฐานะเสริมสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข เป็นการวิจัยในหลักการหรือวิชาการโดยภาพรวม ดังนั้นผู้วิจัยจะนำองค์ความรู้จากงานวิจัยดังกล่าวไปเป็นฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยบทบาทหน้าที่ของนางวิสาขาในฐานะ

^{๒๖} พิชัย ศรีฎไฟ “สตรีในวรรณกรรมอีสาน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๒), บทคัดย่อ.

^{๒๗} ดวงกมล ทองคนารักษ์, “บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๑๐.

^{๒๘} ปารีชาต นนทกานันท์, “แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐.

ผู้สร้างเสริมสังคมสันติสุข ทั้งโยงไปถึงหลักธรรม และแนววิถีปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่ครอบครัวและสังคม ในบริบทของนางวิชาษาที่เป็นภรรยา มารดา บุตรี และอุบาสิกา ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างของสตรีที่ดั่งงาม

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง “บทบาทของนางวิชาษาเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยเพื่อช่วยให้สามารถดำเนินการวิจัยได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้วางรูปแบบวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

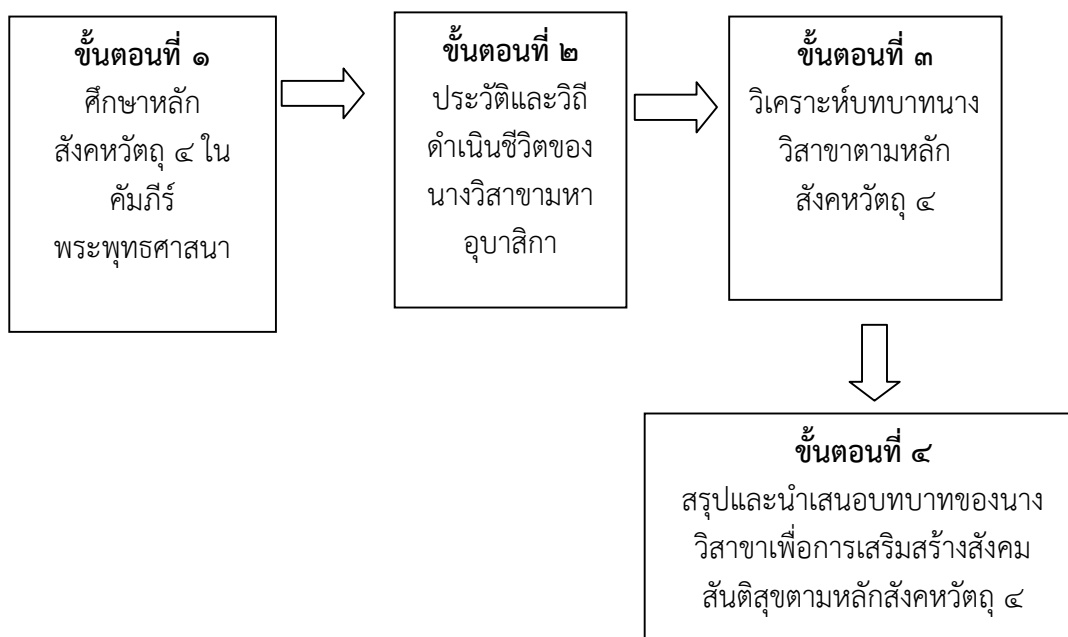
ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา แนวคิดทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสือที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา ประวัติและวิถีการดำเนินชีวิตของนางวิชาษาในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสือที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลส่วนต่างๆ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อค้นหามหาบทบาทหน้าที่ของนางวิชาษาที่เป็นไปเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักสังคหวัตถุ ๔

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอบทบาทของนางวิชาษาเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔

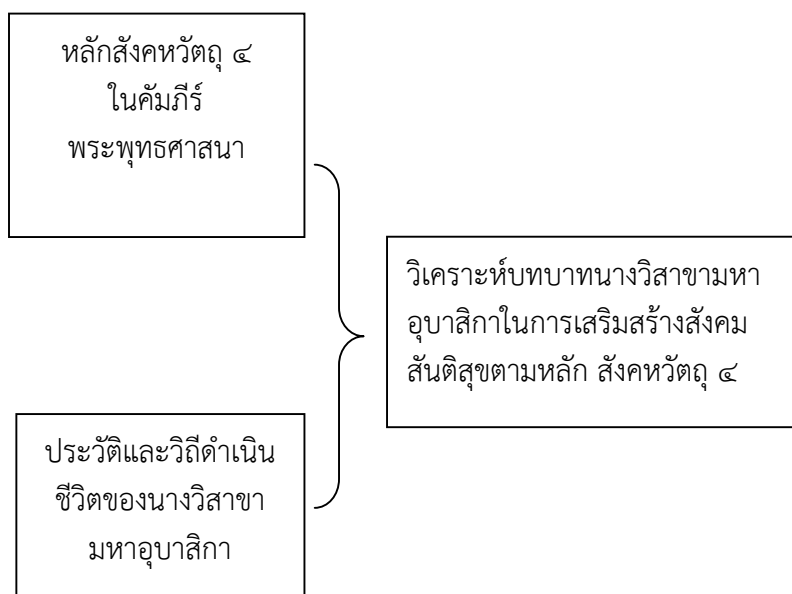
โดยขั้นตอนทั้งหมดสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๑ ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พุทธศาสนา
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบประวัติ วิธีการดำเนินชีวิตของนางวิสาขามหาอุบาสิกา
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบบทบาทของนางวิสาขาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔

บทที่ ๒

หลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

บทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในประเด็นของความ เป็นมา ความหมาย องค์ประกอบ คุณค่าและความสำคัญ หลักการสำคัญในการนำสังคหวัตถุ ๔ ไปใช้ ในการสร้างสันติสุขในสังคม โดยมีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

๒.๑ ความเป็นมาของสังคหวัตถุ ๔

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นด้วยพุทธเมตตาที่ทรงปรารณานำพาให้มวลหมู่สัตว์ได้ก้าวข้ามผ่านความทุกข์สามารถเข้าถึงความสุขนิรันดร์ ทั้งนี้การพัฒนามนุษย์ให้ถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพานนั้น บันไดก้าวแรกหรือจุดเริ่มต้นคือ การปรับฐานความคิดของมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียน ทำร้ายกัน ยกย่องจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ประโยชน์และการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ซึ่งสังคมอินเดียโบราณสมัยพระพุทธองค์นั้น เป็นสังคมที่มีการแบ่งชั้นวรรณะ และมีผู้นำมีความแตกต่างทางวรรณะมาใช้ในการแสวงหาประโยชน์ และทำร้ายเบียดเบียน กดขี่ ข่มเหง ผู้ที่ด้อยกว่า ทำให้สังคมของคนชั้นล่างในยุคนั้นเป็นสังคมที่ขาดสันติสุข ดังนั้นแนวทางการสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้คนในสังคมอินเดียยุคนั้นจึงมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองของมนุษย์ และการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ต่างๆ ด้วยความเมตตาต่อกันและกัน สร้างจิตสำนึกให้มนุษย์เห็นว่า ทุกสรรพสิ่งล้วนเกี่ยวข้องกัน ต่างก็เกื้อกูลอาศัยกัน ดังนั้นมนุษย์จึงพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความดีงาม มีความเกื้อกูลต่อกันและกัน อันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อนมนุษย์ให้รักใคร่และปรองดอง นับว่าเป็นเครื่องผูกใจคนและสามารถนำพาสังคมให้เกิดสันติสุข หลักธรรมหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงในการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมนี้นี้ กล่าวคือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการบริหารจัดการคนในสังคมให้มีสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์^๑ เป็นหลักการของการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก และยิ่งถือว่าเป็นหลักสังคหวัตถุ ประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจสมาชิกในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสามารถอยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน และหลักคิดนี้พระพุทธเจ้าทรงนำมาเป็นวิถีปฏิบัติมาทุกภพทุกชาติอันส่งผลของสังคหวัตถุ ๔ ทำให้ข้อพระองค์ลึกลับกันเป็นรูปตาข่าย ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ (๑) ทาน (การให้) (๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) (๓) อตถจริยา (การประพฤติ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๐-๗๕.

ประโยชน์) (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)^๒ กล่าวได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักปฏิบัติที่เป็นของแต่โบราณที่พระพุทธเจ้าตรัสรับรองว่าพระองค์เองก็ปฏิบัติเช่นนี้มาหลายภพหลายสมัย และถือว่าเป็นหลักคุณธรรมที่มีมาก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ และผลของสังคหวัตถุ ๔ ส่งผลให้พระบุคคลลักษณะของพระพุทธเจ้าทรงพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา

นอกจากนี้ที่มาของสังคหวัตถุ ๔ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการอยู่ร่วมกันในสังคม มีเรื่องเล่าของหัตถกอุบาสก ชาวเมืองอาฬวี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบริวารมากและเป็นที่รักของทุกคนเนื่องจากหัตถกอุบาสกเป็นผู้ที่สงเคราะห์ผู้อื่นด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ดังความที่หัตถกอุบาสกทูลตอบคำถามพระพุทธเจ้า ความว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สงเคราะห์บริษัทจำนวนมากนี้ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้แล้ว คือ ข้าพระองค์รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยทาน’ ก็สงเคราะห์ด้วยทาน รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยคำพูดอันไพเราะ’ ก็สงเคราะห์ด้วยคำพูดอันไพเราะ รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการทำประโยชน์ให้’ ก็สงเคราะห์ด้วยการทำประโยชน์ให้ รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการวางตัวสม่ำเสมอ’ ก็สงเคราะห์ด้วยการวางตัวสม่ำเสมอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภคทรัพย์ในตระกูลของข้าพระองค์มีอยู่พร้อม คนทั้งหลายย่อมเข้าใจคำพูดของข้าพระองค์ว่าควรฟัง ไม่เหมือนคำพูดของคนจน”^๓

พระพุทธเจ้าตรัสรับรองความจริงนี้ว่า ใครก็ตามการสงเคราะห์คนด้วยสังคหวัตถุ ๔ นี้เป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่อดีตกาล เป็นปัจจุบัน และในอนาคตก็ยังเป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้เป็นที่รักและมีบริวารมาก^๔ นอกจากนี้หัตถกอุบาสก ยังได้เสริมว่า นอกจากหลักสังคหวัตถุ ๔ แล้ว การมีโภคทรัพย์หรือฐานะของบุคคลย่อมเป็นส่วนที่ทำให้คนในสังคมเกิดความเชื่อถือและรับฟังมากกว่าคนจน กล่าวได้ว่า บุคคลที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ทำให้บุคคลนั้นย่อมเป็นที่รักของทุกคนและหากบุคคลนั้นมีสถานะทางสังคมประกอบ ยิ่งจะทำให้คำพูดของบุคคลนั้นมีผลต่อความเชื่อถือในสังคม ซึ่งนับว่าเป็นผลในปัจจุบัน และสามารถเป็นต้นทุนให้กับอนาคตชาติได้อีกด้วย

๒.๒ ความหมายของหลักสังคหวัตถุ ๔

ในสัทสูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงเปรียบเทียบสังคหวัตถุ ในความหมายของเครื่องมือที่ช่วยค้าชูโลก เหมือนดังลิมสลักที่ยึดคุมรถแล่น^๕ และจากการศึกษาความเป็นมาของหลักสังคหวัตถุ ๔ จากพระสูตรที่ยกมาสองพระสูตรเห็นได้ว่า ความหมายตามนัยยะ คือ เรื่องของการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งความช่วยเหลือนี้ประกอบด้วย ๔ แนวทาง ทั้งนี้มีนักปราชญ์ศาสนา นักวิชาการและผู้สนใจศาสนาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ ดังนี้

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐-๑๗๑.

^๓ ดุรายละเอียดใน อง.อภุฎก. ๒๓/๒๔/๒๖๗.

^๔ ดุรายละเอียดใน อง.อภุฎก. ๒๓/๒๔/๒๖๗.

^๕ ดุรายละเอียดใน ที.ม.(ไทย) ๒๑/๓๓/๕๑.

ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม ให้ความหมาย สังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจ และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์^๖ และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ในฐานะผู้แต่งคนเดียวก็ยังได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ในหนังสือหลักสูตรอารยชนว่า สังคหวัตถุ หมายถึงหลักการสงเคราะห์คือหลักการยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีทำให้ตนเองเป็นที่รัก และคนในชุมชนก็รวมกันอยู่ได้ ไม่แตกแยกกระจัดกระจายทำให้สังคมมีเอกภาพ และมีความมั่นคง^๗

นอกจากนี้ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้กล่าวว่า สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า ทรงอุปมาไว้เหมือนกับพาหนะ ที่นำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก และสังคมของมนุษย์จำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้งสี่ประการ ในทางตรงกันข้ามว่า หากสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมะทั้งสี่ประการนี้ แม้แต่ บิดา มารดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจาก บุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลยจึงเรียกว่าธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์^๘ นับว่าเป็นการให้ความหมายที่แสดงให้เห็นความจำเป็นของการที่สังคมต้องมีหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักปฏิบัติต่อกันในสังคม พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ หมายถึง วิธีสงเคราะห์ วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือให้เกิด ความรักใคร่นับถือ ที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นหรือทำให้คนรักกัน^๙

กล่าวได้ว่า ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลพึงกระทำต่อผู้อื่นเพื่อเป็นเครื่องผูกความรักความสามัคคี นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของบุคคลนั้นต่อสังคม เพราะเหตุที่เป็นคนที่มีน้ำใจและกิริยาต่อผู้อื่นด้วยความอ่อนน้อมไม่ถือตนและมีความเสียสละ ซึ่งคุณสมบัตินี้จึงส่งผลให้สังคหวัตถุ ๔ มีความหมายในแง่ของเครื่องมือสร้างสันติสุขให้กับสังคม

๒.๓ องค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ ๔

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลักสังคหวัตถุ ๔ มีกล่าวไว้หลายแห่งตรงกัน กล่าวคือ สังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว ประกอบด้วยองค์ธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. ทาน (การให้)
๒. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
๓. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักซ์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๓.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), หลักสูตรอารยชน, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐-๒๒

^๘ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), ธรรมปริทรรศน์, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒-๒๖๖.

^๙ ดูรายละเอียดใน พันเอกปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๕๓-๔๕๖.

๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)^{๑๐}

ทั้งนี้การให้ความหมายขยายความแต่ละองค์ประกอบนั้น ในพระสูตรมิได้มีระบุถึงโดยตรง แต่เรื่องของทาน การใช้วาจาอันเป็นที่รัก การประพฤติประโยชน์ หรือการวางตนสม่ำเสมอ นั้น มีให้เห็นแยกไว้ในพระสูตรหลายแห่งผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่าง

๒.๓.๑ ทาน

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่รู้จักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัว คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งการผูกมิตรไมตรี ช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาดเป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทานจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุด ในทุกยุคทุกสมัย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของทาน ลักษณะและประเภทของทานไว้ ดังนี้^{๑๑}

(๑) ความหมายของทาน: คือ การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือกัน ด้วยการให้สิ่งของหรือให้ความรู้ การแนะนำสั่งสอนด้วยน้ำใจไมตรี มีความโอบอ้อมอารี

(๒) ประเภทของทาน: ทานในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ อามิสทาน กล่าวคือ การให้ด้วยวัตถุสิ่งของ ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยค้ำจุนชีวิต ทำให้บุคคลมีที่พึ่งอาศัย

ธรรมทาน กล่าวคือ การให้หลักการเพื่อให้บุคคลรู้จักพึ่งตนเอง

นอกจากนี้ ทาน ยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ตามลักษณะของบุคคลที่จะให้ ได้แก่

สังฆทาน คือ การให้แก่สงฆ์ หรือเพื่อส่วนรวม

ปาฏิบุคคลิกทาน คือ การให้ทานแบบเจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ

(๓) ทานที่มีลักษณะต้องห้ามหรือทานที่เป็นบาป: ทั้งนี้การให้ทานในพระพุทธศาสนามีใช้หมายถึงการให้สิ่งใดก็ได้ที่ชาวโลกพึงประสงค์ แต่การให้ทานในพระพุทธศาสนา นั้น เป็นเรื่องของการให้สิ่งของที่เป็นบุญ ดังนั้นจึงมีทานที่เป็นเรื่องต้องห้ามเป็นบาปและไม่พึงให้ ๕ อย่าง ได้แก่ ๑) มัชชทาน (ให้น้ำเมา) ๒) สมัชชทาน (ให้มหรสพ) ๓) อิตถิทาน (ให้สตรี) ๔) อุสภทาน (ท่านอธิบายว่าปล่อยยอสุภะเข้าไปในฝูงโค) ๕) จิตรกรรมทาน (การให้ภาพยัฎกิเลส เช่น ภาพสตรีและบุรุษเสพเมถุน) และในคัมภีร์มีลินทปัญหา ยังได้ขยายความถึงการให้ทานที่ไม่นับว่าเป็นทานเพิ่มอีก ๕ ประการ ด้วยเหตุนี้ไปสู่อบาย ๑๐ ประการ ได้แก่ ๖) การให้สัตถทาน (ให้สัตตรา) ๗) วิสทาน (ให้ยาพิษ) ๘) กุกกุฎสูกรทาน (ให้ไก่ให้สุกร) ๙) สังขลิกทาน (ให้โชตรวน) ๑๐) ตลาภูฏมานภูฏทาน (ให้เครื่องขังตวงวัดโกง)

(๔) นามของผู้ให้ทานตามลักษณะของทานที่ให้: ทานในพระพุทธศานานอกจากแบ่งประเภทตามที่กล่าวแล้ว แต่ยังมีทานที่ดูจากลักษณะของสิ่งของหรือทานที่จะให้นั้นว่าเป็นอย่างไร

^{๑๐} อง.จตุก.(ไทย) ๒๑/๓๓/๕๑., ที.ป. (ไทย) ๑๐/๓๑๓/๒๙๕.

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

และเรียกทานนั้นตามลักษณะของสิ่งของที่ให้ แบ่งเป็น ๑) ทาสทาน คือ บุคคลใด ตนเองบริโภคนของดี ๆ แต่แก่ผู้อื่นให้ของไม่ดี ทำตัวเป็นทาสของสิ่งของ ๒) ทานสหาย คือ บุคคลใด ตนเองบริโภคนอย่างใด ก็ให้แก่ผู้อื่นอย่างนั้น ๓) ทานบดี คือ บุคคลใด ตนเอง หรือใช้ของตามที่มีพอเป็นไปแต่แก่ผู้อื่นจัดให้ของที่ดีๆ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจสิ่งของ แต่เป็นนายเป็นใหญ่ทำให้สิ่งของตกอยู่ในอำนาจของตน

นอกจากนี้ลักษณะของการให้ทานที่เรียกว่า สัปบุรุษทาน หรือทานของสัตบุรุษนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ ซึ่งมี ๒ ประเด็น กล่าวคือ สรุปได้คือ ลักษณะที่ ๑ ประกอบด้วย ๑. ให้โดยเคารพ ๒. ให้ด้วยความอ่อนน้อม ๓. ให้ด้วยมือตนเอง ๔. ให้ของที่ไม่เป็นเดน ๕. เห็นผลที่จะพึงมาถึงจึงให้ และในพระสูตรเดียวกันนี้ยังแสดงลักษณะที่ ๒ ประกอบด้วย ๑. ให้ทานด้วยศรัทธา ๒. ให้ทานโดยเคารพ ๓. ให้ทานตามกาลอันควร ๔. เป็นผู้มั่งคั่งอนุเคราะห์ให้ทาน ๕. ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น^{๑๒}

กล่าวได้ว่า การให้ทานในพระพุทธศาสนานั้นมิใช่จะมีมิติเพียงเรื่องของสิ่งของที่จะให้หรือเจตจำนงของการให้ แต่ยังมีมิติของการกระทำหรือพฤติกรรมการแสดงออกในการให้ด้วย ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสติปัญญาของผู้ให้ มิใช่สักแต่เพียงให้หรือศรัทธาแต่ต้องประกอบด้วยปัญญาและการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลด้วย ทั้งนี้ในบรรดาของการให้ทาน ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญธรรมทาน เป็นทานที่สูงที่สุด “การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ ทั้งปวง”^{๑๓} ตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ดีที่งาม

ทั้งนี้ การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะให้สำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายจะให้ทานด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทานเป็นสำคัญ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่าด้วยเรื่องแห่งองค์ประกอบของทานมีพระคาถาแสดงไว้ว่า “ทายกก่อนแต่จะให้ทานเป็นผู้ตั้งใจ กำลังให้ทานอยู่ก็มีจิตเลื่อมใส ครั้นให้ทานแล้วก็มีใจชื่นบาน. . . ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข”^{๑๔} แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของทานเป็นเรื่องคุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง สำหรับคุณสมบัติของปฏิคาหก (ผู้รับ) ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะเป็นผู้ปราศจากโมหะหรือเป็นพระอริยบุคคล^{๑๕}

การให้ทานนั้น ย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ เรียกว่าแรงจูงใจในการให้ บุคคลมีจิตใจขวนขวายเพื่อให้ทาน ก็เพราะเกิดจากแรงจูงใจนั่นเอง เหตุแห่งการให้ทานหรือแรงจูงใจในการให้ทานดังกล่าวพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในหลายประเด็นในแต่ละพระสูตร สรุปเป็นตารางได้ว่า

^{๑๒} วจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๗-๑๔๘๘/๒๔๓-๒๔๔.

^{๑๓} วจ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๑๕๗/๑๒๔.

^{๑๔} คุรยละเอียดใน วจ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๘๗-๔๘๘.

^{๑๕} วจ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๘๖.

(๕) แรงจูงใจในการให้ทานในพระพุทธศาสนา

ปฐมทานสูตร ^{๑๖}	ทุติยทานสูตร ^{๑๗}
๑. ให้ทานเพราะประสบเข้า ๒. ให้ทานเพราะกลัว ๓. ให้ทานเพราะคิดว่า ‘เขาได้ให้แก่เราแล้ว’ ๔. ให้ทานเพราะคิดว่า ‘เขาจักให้แก่เรา’ ๕. ให้ทานเพราะคิดว่า ‘การให้ทานเป็นการดี’ ๖. ให้ทานเพราะคิดว่า ‘เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร’ ๗. ให้ทานเพราะคิดว่า ‘เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงาม ย่อมขจรไป’ ๘. ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิต และปรุงแต่งจิต	๑. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชอบ ๒. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชัง ๓. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความหลง ๔. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว ๕. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า ‘พ่อและปู่เคยให้ทาน เคยทำทานเราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป’ ๖. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า ‘เราให้ทานนี้แล้ว หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์’

สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการให้ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นถึงระดับจิตใจ และปัญญาในการให้ทาน ทั้งนี้สำหรับบุคคลที่เป็นผู้ทรงธรรมย่อมจะพิจารณาเห็นเหตุของการให้ทาน ไม่ใช่เป็นเรื่องของการสะสมผลบุญ แต่การให้ทานนั้นจุดหมายที่แท้จริงคือ มุ่งที่จะชำระกิเลสของตน และลดหรือสละความเห็นแก่ตน ด้วยการให้ และเชื่อว่าทานที่ให้แล้วย่อมส่งผลไม่ว่าในปัจจุบันชาติ หรือในอนาคตกาล และเป็นบาทฐานของการสร้างบุญบารมีในระดับที่สูงขึ้น กล่าวคือ การรักษา ศีล และภาวนา อย่างไรก็ตามผู้ให้ทานนั้นย่อมได้รับผลของทาน กล่าวคือ ความสุขแก่ตน หรือกิเลสในใจ หรือเพราะแรงจูงใจจากสังคมาภายนอกองค์ประกอบสำคัญมากที่จะทำให้การทำทานบรรลุผล ก็คือ ต้องมีผู้รับทานคือปฏิคาหกเสมอ^{๑๘}

ดังนั้น การให้ทานจึงเป็นวิธีการหรือแนวทางที่ดีที่สุด สำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกัน ในทางสังคมา เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคมา และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิด ความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระดำรัสว่า “ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดใน สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน คือข้าว น้ำ ผ้า ยานดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พิง และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพรหมณ์เขาจะบรรลุถึงความปรารถนานั้นได้ ถ้าเขาเป็นผู้มี

^{๑๖} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๑/๒๘๗., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๖/๓๔๕.

^{๑๗} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๒/๒๘๘.

^{๑๘} พระมหาสง่า ไชยวงศ์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ทาน” ในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑).

ศีล มิใช่เป็นผู้ทุศีล”^{๑๙} และทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการจากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา ดังพระพุทธดำรัสว่าทานบดี ย่อมได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากพระอรหันต์

(๖) อานิสงส์ของทาน

มีพุทธดำรัสถึงอานิสงส์ที่พึงได้รับอื่นๆ รวม ๗ ประการ คือ

๑) พระอรหันต์พึงอนุเคราะห์ทานบดี ๒) พึงเข้าไปหาทานบดี ๓) พึงรับไทยทานของทานบดี ๔) พึงแสดงธรรมแก่ทานบดี ๕) กิตติศัพท์ทานบดีพึงขจรไป ๖) ทานบดีเข้าไปยังสังคมใดๆ พึงเป็นผู้แก่ล้าวก้า ไม่เก้อเขิน ๗) คนมีศรัทธาเป็นทานบดี ยินดีให้ทานบดี ยินดีให้ทานสม่าเสมอ หลังจากตายแล้ว พึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๒๐} นอกจากนี้ในพระสูตรตันตปิฎกหลายพระสูตรว่า การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระดำรัสว่า “ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน คือข้าว น้ำ ผ้า ยานดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประดับ แก่สมณะหรือพรหมณ์เขาจะบรรลุถึงความปรารถนานั้นได้ ถ้าเขาเป็นผู้มีศีล มิใช่เป็นผู้ทุศีล”^{๒๑} และทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการอนุเคราะห์ จากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา และยังมีพุทธดำรัสถึงอานิสงส์ของทานในระดับพื้นฐานไว้อีก ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน
๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป
๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์
๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๒๒}

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้ให้เห็นอานิสงส์ ของการให้ทานที่ประกอบด้วยความเชื่อ ความเคารพยำเกรง ตามความเหมาะสม กล่าวคือ การให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก ครั้นให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เฝ้ายึดตบตั้งใจใฝ่รู้ครั้นให้ทานตามกาล กาลทาน มี ๕ ประการ คือ

^{๑๙} อัง.อุทฺทก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๙๒.

^{๒๐} อัง.อุทฺทก. (ไทย) ๒๓/๕๗/๑๐๙-๑๑๑.

^{๒๑} อัง.อุทฺทก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๙๒.

^{๒๒} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

๑. ให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน
๒. ให้ทานแก่ผู้เตรียมจะไป
๓. ให้ทานแก่ผู้เป็นไข้
๔. ให้ทานในสมัยที่รักษาหาได้ยาก
๕. ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล^{๒๓}

อันสมควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมากและเป็นผู้ที่ความปรารถนาที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ครั้งเป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อยไปเพื่อบริโภคมากคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นในที่ที่ทานนั้นแผ่ผล ครั้งให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคทรัพย์ ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชจากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท^{๒๔}

๒.๓.๒ ปิยวาจา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปิยวาจา เป็นหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งในพระสูตรได้ให้ความหมาย คือ ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำที่น่ารัก^{๒๕} ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก, พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ, วาจาที่น่ารัก, วาจาที่กล่าวด้วยจิตเมตตา, คำที่พูดด้วยความรัก ความปรารถนาดี เช่น คำพูดสุภาพอ่อนโยน คำแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี^{๒๖} กล่าวได้ว่า ปิยวาจา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพูดหรือการใช้วาจา ความเป็นผู้มีวาจาที่น่ารัก สื่อสารกันด้วยความรัก หรือมีวาจาซาบซึ้งใจ การกล่าววาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดไมตรี รักใคร่นับถือ^{๒๗} ตลอดถึงการใช้คำที่เป็นประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล

การเจรจาที่อ่อนหวานนั้น เป็นวาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนตามฐานะย่อมเป็นที่ชื่นใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ฟังหรือคู่สนทนา และคงปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มีใครบุคคลใดที่จะชื่นชอบวาจาที่หยาบคายแข็งกระด้างหรือวาจาที่ก้าวร้าว ที่ไร้มารยาท ไม่รู้กาลเทศะ และวาจาที่ไม่ไพเราะ ไม่สมฐานะระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังและคู่สนทนาด้วย คนเราจะได้ดีหรือถึงความเสื่อมก็ด้วยวาจานั้นแหละ เป็นข้อสำคัญประการหนึ่ง โบราณท่านจึงกล่าวไว้ว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หมายความว่า วาจาที่ดีที่สุภาพที่ไพเราะอ่อนหวานนั้นแหละเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการครองใจคนและจะได้ดีก็เพราะวาจา และการที่วาจาอยู่เหนือเลขหรือวิชาความรู้ นั้น ก็เพราะว่าถ้าบุคคลใดมีความรู้มากแต่ไม่รู้จักใช้การเจรจาด้วยถ้อยคำที่ดีที่จะสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจในประเด็นที่ตนเองมีความรู้ สิ่งทีรู้นั้นก็ย่อมจะด้อยประโยชน์ลง หรือการมีความรู้แต่ขาดมิตรภาพก็เพราะการใช้วาจาที่ไม่ดีไม่ชวนให้น่าฟังและสามารถยึดเหนี่ยวใจคนได้ ทั้งนี้เรื่องคำสอนเรื่องวาจาในพระพุทธศาสนา มีได้ผูกขาดแต่เพียงใช้

^{๒๓} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๖/๕๗.

^{๒๔} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

^{๒๕} พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๗๘/๘๓.

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๒.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑.

วาทะที่สุภาพอ่อนหวานรู้จักเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเท่านั้น แต่ยังคงมีคุณลักษณะของการใช้วาจาเพื่อสร้างสรรค์ให้สังคมเป็นสุข และสร้างความสุขให้กับตนเอง คำถามอาจมีว่า การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานในสังคมจริงนั้นเพียงพอหรือไม่ที่จะทำให้สังคมเกิดสันติสุข เพราะบางครั้งในสถานการณ์จริงหากพบเจอคนที่กระทำผิดเป็นธรรมดาที่ต้องมีการตักเตือน หรือบางกรณีที่มีการพูดอ่อนหวานเพราะเกรงว่าจะกระทบความรู้สึกหรือเกรงกลัวผู้ใหญ่จึงพูดด้วยคำหวานเพื่อเป็นการเอาใจ และนั่นอาจเป็นที่มาของความไม่จริงใจ ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจและนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีคำสอนเกี่ยวกับวาทะอีกหมวดหนึ่งที่เรียกว่า วาจาสุภาสิต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นองค์ธรรมหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การใช้ปิยวาจาสามารถบรรลุประโยชน์ได้ตามประสงค์ คือ ช่วยเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขที่มีรากฐานจากการใช้วาจาเชื่อมสัมพันธ์ต่อกันด้วยความจริงใจ

ปิยวาจากับหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่อง: วาจาสุภาสิต คือ วาจาที่พูดหรือเปล่งเป็นเสียงทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ ไม่มีโทษ สบายหู ผ่องแผ้วด้วยคติ เป็นถ้อยคำนำออกจากทุกข์ เป็นวจีสุจริต ทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสแสดงวาจาที่บุคคลพูดแล้ว จะไม่มีโทษ และผู้รู้ทั้งหลายไม่ติเตียน โดยมีหลักเกณฑ์ในการพูด ๔ ประการ ซึ่งปรากฏในสุภาสิตสูตร^{๒๘} ความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. กล่าวแต่วาจาสุภาสิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุภาสิต ๒. กล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม และไม่เบียดเบียนคนอื่น วาจานั้นแลเป็นสุภาสิต บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รัก ที่ชนทั้งหลายชื่นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่าอื่น พึงพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย ธรรมนี้เป็นของเก่า สัตบุรุษทั้งหลายตั้งมั่นแล้วในคำสัตย์ ทั้งที่เป็นอรรถและเป็นธรรม พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด อันเกษม เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ พระวาจานั้นแล สูงสุดกว่าวาจาทั้งหลาย”^{๒๙}

จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นถึงการกล่าววาจาอันเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งในแง่การพัฒนาตนเองให้เข้าถึงที่สุดแห่งการดับทุกข์แล้ว ยังเป็นวาจาที่ศกดีสิทธิ์ กล่าวคือ ทำให้คนฟังเกิดการรับรู้และเชื่อมั่นของผู้กล่าววาจานี้ได้ อย่างไรก็ตาม หลักวาจาสุภาสิตนี้ยังมีองค์ประกอบที่สรุปไว้ใน วาจาสูตร ความว่า ว่าด้วยองค์แห่งวาจาสุภาสิต

^{๒๘} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๑๓-๒๑๔/๓๐๘-๓๐๙.

^{๒๙} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๑๓-๒๑๔/๓๐๘-๓๐๙.

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจาสุภาสิต
ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน
วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พุดถูกกาล
๒. พุดคำจริง
๓. พุดคำอ่อนหวาน
๔. พุดคำประกอบด้วยประโยชน์
๕. พุดด้วยเมตตาจิต

ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นวาจาสุภาสิต
ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน” ^{๓๐}

ดังนั้น หากพิจารณาจากคำสอนจะเห็นว่า การใช้คำพูดที่อ่อนหวาน หรือ ปิยวาจานั้น เป็นองค์ธรรมหนึ่งที่อยู่ในหลักวาจาสุภาสิต กล่าวคือ ต่างก็ต้องอิงอาศัยกัน เพราะการจะพูดวาจาที่จริงนั้น ในบางสถานการณ์ก็ต้องรู้จักเลือกใช้วาจาที่สุภาพเพื่อช่วยผ่อนคลายความรุนแรงในการปะทะ นอกจากนี้ การใช้วาจาที่เป็นจริงนั้นก็ต้องอาศัยอิงกับหลักของการที่ต้องเลือกกาลที่จะพูด หรือเวลาพูดต้องศึกษาจังหวะและเวลา อีกทั้งแม้คำพูดนั้นจะเป็นจริงแม้จะเลือกกาลแล้ว แต่หากขาดซึ่งการเป็นประโยชน์ คำพูดนั้นก็แทบจะไม่มีความหมาย หรือในทางตรงข้ามอาจนำมาซึ่งการทำลายความสามัคคีอันเนื่องจากการใช้คำจริงที่ขาดพิจารณาถึงประโยชน์ที่ตามมา นอกจากนี้จุดสำคัญที่สุดคือเรื่องของใจหรือเจตนาในการพูด ต้องมีเมตตาจิตต่อผู้ฟัง จึงจะทำให้ถ้อยคำนั้นผู้รับฟังสามารถยอมรับและเปิดใจรับฟังได้ โดยไม่ต้องระแวงสงสัยในถ้อยคำที่เอ่ย และเป็นตัวกำกับให้วาจาหรือถ้อยคำนั้นอ่อนหวานและนุ่มนวลจับใจผู้ฟัง ดังนั้นวาจาที่อ่อนหวาน ถ้อยคำที่สุภาพไพเราะ จึงเป็นเพียงหนึ่งในกลไกของการรู้จักพูด ซึ่งต้องอาศัยอิงแอบกับองค์ธรรมอื่นอย่างเช่นหลักวาจาสุภาสิต ทั้งนี้เพื่อให้วาจานั้นเป็นวาจาที่สังคมพึงปรารถนาและก่อเกิดประโยชน์ให้กับผู้พูดและผู้ฟัง

เพื่อแสดงให้เห็นถึงมิติของการพูดหรือการเจรจาด้วยปิยวาจา โดยมีหลักวาจาสุภาสิตเป็นเครื่องหนุนนำนั้น ผู้วิจัยสรุปประเด็นการพูดด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวานและเป็นไปตามหลักการของวาจาสุภาสิต เพื่อให้สังคมเกิดสันติสุขได้ ดังนี้

๑) พุดได้ถูกกาลเทศะ คือ พุดในสถานที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม ในปริมาณที่เหมาะสม โดยความเหมาะสมจะมีมากขึ้นอยู่กับเรื่องที่กำลังพูดนั่นเอง พุดถูกกาล จึงหมายถึงความเหมาะสมหรือจังหวะ เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนยังไม่ควรพูด ควรพูดนานเท่าไร ต้องคาดผลที่จะเกิดขึ้นไว้ด้วย ดูความเหมาะสมหรือจังหวะอันเนื่องด้วยเวลาและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าตักกการิชชาตก เป็นตัวอย่างของบุคคลที่ควรรู้จักความพอดีหรือขอบเขตและกาลเวลาในการพูด เรื่องเล่ามีว่า

^{๓๐} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๘/๓๓๘.

“พ่อตักการิยะ ฉันทันนั้แหละเป็นคนโง่ พุดคำชั่ว
เหมือนกบที่อยู่ในป่าเรียกหางูมากินตัวเอง
จะต้องตกไปยังหลุมนี้ การพุดเกินขอบเขตไม่ดีเลย
คนผู้พุดเกินขอบเขตย่อมประสบการจองจำ
การถูกฆ่า และความโศกเศร้า คร่ำครวญ
ท่านอาจารย์ ท่านควรตำหนิตนเอง
ตามเหตุที่คนทั้งหลายจะฝังท่านลงในหลุม”^{๓๑}

๒) ต้องเป็นคำจริง หมายถึง การใช้วาจาด้วยข้อมูลที่ถูกต้องมีหลักฐานอ้างอิงได้ ไม่ปั้นแต่งขึ้นมาเอง การพุดคำจริงหรือวาจาจริง เป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ทศนะทางพระพุทธศาสนานิยมความจริง เฉพาะเรื่องคำพุดนั้น คำพุดที่ถือว่าดีถูกต้อง จะต้องมีความจริงเป็นหลักเสมอไป จะต้องพุดคำจริง และพุดด้วยความจริงใจ ดังเรื่องพุดดำรัสกับพระโมคคัลลานะ ความว่า

บุคคลควรพุดคำจริง ไม่ควรโกรธ
แม้เขาขอเพียงเล็กน้อยก็ควรให้
ด้วยเหตุ ๓ อย่างนี้ (อย่างใดอย่างหนึ่ง) บุคคลพึงไปเทวโลกได้^{๓๒}

สะท้อนให้เห็นว่า การพุดความจริงนั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ ซึ่งหลักความจริงนี้มีระบุในคำสอนหลายแห่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หมวดศีล หมวดมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น ทั้งนี้การพุดคำจริงในกรณีของพระโมคคัลลานะนี้ จะเห็นว่ามีเชื่อมโยงกับอารมณ์หรือความโกรธความไม่พอใจ และเรื่องการให้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการใช้คำจริงนั้นสิ่งที่ต้องพึงระวังคือ อารมณ์ของผู้พุด ดังนั้นการนำวาจาที่อ่อนหวานมาผนวกกับการพุดความจริง จะช่วยให้ความจริงนั้นเป็นเรื่องที่ไม่กระทบอารมณ์ผู้ฟัง และการทำความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ ผู้ที่รู้จักศิลปะในการพุดมีโอกาสสร้างความสำเร็จและความก้าวหน้าให้แก่ตนเองได้อย่างมาก ตรงกันข้าม คนที่พุดไม่ดีหรือพุดไม่เป็น นอกจากคำพุดนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานแล้ว ยังอาจเป็นการสร้างศัตรูให้กับผู้พุดเอง

๓) ต้องเป็นคำสุภาพ คือ พุดด้วยภาษาที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย เป็นคำพุดที่ผู้ฟังนำยินดี ชื่นชอบ เป็นคำพุดที่ให้แต่คุณส่วนเดียว ทั้งทำให้ใจผู้พุดสงบ เป็นการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น บุคคลจึงควรพุดแต่วาจาที่สุภาพ วาจางาม อ่อนหวาน ประกอบด้วยประโยชน์ เพราะทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลควรเปล่งถ้อยคำอ่อนหวาน มีประโยชน์เท่านั้น”^{๓๓} จึงควรพุดแต่คำอ่อนหวานเป็นที่น่าพอใจแก่ผู้อื่นทุกเมื่อ เพราะการพุดคำที่ดีงามทำให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตนปรารถนา ทั้งเป็นที่พอใจของผู้ได้ยินได้ฟังด้วย คำพุดสุภาพ จึงจัดเป็นองค์สำคัญข้อ

^{๓๑} พุ.ชา.ตรรก. (ไทย) ๒๗/๑๐๔-๑๐๕/๔๑๓.

^{๓๒} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒๔/๑๐๒.

^{๓๓} พุ.ชา.ตรรก. (ไทย) ๒๗/๖๐/๔๐๖.

หนึ่งในวาทานี้ เพราะจะทำให้บุคคลอื่นพอใจ ไม่เกิดโทษ^{๓๔} นอกจากนี้เมื่อกล่าวถึงคำสุภาพหรือการพูดจาไพเราะ แต่ในขณะเดียวกันบางครั้งคำพูดที่สุภาพแต่หากเจตนาผู้พูดไม่บริสุทธิ์ต้องการทำร้ายหรือทำลายฝ่ายตรงข้าม วาทานี้นี้อาจถือว่าเป็นคำสุภาพแต่เป็นดั่งคมหอกคมดาบที่คมแทงศัตรู ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระพุทธองค์ได้ตรัสถึง คำด่ามี ๒ ประเภท ได้แก่ คำด่าที่หยาบ คำด่าที่สุภาพ ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นคำสุภาพอ่อนหวานที่ทำให้เกิดสัมพันธที่ดีในสังคมได้นั้น ต้องเป็นคำสุภาพที่มาจากความรู้สึกรักหรือเจตนาที่ดีของผู้พูด^{๓๕}

๔) พูดแล้วมีประโยชน์ คือ มีประโยชน์ต่อผู้ฟังถ้าหากนำไปคิด หรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ต่อไป ดังพระพุทธพจน์ว่า “คำพูดที่มีประโยชน์คำเดียว ที่คนฟังแล้วสงบระงับได้ ย่อมดีกว่าคำพูดที่ไร้ประโยชน์ตั้ง ๑,๐๐๐”^{๓๖} วาทานี้มีประโยชน์ เป็นวาทาที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง เป็นวาทาที่ควรแก่การฟัง หรือเป็นวาทาที่ควรพูดดีกว่าไม่พูด แต่ถ้าวาทานี้จริงและเป็นวาทาสุภาพ แต่ถ้าพูดแล้วไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร กลับจะทำให้เกิดโทษก็ไม่ควรพูด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับอภัยราชกุมารความว่า

“วาทาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ วาทานี้ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทานี้

วาทาที่จริง แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานี้ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทานี้

วาทาที่จริง ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทานี้ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น รู้กาลที่จะกล่าววาทานี้

วาทาที่ไม่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทานี้เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทานี้

วาทาที่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทานี้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทานี้

วาทาที่จริง ที่ประกอบด้วยประโยชน์ วาทานี้เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น รู้กาลที่จะกล่าววาทานี้^{๓๗}

๕) พูดด้วยจิตที่มีเมตตา คือ พูดด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความจริงใจต่อผู้ฟัง เมตตา เป็นข้อธรรมที่รู้จักกันทั่วไป คำแปลสามัญของเมตตา คือ ความรัก ความมีเมตตา ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์^{๓๘} ลักษณะของวาทาที่มีเมตตา ฟังทราบจากการกระทำทางกาย วาจา ใจ ของมนุษย์ซึ่งมีเจตนาเป็นปัจจัยชี้ขาดระหว่างลักษณะ “ดี” กับ “ไม่ดี” เป็นปัจจัยเพิ่มพลังหรือลดพลังแห่งการแสดงออกของสัตว์โลก เป็นสิ่ง

^{๓๔} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑ ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๐.

^{๓๕} วิ.ม.(ไทย) ๒/๑๕/๒๐๔.

^{๓๖} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๐/๖๑.

^{๓๗} ดุรายละเอียด, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๗.

^{๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๐๗.

พันธนาการหรือสิ่งปล่อยคลายสรรพสิ่ง เป็นปัจจัยเพิ่มความเข้มข้นหรือลดความเข้มข้นของการกระทำ มีลักษณะเป็นสิ่งบอกเหตุหรือการพยากรณ์ผลของการกระทำ เปรียบดังต้นตอหรือต้นเค้าของการกระทำ เป็นแม่บทหรือแม่แบบของการกระทำ เป็นเครื่องชี้บุญชี้บาปของการกระทำ และยังเป็นตัวแท้ของการกระทำทั้งมวลของมนุษย์ ทั้งนี้การพูดที่ประกอบด้วยเมตตาจิตนั้นเป็นหนึ่งในองค์ธรรมในสาราณียธรรม ๖ ที่ระบุดัง ธรรมอันเป็นทำให้ระลึกถึงกัน กล่าวคือ สร้างความปรองดอง ความรักความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และหนึ่งในองค์ประกอบนั้นคือ การมีเมตตาในการพูดหรือการใช้วาจาต่อผู้อื่น ซึ่งต้องกระทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ ต้องมีความจริงใจในการพูด ผู้วิจัยเห็นความเมตตาในการพูดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสะพานแห่งความรักความสามัคคีในหมู่คณะ

สรุปได้ว่า ปิยวาจา องค์ธรรมในหลักสังคหวัตถุ ๔ นั้น หากมองมิติการใช้วาจาในทางพระพุทธศาสนาแล้ว จะเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของปิยวาจาที่จะทำให้อสังคหวัตถุเกิดความสันติสุขและมีความปรองดอง อีกทั้งยังเป็นที่ยึดและเคารพของผู้อื่นนั้น ต้องมีองค์ธรรมอื่นประกอบหรือเสริมเพิ่มเติม เช่น การใช้วาจาสุภาพดี ประกอบกับการใช้วาจาที่สุภาพอ่อนหวาน เพราะในชีวิตจริงนั้นการใช้วาจาอ่อนหวานอาจเป็นเรื่องของมารยาทการแสดงออกทางสังคม ซึ่งสามารถเป็นช่องว่างหรือเป็นเชื้อไฟแห่งความขัดแย้งได้ หากคำพูดไพเราะอ่อนหวานนั้นไม่เป็นความจริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกกาลหรือเวลา และไม่มีเจตนาที่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น ปิยวาจาจึงกล่าวได้ว่าจะมีพลังได้ต้องอาศัยวาจาสุภาพดีเป็นพื้นฐานประกอบในการระมัดระวังและรู้จักพูด

๒.๓.๓ อัตถจริยา

ในสังคหสูตร ได้ให้ความหมายของ อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์^{๙๙} และพระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต) ให้ความหมายคือ ทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม^{๑๐๐} ช่วยเหลือผู้อื่น ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม กล่าวได้ว่า เป็นการฝึกฝนตนที่คิดจะทำตนให้เป็นคนที่มีเป็นประโยชน์ คือ มีความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถนั้นมาช่วยเหลือกันประพฤตินเป็นประโยชน์ต่อกันในทุกด้านเมื่อรู้ว่าอะไรดี หรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ก็นำมาพัฒนาเล่ากล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือกันเพื่อให้สังคมนั้นเกิดความเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์จะบรรลุจุดหมายได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ต่อไปนี้ เพื่อช่วยค้ำชูและส่งเสริมการสร้างประโยชน์นั้นให้เป็นไปด้วยคุณค่าและสร้างศรัทธาให้สังคมในการแสดงถึงความเสียสละ กล่าวคือ

๑. ช่วยด้วยเมตตาแสดงน้ำใจไมตรี แบ่งเบาภาระ ร่วมมือ ร่วมใจ แสดงน้ำใจไมตรี
๒. ช่วยด้วยกรุณา นำพาผู้อ่อนแอ หรือตกอยู่ในอันตรายให้หลุดรอดพ้นภัย
๓. ช่วยด้วยมุทิตา ให้กำลังใจสนับสนุนร่วมมือแก่ผู้ทำความดีและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

^{๙๙} พุ.ชา (ไทย) ๒๘/๑๗๘/๘๓.

^{๑๐๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๔. การทำตนให้มีราคา มีความดี ที่พอจะเป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้ด้วย คือเป็นคนที่มีกำลังในตัว คือ กำลังกาย กำลังความคิด กำลังปัญญาเป็นต้น

๕. การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน เรื่องนี้เป็นเรื่องง่ายกำลังออกไปช่วยคนอื่น คนใจกว้างจึงทำได้ คนใจแคบก็เห็นแก่ตัวยอมทำไม่ได้ การ บำเพ็ญประโยชน์ เช่น ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือบอกกล่าว สั่งสอนวิชาความรู้ ช่วยหางาน ช่วยแนะนำทางอาชีพให้ เป็นต้น

กล่าวได้ว่า อัจฉริยา เป็นเรื่องของความประพฤติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกในทางสังคม และการปฏิบัติต่อกันและกันในสังคมให้เกิดความร่วมมือและประสานสามัคคีและมีพลังสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหรือหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ หลักการเรื่องของประโยชน์ ซึ่งในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอุดมการณ์ก้าวแรกของเหล่าสาวกผู้เผยแผ่ธรรมชุดแรกที่ได้ประพฤติตนตามแนวทางของพระพุทธเจ้าคือ การเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ของหมู่ชน ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเรื่องของประโยชน์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้ได้ใน ๓ ระดับ มิใช่เพียงมุ่งสร้างประโยชน์สุขเพื่อตนเองเพียงคนเดียวอย่างที่เรารู้จักกันโดยแท้จริงแล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงมุ่งหวังให้สังคมพุทธบริษัทเป็นสังคมแห่งการสร้างประโยชน์ให้ได้ถึง ๒ ระดับ โดยทรงแบ่งประโยชน์ออกเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๑. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือ การมุ่งสร้างที่พึ่งหรือความมั่นคงให้แก่ตนเอง ทั้งในได้ด้านวัตถุและจิตใจ พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญต่อประโยชน์ตนมาก่อนเป็นอันดับแรก ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า บุคคลไม่ควรให้ประโยชน์ตน(อริยผล)เสียไป เพราะประโยชน์คนอื่นแม้มาก เมื่อรู้ประโยชน์ตนแล้ว ก็ควรชวนชวายนประโยชน์ตน^{๔๑}

๒. ปรีตถะ ประโยชน์ผู้อื่น คือ การมุ่งสร้างที่พึ่งหรือความมั่นคงให้แก่คนอื่นทั้งในได้ด้านวัตถุและจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงให้สร้างประโยชน์คนอื่นในภายหลังที่ประโยชน์ตนสำเร็จหรือมั่นคงดีแล้ว ซึ่งเป็นการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเราเพื่อไปช่วยเหลือ สร้างประโยชน์สุขหรือเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่น ๆ ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก . . . เพื่ออนุเคราะห์ . . . เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. . .^{๔๒}

กล่าวได้ว่า หลักธรรมเรื่องของประโยชน์ช่วยส่งเสริมหรือสอดคล้องกับการพัฒนาหรือเกื้อกูลต่อคนอื่นเรื่องของประโยชน์นี้พระพุทธเจ้าทรงนำมาสั่งสอนแม้จวบจนกระทั่งปัจฉิมโอวาท ทรงสั่งสอนเทศนาแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด นี่เป็นคำพร่ำสอนของเรา เราหลุดพ้นจากกิเลสและภพได้ทั้งหมดแล้ว จะปรินิพพานละ”^{๔๓}

ทั้งนี้ แนวทางคำสอนเรื่องของประโยชน์สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างประโยชน์นั้นมีใช้จะหมายถึง การบรรลุประโยชน์ของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและมวลมนุษยชาติ สำหรับการสร้างประโยชน์นี้มาพร้อมกับหน้าที่ด้วยซึ่งแนวคิดคำสอนเรื่องหน้าที่จึงแฝงไปด้วยการให้ประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน เรียกว่า ทิศ ๖ ซึ่งมีเรื่องของการสงเคราะห์ไว้ กล่าวคือ ทิศเบื้องหน้า คือ บิดา มารดา ทิศเบื้องขวา คือ ครูบาอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง

^{๔๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๖/๘๔.

^{๔๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๖/๔๖-๔๗.

^{๔๓} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๑๖/๕๐๖.

คือ สามีและ ภรรยา ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทิศเบื้องบน คือ สมณะ ทิศเบื้องล่าง คือ ลูกจ้าง^{๔๔}

๒.๓.๔ สมานัตตา

สำหรับสมานัตตา หมายถึง การวางตนสม่ำเสมอ^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺโต) ให้ความหมาย คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอ กล่าวคือ การทำตัวให้เข้ากันได้ ด้วยการร่วมสุขร่วมทุกข์ ไม่ถือตัว มีความเสมอภาค และวางตัวเหมาะสม^{๔๖} นอกจากนี้ พระภวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล) กล่าวว่า **สมานัตตา** คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว ก็คือ ความประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไป ก็ไม่ถือตัวหรือทำตัวเย่อหยิ่งกับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิม ที่เคยคบค้าหรือปฏิบัติต่อกัน เคยเคารพนับถือกันมาอย่างไร ก็คงประพฤติปฏิบัติต่อกัน เคารพนับถือกันอยู่อย่างนั้น ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี^{๔๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้จัด สมานัตตา ออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๑) วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นบิดา มารดา เป็นครู อาจารย์ เป็นเพื่อนบ้าน เป็นต้น ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่และทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

๒) ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายให้ ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเสมอในสุขและทุกข์ คือร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

กล่าวได้ว่า สมานัตตา เป็นหลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการเลื่อมล้ำในสังคม การวางตนไม่เย่อหยิ่งผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่มีสถานะทางสังคม ทางการศึกษา อยู่เหนือผู้อื่นหรือเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำคน การที่จะทำให้มิตร บริวาร เกิดความรักและไว้วางใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ต้องเริ่มต้นจากการที่สามารถเข้าไปนั่งอยู่ในใจคน ซึ่งสะพานหนึ่งที่เชื่อมใจคนไว้ คือ การรู้จักวางตน การให้เกียรติ ไม่ยกตนข่มท่าน สิ่งนี้จะช่วยให้กระบวนการอันสงฆ์ของสังคม ๔ ใน ๓ ข้อแรก เกิดเป็นผลสมบูรณ์ เพราะเป็นเรื่องของการแสดงออกทางการกระทำ การรู้จักวางตัว ให้สมกับบทบาททางสังคมที่ตนเป็น ในขณะที่เป็นเจ้านายก็ต้องสั่งลูกน้อง เมื่อหมดภาระหน้าที่การทำงานก็ถือว่าเป็นเพื่อนร่วมงานต่อกัน นอกเวลางานไม่มีใครเหนือใคร สามารถรับฟังความเห็นและคำติชมได้ ในทัศนะของผู้วิจัย การวางตนเสมอนอกจากเป็นเรื่องการไม่เอาฐานะมาเป็นฐานะ อีกทั้งการแสดงออกในการชวนชวนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้แม้ว่าจะมีทุกข์หรือมีสุข ถือได้ว่าสมานัตตานั้นเป็นธรรมะที่เชื่อม

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

^{๔๕} ชู.ชา (ไทย) ๒๘/๑๓๘/๘๓.

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๐๒.

^{๔๗} พระภวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล), **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอช ทีพีเพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

ประสานให้บุคคลแม้มีสถานะแตกต่างทางสังคม ความเชื่อ หรือวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

๒.๔ สรุป

จากการศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการวางตัวในสังคม ที่ทำอย่างไรจะทำให้ตนเองเป็นที่รักและเกิดความไว้วางใจ เป็นมิตรที่ดีต่อกัน ซึ่งเป็นหนทางแห่งสันติภาพที่เป็นเสมือนเกาะป้องกันหรือช่วยเป็นกำแพงป้องกันความขัดแย้ง แม้อาจจะมีปัญหาใดเกิดขึ้นระหว่างหมู่ชน แต่หากสมาชิกหมู่ชนสังคมนั้น มีหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อกัน ย่อมจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งแม้จะมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความไม่เข้าใจต่อกันซึ่งอาจพัฒนานำไปสู่ความแตกแยกหรือแตกความสามัคคีได้ แต่หากบุคคลในสังคมนั้นหมั่นปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อกันย่อมจะช่วยให้ความขัดแย้งนั้นสลายหรือเบาบางเจือจาง ด้วยอำนาจแห่งผลอันดีของหลักสังคหวัตถุ ๔ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่มีมาแต่เดิมโบราณและพระพุทธเจ้าได้ตรัสรับรองว่า พระองค์ทรงปฏิบัติหลักสังคหวัตถุ ๔ มาในทุกภพทุกชาตินับไม่ถ้วนและอันสงฆ์นี้ทำให้พระสรีระของพระองค์มีคุณลักษณะพิเศษ และหลักธรรมนี้มีความสำคัญในแง่ของการให้การสงเคราะห์คน อันสงฆ์ของสังคหวัตถุ ๔ จึงทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รักของหมู่ชนและทำให้เป็นผู้ที่มีบริวารมาก มีผู้ให้ความเคารพ เชื่อถือ ทั้งนี้ การสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือด้วยการให้ การใช้วาจาที่สุภาพอ่อนหวาน การทำตนเป็นประโยชน์ และการวางตนสม่ำเสมอรู้บทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งการจะสงเคราะห์ผู้อื่นนั้นต้องอาศัยการใช้ปัญญาและเหตุผลว่า บุคคลนั้น เหตุการณ์อย่างนั้นควรเลือกใช้วิธีการใดในการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือ และเมื่อศึกษาองค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ ๔ พบว่า **ทาน หรือการให้** ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การให้ที่เป็นสิ่งของวัตถุ การให้ความรู้หรือธรรม และการให้อภัยเรียนรู้ที่จะไม่ผูกโกรธ, **ปิยวาจา** หรือการใช้วาจาที่อ่อนหวาน ซึ่งต้องมีหลักการใช่วาจาอื่นประกอบด้วยจึงจะทำให้วาจาอ่อนหวานนั้นดูน่าเชื่อถือ กล่าวคือ วาจาที่อ่อนหวานนั้นต้องมีความจริง พูดเพื่อก่อประโยชน์ เพื่อประสานสามัคคี และต้องคำนึงถึงกาลหรือเวลาขณะพูด และผู้ฟังมีจิตที่จะฟัง นอกจากนี้ **อิตถจริยา** หรือการทำตนให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น และ**สมานัตตา** หรือ การวางตนเสมอ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาการวางตนเสมอไม่ได้เพียงแต่หมายถึงการไม่ยกตนข่มผู้อื่นด้วยมีอำนาจเหนือกว่า แต่ต้องสามารถให้ความอนุเคราะห์เสมอปัญหานั้นเป็นปัญหาของตนและการรู้จักวางตนให้สมกับบทบาทหน้าที่ที่ตนมีด้วยความจริงใจ

บทที่ ๓

ประวัติวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิสาขามหาอุบาสิกา

บทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของนางวิสาขามหาอุบาสิกา วิถีในการดำเนินชีวิต หลักประเพณีปฏิบัติ และความสำคัญของนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ประวัติความเป็นมาของนางวิสาข

การศึกษาประวัติความเป็นมาของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในสังคม หรือบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น นอกจากศึกษาชาติตระกูล ฐานะ ตลอดจนการมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอย่างไรแล้วนั้น จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ถอดบทเรียนชีวิตจากบุคคลที่สนใจศึกษา สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เรียนบทบาทของสตรีที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนาอย่างนางวิสาขามหาอุบาสิกา ที่นางเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมและค้ำชูพระศาสนาของพระศาสดา ซึ่งประวัติความเป็นมาของนางนั้น นางอยู่ในตระกูลที่เรียกว่า เมณฑกเศรษฐี ซึ่งเป็นหนึ่งในตระกูลเศรษฐีทั้ง ๕ ที่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ระบุถึงที่ล้วนแล้วแต่เป็นสหายนามหาหลายภพหลายชาติ

เมณฑกเศรษฐีมีหลานสาวคนหนึ่งชื่อว่า วิสาข ซึ่งเป็นหญิงที่เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ปฏิภาณ รอบรู้ ช่วยเหลือการงานของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัย มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยเหตุนี้วิสาขจึงเป็นที่รักใคร่ของครอบครัวตลอดจนข้าทาสบริวาร และยังมีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมา ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการเกิดในตระกูลเศรษฐี การบรรลุนิพพาน คุณสมบัติของพระโสดาบัน การย้ายถิ่นฐาน การแต่งงาน คุณสมบัติพิเศษ ชีวิตในบั้นปลาย ดังจะกล่าวต่อไป

๓.๑.๑ ชาติกาลและการบรรลุนิพพานเมื่อวัยเยาว์

วิสาขเป็นลูกสาวของท่านธัญชัยเศรษฐี มีมารดาชื่อว่าสุมนาเทวี มีปู่ชื่อว่าเมณฑกเศรษฐี และมีย่าชื่อว่าจันทพุมมา อาศัยอยู่ในเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ ซึ่งเป็นเมืองที่มีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติมหาศาลเป็นที่รู้จักกันทั่วชมพูทวีป ๕ ท่าน กล่าวคือ เมณฑกเศรษฐี โชติยหรือโชติกเศรษฐี ชฎิลเศรษฐี ปุณณเศรษฐี และกาฬวณเศรษฐี บรรดามหาเศรษฐีทั้งหลายนั้น เมณฑกเศรษฐีเป็นผู้ที่ร่ำรวยที่สุด ครั้งเมื่อได้ทราบข่าวการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์เพื่อประกาศพระศาสนาในเมืองภัททิยะ จึงได้เรียกวิสาขผู้เป็นหลานสาวมาแล้วกล่าวว่า เป็นชาติที่เป็นสิริมงคลทั้งแก่เธอและพวกเราเธอพร้อมด้วยเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน ๕๐๐ คนและพร้อมด้วยบริวารอีก ๕๐๐ คน ให้รับขึ้นรถ ๕๐๐ คัน เพื่อไปคอยต้อนรับพระพุทธเจ้า วิสาขพร้อมด้วยเพื่อนๆ เดินทางไปเฝ้า

พระพุทธองค์ที่ทรงประทับอยู่ ณ ชาติยวณ (สวนมะลิ) พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรด พวกเธอเหล่านั้นเมื่อจบพระธรรมเทศนา วิสาขาก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน ด้วยการได้ ฟังธรรมครั้งแรกในขณะที่เธอมีอายุ ๗ ขวบ และเพื่อนๆ ก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันเหมือนกัน^๑ ต่อจากนั้นวิสาขาพรอมด้วยเพื่อนๆ ได้อาราธนานิมนต์พระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เพื่อฉันภัตตาหาร ที่บ้านของเมณฑกเศรษฐีด้วย

อรรถกถาจารย์ได้ระบุไว้ในคัมภีร์ว่า นางวิสาขานั้นในอดีตชาติสมัยพระพุทธเจ้าพระนาม ว่าบุพมุตตระ ขณะนั้นนางได้ถือกำเนิดเป็นชาวกรุงหัสติ ต่อมานางได้มาฟังพระธรรมเทศนาของ พระพุทธเจ้าบุพมุตตระ ครั้นฟังธรรมเสร็จได้บรรลุธรรมของพระศาสดานั้น และได้รับการทรง สถาปนาให้นางเป็นอุบาสิกาผู้เลิศกว่าใครในการถวายทาน และผลบุญแห่งการถวายทานที่เป็นเลิศนี้ ทำให้นางได้เวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป จนเมื่อสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ นางได้บังเกิดเป็นพระราชธิดาองค์ที่ ๗ ของพระเจ้ากิงกิ ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ระบุไว้ว่า ใน บรรดาราชาธิดาทั้ง ๗ นี้ นามว่า สมณิ, สมณคุดตา, ภิกขุณี, ภิกขุทาสิกา, ธัมมา, สุธัมมา และสังฆทาสี ซึ่งได้ถือกำเนิดในสมัยของพระพุทธเจ้าพุทธโคดม ราชาธิดาทั้ง ๗ มีนามว่า พระเขมา, พระอุบลวรรณา พระปฎาจารย์, พระโคตรมี, พระธรรมทินนา, พระนางมหายา และนางวิสาขา^๒

เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาของนางวิสาขา เห็นได้ว่านางเป็นสตรีที่เป็นเลิศในการ ถวายทานมาหลายยุคหลายสมัย และนี่อาจเป็นอุปนิสัยนำส่งให้นางเกิดมาในครอบครัวที่มีพื้นฐาน ฐานะที่ดี ในการบรรลุธรรมของนางนั้นถือว่างนางเป็นบุคคลเพียงส่วนน้อยที่สามารถบรรลุธรรมได้แต่ เยาว์วัย

๓.๑.๒ นางวิสาขาบรรลุพระโสดาบัน

บุคคลที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าจนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันนั้น พระ พุทธองค์ตรัสว่า “เป็นพระโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่ จะสำเร็จสมโพธิในวันข้างหน้า”^๓ สังโยชน์หมายถึง กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์ มี ๑๐ อย่างคือ สักกายทิฏฐิ, วิจิกิจฉา, สีลัพพตปรามาส, กามฉันทะหรือกามราคะ, พยาบาทหรือ ปฏิฆะ, รูปราคะ, อรูปราคะ, มานะ, อุทธัจจะ, อวิชชา^๔ และผู้ที่ละสังโยชน์ ๓ คือ

๑) ไม่มีความเห็นตัวตนว่า เป็นอัตตาที่มั่นคง แต่เห็นเป็นเพียงสังขารหรือเป็น ร่างกายที่มีเกิดดับไปตามธรรมดาของโลก เรียนกว่า ไม่มีสักกายทิฏฐิ

๒) ไม่มีความสงสัยในบาปบุญคุณโทษ ไม่สงสัยว่าบาปมีหรือไม่ บุญมีหรือไม่ มีแต่ ความเชื่อมั่นว่า บาปมีบุญมี เรียกว่า ไม่มีวิจิกิจฉา

๓) ไม่เชื่อถือองมงาย เรียกว่า ไม่มีสีลัพพตปรามาส

^๑ อ.อ.ก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๗-๘๘.

^๒ อ.อ.ก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๗-๘๘.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓๐/๒๕๘.

^๔ อ.ท.สก. (ไทย) ๒๔/๑๓/๑๔.

นอกจากนี้คัมภีร์พระพุทธศาสนายังได้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบแห่งองค์คุณที่ทำให้ได้ชื่อเรียกว่า โสดาบัน ต้องประกอบด้วยองค์แห่งคุณ ๔ ประการ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้วจะต้องประกอบด้วยองค์แห่งคุณ ๔ ประการ^๕ คือ

๑) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า พระองค์มีพุทธคุณ ๙ ประการ

๒) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า ธรรม ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมมิให้ตกไปสู่ที่ชั่ว

๓) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ท่านมีสังฆคุณ ๙ ประการ

๔) ประกอบด้วยศีลที่พระอริยโคระ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ

ดังนั้น หากองค์ประกอบคุณสมบัติของผู้ที่เป็นโสดาบันแล้ว สะท้อนให้เห็นว่า นางวิสาขา ต้องเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพระศาสดาอย่างแน่วแน่ไม่หวั่นไหว และเป็นผู้มีศีลแต่ไม่ใช่ผู้เคร่งครัดในศีลแล้วยกตนข่มท่าน ไม่ติดยึดในรูปร่างกายา และมั่นใจในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ผลของกรรมหรือการกระทำ

๓.๑.๓ เส้นทางชีวิตของนางวิสาขา

แม้ว่าเดิมทีนางวิสาขาจะเป็นชาวเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ อยู่ในเขตการปกครองของพระเจ้าพิมพิสารซึ่งมีฐานะเป็นพระภักดาของภคินีของพระเจ้าปเสนทิโกศลซึ่งอยู่เมืองสาวัตถีในครั้งนั้น พระเจ้าโกศลทรงส่งข่าวสาสน์ไปยังสำนักของพระเจ้าพิมพิสารว่า เนื่องจากในพระราชอาณาเขตของพระองค์ไม่มีตระกูลของเศรษฐีที่ร่ำรวยมีโภคสมบัตินับไม่ถ้วนเหมือนพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์จึงโปรดขอต่อพระเจ้าพิมพิสารให้ส่งตระกูลเศรษฐีซึ่งพระองค์มีตระกูลใหญ่ถึง ๕ ตระกูล ให้ทรงให้เศรษฐีนั้นย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในเมืองของตน ภายหลังจากปรึกษาหารืออำมาตย์แล้ว พระเจ้าพิมพิสารจึงตัดสินใจขอร้องธัญชัยเศรษฐี ที่เป็นบุตรของเมณฑกเศรษฐีผู้ร่ำรวยเป็นอันดับหนึ่งของเมือง ให้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่กับพระเจ้าปเสนทิโกศล ณ นครสาเกต ซึ่ง เหตุนี้เองจึงทำให้นางวิสาขาต้องย้ายออกจากเมืองภัททิยะไปสู่เมืองสาเกต^๖ ซึ่งเป็นสถานที่ที่นางได้รับการสวามิภักดิ์และแต่งงานไปสู่เศรษฐีตระกูลหนึ่งซึ่งยังเป็นผู้มีจกฉาปฏิญญาอยู่

ธัญชัยเศรษฐีพาครอบครัวพร้อมด้วยบริวารติดตามขบวนเสด็จของพระเจ้าปเสนทิโกศลไปเมืองสาวัตถีด้วย ระหว่างการเดินทาง เศรษฐีได้เห็นสถานที่รื่นรมย์แห่งหนึ่งเหมาะการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองสำหรับตระกูลใหญ่ๆ เช่น ตน ด้วยเพราะเล็งเห็นว่าปกติในเมืองนั้นมีประชาชนอยู่กันอย่างแออัด ประกอบกับบริวารของตนมีจำนวนมากไม่เหมาะที่จะเข้าไปอยู่ในเมือง จึงทูลถามพระราชาราชถึงสถานที่แห่งนี้ภายใต้การปกครองของแคว้นใด เมื่อทราบว่าเป็นสถานที่นี้อยู่ในความปกครองของพระองค์จึงทูลขออนุญาตสร้างเมืองที่นี้พระองค์ก็ทรงอนุญาตตามที่ทูลขอ ซึ่งบริเวณที่ธัญชัยเศรษฐีขอขึ้นตั้งอยู่ที่ชายเมืองกรุงสาวัตถีห่างไป ๗ โยชน์

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๑๑/๓๘๖.

^๖ ออง.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๘.

๓.๑.๔ ชีวิตเติบโตใหญ่และการครองเรือนของนางวิสาขา

เมืองสาเกตนั้น เดิมที่ยังมีตระกูลเศรษฐีอยู่ตระกูลหนึ่งชื่อว่า มิคารเศรษฐี มีบุตรชายชื่อว่า ปุณณวัณนกุมาร เมื่อถึงวัยแต่งงาน มิคารเศรษฐีอยากให้ลูกชายแต่งงานเพื่อต้องการมีบุตรไว้สืบสกุลเพราะต้องการเห็นยวรั้งบุตรชายไว้ให้อยู่ในชีวิตครองเรือนซึ่งแท้จริงบุตรชายเศรษฐีมีปรารถนาที่จะครองคู่เหมือนคนทั่วไป ด้วยเหตุนี้มิคารเศรษฐีจึงขอร้องให้ลูกชายแต่งงานกับหญิงที่ตนเองพอใจ ปุณณวัณนแม้จะไม่ชอบชีวิตการแต่งงาน เมื่อถูกรบเร้าบ่อยๆ จึงรับปากจะแต่งงาน แต่มีเงื่อนไขว่าผู้หญิงคนนั้นต้องประกอบพร้อมด้วยความงาม ๕ ประการ ได้แก่ ผงงาม เนื้องาม กระดูงาม ผิวงาม

เมื่อลูกชายตกลงแล้วท่านมิคารเศรษฐีจึงเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ ท่าน มารับประทานอาหารที่บ้านพร้อมกับสอบถามว่า หญิงที่มีเพียงพร้อมด้วยความงาม ๕ ประการตามเงื่อนไขที่ลูกชายของเราต้องการมีบ้างไหม เมื่อทราบว่ามี ท่านทั้งสองจึงคัดเลือกพราหมณ์ ๘ ท่านแล้วมอบทรัพย์สมบัติจำนวนหนึ่งเป็นทุนในการเสาะแสวงหาหญิงดังกล่าว จากนั้นได้มอบพวงมาลัยทองคำพวงหนึ่งซึ่งมีมูลค่า ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะ^๗ แก่พวกพราหมณ์แล้วกล่าวว่า หากท่านทั้งหลายพบหญิงที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจงมอบพวงมาลัยนี้ให้แก่นางเพื่อเป็นการหมั้น

เหล่าพราหมณ์ทั้งหลายเมื่อรับฟังบุตรเศรษฐีจนเข้าใจแล้ว จึงได้เดินเที่ยวเสาะแสวงหาหญิงงามไปทั่วเมืองต่างๆ หลายแห่ง แต่ยังไม่พบหญิงที่มีคุณลักษณะตรงตามที่ต้องการ ระหว่างการเดินทางจึงแวะมาเมืองสาเกตพักอยู่ที่ศาลาริมแม่น้ำแห่งหนึ่ง ในขณะนั้นกำลังมีงานประจำปี บรรดามารดาบิดาทั้งหลายจะเปิดโอกาสให้ลูกสาวของตนๆ ที่ไม่เคยออกนอกบ้านไปเที่ยวกับเพื่อนๆ ตามสถานที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระและไม่มีการเอาผ้าปกปิดใบหน้าอีกด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้บรรดาชายหนุ่มทั้งหลายที่ต้องการเลือกคู่ครองที่พึงพอใจและเหมาะสมกับตน หากพอใจหญิงใดก็เข้าไปหาแล้วขอโอกาสสวมพวงมาลัยแก่นาง หากหญิงใดไม่แสดงอาการโต้แย้งก็แสดงว่าหญิงนั้นตกลงรับหมั้นเมื่อพราหมณ์ทั้ง ๘ ท่านมานั่งพักในศาลาพร้อมกับมองหาหญิงทั้งหลายที่เดินผ่านไปมา แต่ไม่พบหญิงงามดังกล่าวแม้เพียงคนเดียว ขณะนั้น วิสาขากุมาริกาซึ่งมีอายุ ๑๕-๑๖ ปี ได้ประดับเครื่องอาภรณ์แวดล้อมด้วยเพื่อนวัยเดียวกัน ๕๐๐ คน มุ่งหน้าไปที่ศาลาทำน้ำเพื่ออาบน้ำ ในขณะที่นั้นฝนก็ได้ตกลงมาทำให้เพื่อนๆ และเหล่าบริวารของนางต่างพากันวิ่งไปหลบฝนที่ศาลา แม้พราหมณ์ทั้ง ๘ คน จะมองดูบรรดาหญิงทั้งหลายที่วิ่งเข้ามาแต่ไม่เห็นมีหญิงใดตรงตามที่ต้องการเลย

ในขณะที่สตรีคนอื่นจำนวนมากวิ่งหลบฝน แต่นางวิสาขากลับไม่ทำเช่นนั้น แม้ฝนจะตกและทำให้เสื้อผ้าเครื่องประดับเปียกฝน นางก็มีที่ท่าไม่รีบร้อนเดินตามปกติ พวกพราหมณ์ได้เห็นความงาม ๔ ประการของนางในขณะที่เดินเข้ามาสู่ศาลาแต่ยังไม่เห็นความงามอีกประการหนึ่งคือ ฟันงาม เมื่ออยากจะเห็นจึงพูดเชิญดูแลนภิกขัยาทำทางการเดินของหญิงคนนี้ซึ่งช้ำ สามีของเธอเห็นที่จะไม่ได้แม้เพียงน้ำข้าวเป็นแน่

ครั้นนางวิสาखाได้ยืนดังนั้น จึงแสดงเหตุตอบพวกพราหมณ์ที่กำลังสนทนากันถึงเรื่องของนางที่ไม่รีบวิ่งหลบฝนเป็นเหตุให้ตนเองและเสื้อผ้าอาภรณ์เปียกฝน นางตอบว่า

^๗ กหาปณะ ชื่อมาตราเงินในสมัยโบราณ ๑ กหาปณะเท่ากับ ๒๐ มาสกหรือ ๑ ตำลึง คือ ๔ บาท อ้างใน ราชบัณฑิตยสถาน ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, หน้า ๖๗).

การที่ดิฉันไม่ทำเช่นนั้น เพราะดิฉันมีร่างกายที่แข็งแรงมากกว่าเพื่อนๆ ของดิฉัน และรู้จักเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองจึงไม่รีบร้อนมาสู่ศาลา เพราะการรีบร้อนลูกจนเกินไป ย่อมไม่มีความสง่างามเหมือนการวิ่งของชน ๔ จำพวก คือ

๑) พระราชาผู้อภิเษกแล้ว ทรงประดับเครื่องอาภรณ์ต่างๆ เมื่อวิ่งไปย่อมไม่สง่างาม กลับถูกตำหนิจากคนทั้งหลายว่าพระราชาองค์นี้วิ่งเหมือนคหบดี ค่อยๆ เสด็จพระราชดำเนินตามปกติจึงสง่างาม

๒) ช่างของพระราชาที่ประดับเครื่องตกแต่งแล้ววิ่งย่อมไม่งาม แต่เมื่อเดินด้วยสีลาของช่างย่อมงาม

๓) สมณะวิ่งก็ไม่งดงาม กลับถูกติเตียนจากชาวบ้านว่า สมณะรูปนี้วิ่งเหมือนคฤหิ์สัถ์ ควรเดินด้วยอาการอันสงบ

๔) สตรีที่วิ่งไม่งาม กลับถูกติเตียนจากคนทั่วไปว่า สตรีผู้วิ่งเหมือนผู้ชายควรเดินตามปกติย่อมงาม^๕

นางยังให้เหตุผลอีกว่า “ฉันเชื่อว่าผ้าหาได้ไม่ยาก ในสกุลของฉันหาได้ง่าย ส่วนผู้หญิงเจริญวัยแล้ว ก็เป็นเหมือนสินค้าที่เขาขาย เมื่อมือหรือเท้าหักไป คนทั้งหลายเห็นผู้หญิงที่เรือนร้างบกร่อง” เมื่อพราหมณ์ทั้งหลายได้เห็นความงามแห่งพินในขณะทีวิชาษาได้ชี้แจงเหตุผลด้วยเสียงกังวานไพเราะทำให้พวกพราหมณ์พึงพอใจ จึงปรึกษากันว่า หญิงคนนี้มีคุณสมบัติที่ปณณวัฒน์ต้องการจึงได้มอบพวงมาลัยให้แก่วิชาษาเพื่อเป็นของหมั้น นางวิชาษาได้รับมหาปาลมาหาลดาประสาธน์เป็นของขวัญจากบิดาซึ่งมีมูลค่าถึง ๙ โกลี ใช้เวลาในการทำถึง ๔ เดือนจึงสำเร็จ ซึ่งนับว่ามีมูลค่ามหาศาล เมื่อมีการเศรษฐกิจเห็นว่านางวิชาษาที่จะแต่งงานเป็นสะใภ้ เป็นสตรีที่มาจากตระกูลใหญ่ ทำให้มีการเศรษฐกิจต้องไปทูลขอให้พระเจ้าประเสนธิโกศลมาร่วมงานมงคลสมรส ก่อนที่นางวิชาษาจะออกจากเรือน ธัญชัยเศรษฐกิจบิดานางวิชาษาได้ให้อวาท ๑๐ ประการแก่บุตรสาวในการครองเรือน “ธรรมดาว่าสตรีจะอยู่ในสกุลบิดาของสามี ไฟในก็ไม่พึงนำออก ไฟนอกก็ไม่พึงนำเข้า พึงให้แก่ผู้ที่ให้ไม่พึงให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ พึงให้ทั้งแก่ผู้ที่ให้ ทั้งแก่ผู้ที่ไม่ให้ พึงนั่งเป็นสุข พึงบริโภคเป็นสุข พึงนอนเป็นสุข พึงบำเรอไฟ พึงนอบน้อมเทวดาภายใน”^๖ หลักอวาท ๑๐ นี้ เป็นสิ่งที่นางวิชาษาพึงจากบิดาและนำมาปฏิบัติในการอยู่ครองเรือน นอกจากให้ทรัพย์ภายในคืออวาท ๑๐ ในการครองเรือนแล้ว บิดาของนางยังมอบทรัพย์สิน บริวาร สัตว์เลี้ยง ให้นางติดตัวไปเป็นจำนวนมาก

ระหว่างทางมาถึงบ้านของสามี นางมีความคิดว่าหากนางนั่งอยู่ในยานก็จะไม่มีใครได้ชื่นชมหรือเห็นค่าของมหาปาลาประสาธน์ ดังนั้นนางจึงได้ยืนในรถขบวนแห่เพื่อให้ชาวเมืองได้เห็นโดยทั่ว ทำให้ชาวเมืองต่างชื่นชมว่านางมีทั้งรูปเป็นทรัพย์และมีทรัพย์ที่มีมูลค่ามากเหมาะสมกับนาง เมื่อเห็นดังนั้น ชาวเมืองจึงได้ส่งของขวัญแต่งงานมาให้นางวิชาษา แต่นางได้แสดงให้เห็นว่าความยินดีต้อนรับของชาวเมืองนี้นางได้ส่งมอบต่อให้กับชาวเมืองเหมือนเดิมเพราะชาวเมืองนี้ก็เหมือนกับญาติของตนเอง การให้ของนางก็เท่ากับให้กับญาติของนางด้วย ด้วยการให้และไม่ถือตัวนี้เองจึงทำให้นางวิชาษาเป็นที่

^๕ อก.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๙-๙๐.

^๖ อก.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๙๒.

รักของชาวเมืองทุกคน ตลอดระยะเวลาที่อยู่บ้านสามี นางได้ปรนนิบัติแม่ผัวพ่อผัวและสามีให้ได้รับความสุขอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ความไม่เข้าใจในการสื่อความหมายบางอย่างย่อมเป็นสาเหตุข้อขัดแย้งระหว่างพ่อผัวกับลูกสะใภ้ แต่เมื่อได้ชี้แจงด้วยเหตุผลแล้วย่อมสามารถทำให้เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และยังได้ชักชวนให้ท่านกลับใจมานับถือพระพุทธศาสนาในบั้นปลายชีวิต

๓.๒ คุณสมบัติพิเศษประจำตนของนางวิสาขา

๓.๒.๑ ด้านสติปัญญา

เรื่องสติปัญญาของนางวิสาขานั้น สะท้อนให้เห็นได้จากเมื่อตอนนางอายุ ๗ ปี นางได้รับการมอบหมายและความไว้วางใจให้จัดงานใหญ่เตรียมต้อนรับพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวก ซึ่งนางสามารถทำได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับ ด้วยอายุเพียง ๗ ปี นางสามารถบริหารจัดการบริวารถึง ๕๐๐ ได้อย่างดี นั่นหมายถึงนางต้องเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีทักษะในการบริหารจัดการคนและบริหารจัดการงาน กล่าวคือ รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร ประเด็นสำคัญ เมื่อนางได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าก็สามารถพิจารณาตามด้วยปัญญาอันแยบคายบรรลุโสดาบัน ซึ่งเป็นอริยสาวกขั้นต้นของพระพุทธศาสนา นับว่านางเป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ

๓.๒.๒ ด้านการมีน้ำใจและการเอาใจใส่ต่อมิตรและบริวาร

เนื้อความที่พระอรุณกถาจารย์ได้สาธยายถึงอุปนิสัยจิตของนางวิสาขา เห็นได้ว่านางเป็นผู้ที่ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น แม้เรื่องมหาปลดาศาสน์ซึ่งเป็นสมบัติประจำตัวของนางที่มีความสวยงามและมีมูลค่ามาก นางยังปรารถนาที่จะนำมาแสดงให้ผู้อื่นได้เห็นและชื่นชม และการที่มีผู้มอบของขวัญให้นางแต่นางไม่รับและกลับส่งมอบให้เอาไปแจกจ่ายกันนั้น แสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจที่กว้างขวางของนางและความจริงใจ เพราะมิใช่เพียงแต่จะส่งมอบกลับแล้วนางยังแสดงให้เห็นว่าชาวเมืองที่นางเพิ่งเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมต่างก็เป็นพี่น้องหรือญาติมิตรของนาง นอกจากนี้แม้กระทั่งเรื่องของสัตว์เลี้ยง อย่างเช่นกรณีแม่ม้าตกลูก นางยังให้ความเอาใจใส่ด้วยการสั่งให้เหล่าทาสีถือคอปไฟไปที่นั่นให้อาบน้ำอุ่นให้แม่ม้าใช้น้ำมัน ชโลมตัวให้แม่ม้า”^{๑๐} กล่าวได้ว่า นางให้ความสำคัญและใส่ใจในรายละเอียดในบริวารโดยไม่เว้นว่าเป็นสัตว์หรือคน ก็ให้ความใส่ใจด้วยดี

๓.๒.๓ ด้านการใช้วาจาที่อ่อนหวานและสุภาพ

เรื่องของการใช้วาจาของนางวิสาขานั้น ผู้วิจัยเห็นว่านางเป็นสตรีที่มีความสามารถในการเจรจา สามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังได้ ซึ่งไม่ใช่แต่นางมีเสียงที่ไพเราะกังวานแล้ว นางยังอ่อนโยนวาจาด้วยการใช้ปัญญา ก่อนที่จะตอบปัญหาหรือเจรจาต่อผู้ใด เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นตอนที่หมู่พราหมณ์ได้ตั้งคำถามเพื่อต้องการเห็นพินของงามและได้ยินเสียงของนางไพเราะหรือไม่ ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งใน ๕ ความงามของสตรีที่พราหมณ์รับมาเสาะหาให้บุตรชายมีการเศรษฐี นางได้ถูกหมู่พราหมณ์ยั่วให้โกรธ แต่นางก็สามารถโต้กลับได้อย่างนุ่มนวลและประกอบด้วยเหตุผลในการที่ทำไม่นางถึงไม่วังหลบผ่นเมื่อสตรีหรือหญิงอื่น การที่นางตอบกลับด้วยดีทั้งที่โดนว่าเปรียบตนเองเหมือนหญิงแก่และดูเหมือนคนโง่ที่ไม่รู้จักหลบผ่นทำให้เสื้อผ้าเครื่องประดับเปียกปอน นางตอบโต้ด้วยการ

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน อภ.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๙-๙๔.

ให้เหตุผลและการเปรียบเทียบผ้าอาภรณ์ในสกุลของนางหากเสียหายไม่ใช่ของที่หายากในตระกูลของนาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านางกำลังบอกว่าครอบครัวนางนั้นพอมีฐานะ และการที่นางบอกว่าร่างกายของสตรีเป็นสิ่งมีค่ามากกว่าเสื้อผ้าอาภรณ์ซึ่งหาใหม่ได้ แต่ร่างกายของสตรีที่ยังไม่ออกเรือนหากได้รับอันตรายจะทำให้สตรีนั้นขาดมูลค่าในตนเอง^{๑๑}

๓.๒.๔ ด้านความเป็นสตรีงาม

นางวิสาขานับว่าเป็นหญิงที่มีความงามภายนอกและงามภายใน สำหรับความงามภายนอกสะท้อนได้จากเมื่อครั้งที่พราหมณ์ทั้ง ๘ ตามหาสตรีที่มีความสวย ๕ ความงามนี้เรียกว่าเบญจกัลยาณี มี ๕ ประการ คือ

- (๑) ผมงาม ได้แก่ ผมที่มีลักษณะเหมือนกำหางนกยูง เมื่อปล่อยลงมาถูกชายผ้าพุ่งแล้ว ปลายผมงจะงอนม้วนกลับขึ้นและทรงอยู่อย่างนั้น
- (๒) เนื้องาม ได้แก่ ริมฝีปากมีสีแดงระเรื่อเหมือนผลตำลึงสุก
- (๓) กระจุดงาม ได้แก่ ฟันขาวเรียบไม่ห่างกัน สวยเหมือนเพชรที่จัดได้เป็นระเบียบ
- (๔) วัยงาม ได้แก่ ผิวพรรณของหญิง หากเป็นคนผิวดำสีผิวก็จะดำเหมือนสีดอกบัวขาบ (นีลบล) และไม่หยาบ ไม่มีจุดต่างดำ หากเป็นคนผิวขาวสีผิวก็จะขาวเหมือนดอกกัณณิการิ
- (๕) วัยงาม ได้แก่ หญิงที่คลอดบุตรแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้ง ก็เหมือนคลอดครั้งเดียวยังสาวพริ้งอยู่^{๑๒}

๓.๒.๕ ด้านความมีศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา

นอกจากนางวิสาขานับว่าเป็นพระโสดาบันแล้ว นางยังเป็นผู้ที่ให้การบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติต่อพระสงฆ์สาวกด้วยความเคารพแม้วางจะเป็นพระโสดาบัน แต่ไม่เคยยกตนเสมอท่านพระสงฆ์ การแสดงความมั่นในศรัทธาในพระสงฆ์ของนางวิสาขานั้นสะท้อนให้เห็นได้จากกรณีที่นางเห็นบิดาของสามี มีคารุณาสีผู้เชื่อถือในลัทธิซีเปลือย ครั้นเมื่อมีพระสงฆ์มาบิณฑบาตยืนอยู่หน้าประตูบ้าน ขณะนั้นมีการเทศน์กำลังบริโภคมธยุพายาสอยู่ เดิมนางวิสาขาคิดว่าพ่อสามีไม่เห็นพระคุณเจ้า แต่พอเห็นว่าพ่อสามีของนางเห็นพระแล้วแต่แก้มองไม่เห็น กลับบริโภคาอาหารทำทองไม่รู้ร้อนหรือไม่สนใจ ประหนึ่งเหมือนว่าพระสงฆ์เป็นดังขอทาน สิ่งนี้ทำให้นางวิสาขาทนไม่ได้ต้องออกไปบอกพระคุณเจ้าให้ไปบิณฑบาตบ้านอื่น เพราะที่นี้เจ้าของกำลังบริโภคมธยุเก่าอยู่ การกล่าวเช่นนี้ทำให้พ่อสามีของนางโกรธและต้องการขับไล่ ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่านางมีความกล้าหาญที่จะออกมาแสดงการปกป้องพระสงฆ์สาวก ทั้งที่รู้ว่าอาจทำให้พ่อสามีโกรธ แต่เพราะอยากปกป้องพระคุณเจ้าและเป็นการพูดเตือนสติให้กับผู้ที่เป็นมิชฌาทิฎฐิ^{๑๓} นอกจากนี้นางวิสาขาปกติเป็นผู้ชวนขวยในการถวายปัจจัย ๔ แก่ภิกษุสงฆ์ ดังจะเห็นจากการที่นางก่อนจะไปวัดทุกครั้งจะต้องมีสิ่งของติดมือไปด้วย โดยเฉพาะเวลาเช้าจะให้คนถืออาหารไปถวาย เวลาเย็นก็ให้ถือเภสัช ๕ ชนิด^{๑๔}

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน อ.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๘๙-๙๐.

^{๑๒} ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ, **เล่มนี้มีปัญหา**, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖๑-๒๖๒.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน อ.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๙๕.

^{๑๔} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๒๙๐/๔๐.

พร้อมด้วยน้ำปานะ ๘ อย่าง^{๑๕} ไปถวายเป็นประจำ ประกอบกับนางได้ทูลขอพระ ๘ ประการที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับและผู้ให้ซึ่งสิ่งเหล่านี้นางมิได้ทูลขอเพื่อตน แต่หากทูลขอเพื่อประชาชนและภิกษุสงฆ์ทั่วไป เพราะการขวนขวายในการบริจาคทานมากเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้นางวิสาขาได้รับการยกย่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า เป็นอัครสาวิการผู้เลิศด้านถวายทาน^{๑๖}

๓.๒.๖ ด้านความเป็นสตรีที่มีพลัง

นางวิสาขาเป็นสตรีที่สังคมให้การยอมรับ เพราะนางเป็นหญิงที่มีจิตใจงดงามเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกๆ หลานๆ นางมีบุตร ๑๐ คน มีธิดา ๑๐ คน และบุตรของนางแต่ละคนมีบุตรและธิดาคนละ ๑๐ คน ทำให้ลูกหลานเหลนของนางมีถึง ๘,๔๒๐ คน นางดูสาวเมื่อนั่งอยู่ท่ามกลางลูกหลานก็ดูประหนึ่งเด็กสาวอายุ ๑๖ ปี นางเป็นสตรีที่มีความแข็งแรงและมีอายุยืนถึง ๑๒๐ ปี^{๑๗} หากดูจากการมีบุตรของนางสะท้อนให้เห็นว่านางน่าจะเป็นสตรีที่มีความแข็งแรงมาก เพราะการคลอดบุตรในสมัยโบราณนั้นเป็นการคลอดธรรมชาติ โอกาสที่มารดาตายระหว่างคลอดมีค่อนข้างมากเนื่องจากการแพทย์ยังไม่ทันสมัย เรื่องของความแข็งแรงหรือพลังของนางนั้น มีเสียงลือไปถึงพระเจ้าปเสนทิโกศล ว่านางมีพลังกำลังประดุจพญาช้างสารเท่ากับช้าง ๕ เชือก พระองค์จึงต้องการจะทดสอบพลังกำลังของนาง ทรงให้ปล่อยช้างให้วิ่งเข้าใส่ นาง ทราบโดยทราบความนี้ นางเห็นว่าการที่นางจะวิ่งหนีพญาช้างมิเป็นการอันควร แต่ถ้าใช้กำลังของนางมีจับช้างนั้น อาจทำให้ช้างนั้นเป็นอันตรายได้ นางจึงใช้เพียง ๒ นิ้ว จับวงช้างแล้วผลัดไป ช้างนั้นไม่อาจทรงตัวอยู่ได้ จึงล้มลงที่พระลานหลวง ต่อหน้าพระพักต์พระเจ้าปเสนทิโกศลและประชาชนที่ห้อมล้อม ทำให้ทุกคนยอมรับถึงพลังกำลังมหาศาลของนาง^{๑๘}

๓.๒.๗ ด้านการเป็นนักสังเกตและสังเกตเห็นการณโกล

คุณลักษณะข้อนี้ของนางวิสาขา เห็นได้อย่างเด่นชัดในเรื่องของมูลเหตุที่นางขอพร ๘ ประการจากพระผู้พระภาคเจ้า โดยนางทูลขอ ๑) ผ้าวัสสิกสาฎก ๒) ถวายอาคันตุกภัต ๓) ถวายคัมภีร์ ๔) ถวายคิลานภัต ๕) ถวายคิลานุปัฏฐากภัต ๖) ถวายคิลานเภสัช ๗) ถวายธูวยาคุแก่พระสงฆ์ และ ๘) ถวายผ้าอาบน้ำแก่ภิกษุสงฆ์จนตลอดชีวิต ประเด็นที่นางวิสาขายกเหตุผลประกอบให้พระพุทธรเจ้าทรงพิจารณา ความว่า

“พระพุทธรเจ้าข้า วันนี้หม่อมฉันส่งสาวใช้

ไปว่า ‘ไปเกิดแม่สาวใช้ เธอไปสู่อารามแล้วบอกเวลาว่า ‘ได้เวลาแล้ว ท่านเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว’ ครั้นนางไปสู่อารามได้เห็นภิกษุเอาจีวรวางไว้ สรงสนานกายด้วยน้ำฝนอยู่จึงเข้าใจว่า ‘ไม่มีภิกษุอยู่ในอาราม มีแต่พวกอาชีวกกำลังสนานกายด้วยน้ำฝน’ จึงกลับเข้ามาหาหม่อมฉันบอกดังนี้ว่า ‘แม่เจ้า ไม่มีภิกษุอยู่ในอาราม มีแต่พวกอาชีวกกำลังสนานกายด้วยน้ำฝน’”

^{๑๕} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๒๕๕-๒๕๖/๓๗๘.

^{๑๖} อัง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๒๕๙/๓๒.

^{๑๗} ดุราลัยเถียดใน ขุ.ขุ.อ.(ไทย) ๔๑/๑๔/๑๐๑-๑๐๒.

^{๑๘} ดุราลัยเถียดใน ขุ.ขุ.อ.(ไทย) ๔๑/๑๔/๑๐๒.

พร ๘ ประการ	เหตุผลที่นางวิสาขาทูลขอ
ถวายผ้าวัสสิกสาฎก	การเปลือยกายไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้
ถวายอาคันตุกภัต	ภิกษุอาคันตุกะไม่ชำนาญหนทาง ไม่รู้จักที่โคจรบิณฑบาตลำบาก ภิกษุอาคันตุกะนั้นฉันอาคันตุกภัตของหม่อมฉันแล้ว พอชำนาญทาง รู้จักที่โคจร จะเที่ยวบิณฑบาตได้ไม่ลำบากหม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์
ถวายคมิภัก	ภิกษุผู้เตรียมตัวจะเดินทาง มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนอยู่ จะพลาดจากหมู่เกวียน หรือถึงที่ที่ตนจะไปอยู่เมื่อพลบค่ำ จะเดินทางลำบาก ภิกษุผู้เตรียมจะเดินทางนั้นฉันคมิภักของหม่อมฉันแล้วจะไม่พลาดจากหมู่เกวียน หรือไม่ถึงที่ที่ตนจะไปอยู่ทันเวลา จะได้เดินทางไม่ลำบากหม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์
ถวายคิลานภัต	เมื่อภิกษุไข้ไม่ได้โภชนาหารที่เป็นสัปปาเย อาพาธจะกำเริบหรือจะถึงมรณภาพได้ ภิกษุใช้นั้นฉันคิลานภัตของหม่อมฉันแล้ว อพาธจะทุเลาหรือไม่ถึงมรณภาพหม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์
ถวายคิลานุปัฏฐากภัต	ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเอง จะนำภัตตาหารไปถวายภิกษุไข้ในเวลาสาย ตนเองจะอดอาหาร ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุใช้นั้นได้ฉันคิลานุปัฏฐากภัตของหม่อมฉันแล้ว จะนำภัตตาหารไปถวายภิกษุไข้ได้ทันเวลาตนเองก็ไม่อดอาหาร หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์
ถวายข้าวต้ม	พระผู้มีพระภาคทรงเห็นอนิสงส์ ๑๐ ประการจึงได้ทรงอนุญาตข้าวต้มไว้ที่เมืองอันธกวินทะ หม่อมฉันเห็นอำนาจอนิสงส์เหล่านั้น จึงปรารถนาถวายข้าวต้มเป็นประจำแก่ พระสงฆ์จนตลอดชีวิต
ถวายผ้าอาบน้ำ	ภิกษุณีทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ เปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำจิวรตีทำเดียวกับหญิงแพศยา พวกหญิงแพศยาทั้งหลายเย้ยภิกษุณีเหล่านั้นว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกท่านยังเป็นสาว จะประพฤติพรหมจรรย์ไปทำไมกัน ธรรมตามนุษย์ควรบริโภคคาม มิใช่หรือ ต่อเมื่อชรา พวกท่านจึงค่อยประพฤติพรหมจรรย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ชื่อว่าได้หยิบฉวยเอาประโยชน์ทั้ง ๒ แล้ว” ภิกษุณีเหล่านั้นถูกพวกหญิงแพศยาเย้ยหยันต่างแค้นเคือง พระ พุทธเจ้าข้า มาตุคาม เปลือยกายย้อมไม่งดงาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายผ้าอาบน้ำแก่ ภิกษุณีสงฆ์จนตลอดชีวิต

ตารางที่ ๓.๑ สรุปรูปเหตุที่นางวิสาขา ขอพร ๘ ประการ^{๑๙}

^{๑๙} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๕๐/๒๒๒.

จากนั้นพระพุทธเจ้าตรัสถามนางอีกครั้งว่า นางเห็นประโยชน์อย่างไรกับการขอพร ๘ ประการนี้ นางวิสาขาพูดตอบว่า

“พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้จำพรรษาในทิศต่าง ๆ แล้วจะเดินทาง มากรุงสาวัตถีเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ภิกษุเหล่านั้นจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลถามว่า ‘พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุชื่อนี้มรณภาพแล้ว เธอมีคติอย่างไร มีภพหน้าอย่างไร’ พระผู้มีพระภาค จะทรงพยากรณ์ภิกษุผู้นั้นในโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตผล หม่อมฉันจะเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้วถามว่า ‘พระคุณเจ้ารูปนั้นเคยมากรุงสาวัตถี ไหมเจ้าข้า’ ถ้าภิกษุเหล่านั้นตอบหม่อมฉันว่า ‘ภิกษุผู้นั้นเคยมากรุงสาวัตถี’ ในเรื่องนี้หม่อมฉันจะ สันนิษฐานได้ว่า ‘พระคุณเจ้านั้นคงใช้ผ้าวัสสิกสาฎก คงฉัน อาคันตุกัต คมิกัต คิลานกัตคิลานู ปัญฐากกัต คิลานเภสัช หรือธูยาคุของหม่อมฉันเป็นแน่’ เมื่อหม่อมฉันระลึกถึงบุญกุศลนั้นก็ จะเกิดความปลื้มใจ เมื่อหม่อมฉันปลื้มใจก็จะเกิดอัมใจ เมื่ออัมใจ กายจะสงบ หม่อมฉันมีกายสงบ จะมีความสุข จิตของผู้มีความสุขจะตั้งมั่นหม่อมฉันจะได้บรมอินทรีย์พละ และโพชฌงค์ หม่อมฉันเห็นอานิสงส์นี้จึงกราบทูลขอพร ๘ ประการกับพระตถาคตพระพุทธเจ้าข้า”^{๒๐}

กล่าวได้ว่า ด้วยการเล็งเห็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและการหวังบำรุงพระพุทธศาสนา รวมถึง เพื่อช่วยหรือป้องกันภัยอันอาจเกิดขึ้นได้ต่อพระพุทธศาสนา นางจึงได้ทูลขอพรต่อพระพุทธเจ้า โดยนางเล็งเห็นประโยชน์ที่มีต่อตนเอง และต่อส่วนรวม นับว่านางเป็นสตรีที่มีความสวยและ ปราดเปรื่องด้วยปัญญามองเห็นการณ์ในภายภาคหน้า

นอกจากนี้ในพระวินัยปิฎก จะเห็นถึงการป้องกันความเสื่อมเสียมาสู่พระสงฆ์ ทั้งในเรื่อง ของกริยาที่น่านอง การใกล้ชิดสตรี ซึ่งเป็นอันตรายต่อสงฆ์ เรื่องเล่าเหล่านี้อยู่ในพระวินัยปิฎก ซึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงมูลเหตุของการบัญญัติพระวินัยบางข้อที่นางวิสาขามีส่วนในการผลักดันให้บัญญัติ พระวินัยบางประการ อย่างเช่น กรณีของพระอุทายี มีเรื่องเล่าในปฐมอนิยตสิกขาบท ความว่า

“สมัยนั้น นางวิสาขามีกรรมารดา มีบุตรหลานมาก มีบุตรหลานล้วนไม่มีโรค ได้รับยกย่องว่าเป็นมิ่งมงคล พวกชาวบ้านเชิญนางวิสาखाไปบริโภคนเป็นคนแรกใน งานบุญ งานมหรสพงานฉลอง นางวิสาขามีกรรมารดาได้รับเชิญไปสู่ตระกูลนั้น นางได้เห็นท่าน พระอุทายีนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับพอจะทำการได้กับหญิงสาว ครั้นเห็นแล้วจึงกล่าวกับท่าน พระอุทายีว่า

“พระคุณเจ้า การที่ท่านนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับ พอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสอง เช่นนี้ ไม่เหมาะ ไม่สมควร ท่านไม่ปรารถนาด้วยธรรมนั้นก็จริง ถึงอย่างนั้น ชาวบ้านที่ยังไม่ เลื่อมใสก็ทำให้ เชื้อยาก” พระอุทายี แม้ถูกนางวิสาखाว่ากล่าวตักเตือนก็ไม่เชื่อวิสาखाจึงออกไป บอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า

“ไฉนท่านพระอุทายีจึงนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับพอจะทำการได้กับมาตุคามสอง ต่อสองเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิท่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำ

^{๒๐} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๕๐/๒๒๒.

เรื่องนี้กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ^{๒๑}

นอกจากนี้นางวิสาขายังเป็นสตรีที่เป็นผู้ถวายวัดเรียกว่าบุบพาราม ที่มาของการสร้างวัดเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะนำมาเสนอเพื่อวิเคราะห์ในกรณีในกรณีของที่คนใช้ของนางได้สัมผัสเครื่องประดับมหาปลาตาสารณ์ ไว้ที่วัด โดยเนื้อความมีว่า

“เจ้าวางเครื่องประดับไว้ตรงไหน ทาสีตอบว่า ที่บริเวณพระคันธกุฎีจะแม่เจ้า นางวิสาขา กล่าวว่า ช่างเถิด เจ้าจงไปนำมา นับตั้งแต่เจ้าวางของไว้บริเวณพระคันธกุฎีแล้ว เชื่อว่าการให้นำของกลับมาไม่สมควรแก่เรา เพราะเหตุนั้น เราจำจักสละเครื่องประดับมหาปลาตาสารณ์นั้น ทำเป็นทัณตกรรม แต่เมื่อเครื่องประดับนั้นยังวางไว้ พระคุณเจ้าทั้งหลายก็คงเป็นกังวล วันรุ่งขึ้น พระศาสดามีภิกษุสงฆ์เป็นบริวาร เสด็จถึงประตูนิเวศน์ของนางวิสาขา ก็ในนิเวศน์จัดอาสนะไว้เป็นประจำ นางวิสาขารับบาทของพระศาสดา อารารถนาให้เสด็จเข้าเรือนให้ประทับนั่งเหนืออาสนะที่จัดไว้แล้วนั้นแหละ เมื่อพระศาสดาเสวยเสร็จ ก็นำเครื่องประดับนั้นไปวางไว้ใกล้พระบาทของพระศาสดา กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถวายเครื่องประดับนี้แต่พระองค์เจ้าคะ พระศาสดา ตรัสห้ามว่า ขึ้นชื่อว่าเครื่องประดับย่อมไม่สมควรแก่เหล่า นิกบวช นางวิสาขากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ แต่ข้าพระองค์จะจำหน่ายเครื่องประดับนี้ เอาทรัพย์มาสร้างพระคันธกุฎีเป็นที่อยู่สำหรับพระองค์ เจ้าคะ ตรงนั้น พระศาสดาก็ทรงรับโดยคุณ^{๒๒}

ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในฐานะเจ้านายเมื่อคนรับใช้ทำผิดอันใหญ่หลวง เพราะการที่สัมผัสมหาปลาตาสารณ์ซึ่งนับว่ามีมูลค่ามหาศาลนั้นเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก แต่นางวิสาขากลับไม่มีอารมณ์โกรธหรือต่อว่าใช้ถ้อยคำที่รุนแรง ในขณะที่เดียวกันนางเป็นผู้ที่ยึดถือในการวิถีปฏิบัติหรือจารีต หากพระคุณเจ้าจำเป็นต้องเครื่องประดับของนางแล้ว นางจะถวายเครื่องประดับนั้นโดยไม่คิดถึงว่าเครื่องประดับนั้นจะมีมูลค่ามหาศาล ความหวงแหนทรัพย์นั้นไม่มีแก่นาง แต่พระพุทธเจ้าไม่ทรงรับ นางเลือกหาวิธีทางออกด้วยการนำทรัพย์นั้นไปประมูลขายแล้วนำมาเงินมาสร้างวัด เรียกว่า วัดบุบพาราม ซึ่งนับว่าเป็นวัดที่พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาหลายพรรษา และในคัมภีร์จะใช้คำว่าปราสาทของนางวิสาขา หมายถึง วัดบุบพารามที่นางสร้างถวาย ซึ่งนับว่าเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่และมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และเลือกใช้ของที่เป็นเลิศในการสร้างวัดนั้น และวัดแห่งนี้ป็นรมณีสถานสร้างความรื่นรมย์ให้กับพระสงฆ์ผู้เที่ยวจาริกไป

^{๒๑} วิ.ป.(ไทย) ๑/๔๔๔/๔๗๔.

^{๒๒} อัง.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๒/๑๐๐.

๓.๓ สรุป

จากการศึกษาประวัติและวิถีดำเนินชีวิตของนางวิสาขา ผู้วิจัยพบว่า นางวิสาขา นอกจากเป็นผู้ที่ชวนขยายการให้ทานในพระพุทธศาสนาเป็นเลิศ ในขณะที่เดียวกันนางเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม เป็นผู้มากด้วยน้ำใจ และเป็นสตรีที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รู้จักการเจรจา และรู้ว่ากาลใดควรพูด และการพูดนั้นเป็นประโยชน์หรือทำร้ายใครหรือไม่ อีกทั้งนางยังเป็นสตรีบุคคลต้นแบบที่ทำให้สังคมอินเดียในยุคนั้นเห็นว่า สตรีมีบทบาทสำคัญสามารถแสดงศักยภาพภายใต้ความอ่อนหวานและนุ่มนวล เพียงพร้อมด้วยสติปัญญา และการวางตัวในสังคมได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการที่นางเป็นผู้ว่าถ้อยคำสอนของบิดามาใช้ปฏิบัติในการครองเรือน นอกจากนี้นางยังเป็นสตรีที่ทรงคุณค่ากับพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นพุทธบริษัท ๔ ด้วยการสังเกตและพิจารณาใคร่ครวญสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่เป็นภัยต่อศาสนา นางจะหาวิธีการป้องกันทั้งด้วยการตักเตือน แต่การตักเตือนของนางนั้นไม่ได้ใช้ว่าจาที่รุนแรง แต่เป็นคำพูดที่ตรงมุ่งหวังให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดความระมัดระวัง ทั้งนี้นางเป็นบุคคลที่สังคมให้ความน่าเชื่อถือ เพราะนอกจากเป็นผู้ให้ทานเป็นนิตยแล้ว นางยังเป็นผู้ที่ไม่วางตนเหนือผู้อื่น สามารถปฏิบัติงานหรือลงมือกระทำให้เห็น อย่างกรณีแม่มีตักลูก นางก็สั่งให้ลูกน้องดูแลแม่มีมาและลูกนั้น โดยนางลงไปดูด้วยตน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่านางมีความเอาใจใส่ต่อสรรพสัตว์ แม้แต่เพียงสัตว์เลี้ยงนางก็ยังให้การอุปการะดูแล กล่าวคือ นางเป็นบุคคลที่ให้การสงเคราะห์แก่สังคมทั้งในฐานะผู้ให้ ในฐานะการใช้วาจาที่อ่อนหวาน การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการวางตนสมน้ำสมเนื้อกับคนในสังคม หรือรู้จักรับผิดชอบทำตามบทบาทของตนที่พึงมีได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นนางวิสาขาจึงนับว่าเป็นสตรีในสมัยพุทธกาลที่ควรนำมาถอดบทเรียนบทบาทของผู้หญิงที่มีความเก่งและเป็นนักสังคมสงเคราะห์เอื้อเฟื้อและผูกน้ำใจไมตรีให้กับผู้อื่น ให้มีความน่ารักใคร่ยินดี ซึ่งการศึกษาถอดบทเรียนนางวิสาขานี้ในบทต่อไป ผู้วิจัยได้นำกรอบสังคหวัตถุ ๔ เป็นพื้นฐานในการถอดบทเรียนบทบาทของนางวิสาขามาหาอุปมาอุปไมยต่อการสร้างเสริมสังคมให้เกิดสันติสุข ทั้งนี้ก็เพื่อจะนำมาเป็นต้นแบบให้กับสตรีในสังคมไทยปัจจุบันในการพัฒนาตนให้เป็นสตรีที่มีความดีงามเป็นฐาน ใจกรุณาเป็นที่ตั้ง และมีสติปัญญารู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกทาง โดยผู้วิจัยจะได้เสนอในบทต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุข ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

วิสาขามหาอุบาสิกาเป็นกุลสตรีที่มีความประพฤติเรียบร้อยรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีความประพฤติที่งดงามมีจิตใจที่โอบอ้อมอารีเป็นที่รักใคร่ของข้าทาสบริวารและคนในครอบครัวเป็นที่รักของคนทั่วไปเพราะด้วยอุปนิสัยของนางที่ เป็นคนชอบช่วยเหลือแบ่งปันปราศจากความตระหนี่ มีวาจา สัตว์ตลอดชีวิต เป็นผู้ไม่ประมาทเป็นคนดี เสมอต้นเสมอปลายทั้งต่อหน้าและลับหลังและชอบสร้าง บุญกุศล บริจาคทาน หมั่นสังเกตใช้ปัญญาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบก่อนจะทำพูดคิด

๔.๑ คุณค่าของสังคหวัตถุ ๔ กับการสร้างสังคมสันติสุข

๔.๑.๑ คุณค่าของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการเชื่อมประสานสัมพันธ์ในองค์กร

สังคมการทำงานในองค์กรท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันนี้ นับว่ามีการแข่งขันและการ แ่งแย่งชิงดีกันสูง เพราะต่างคนต่างก็ต้องการที่จะผลักดันตนเองให้ประสบความสำเร็จและได้รับการ ยอมรับ จนบางครั้งความคิดในลักษณะนี้ได้สร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบเห็นแก่ตัว ความเอื้อเฟื้อและ น้ำใจต่อกันและกันในสังคมคนทำงานก็เริ่มจางหายไป แนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ในที่ทำงาน หรือองค์กรนั้น สังคหวัตถุ ๔ นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ๔ ประการ

๑. ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ใน การทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการ แบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการ ทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อน โดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็น ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge)

๒. ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญ มาก ต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการ ความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของ การ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นต้น

๓. อัจฉริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อัจฉริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังคนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

๔. สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริงใจต่อกัน ความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกัน พนักงานก็จะไม่ยอมนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่างๆ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง^๑

๔.๑.๒ คุณค่าของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการสร้างสะพานมิตรภาพ

เมื่อพิจารณาความหมายและจุดหมายของหลักสังคหวัตถุ ๔ สะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาเป็นแนวทางในการฝึกให้คนในสังคมเป็นผู้ที่รู้จักวางตน ทำตนให้เสียสละ และมีมนุษยสัมพันธ์ ช่วยลดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันเปรียบเสมือนการสร้างบัญชีออมใจ หรือสมุดออมรักที่ช่วยให้คนในสังคมสามารถเรียนรู้ที่จะรักผู้อื่น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้ที่ไม่เอาตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสิริวัฒน์ ศรีเครือดง กล่าวว่า ยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งใจสนทนา เจรจาไพเราะ สงเคราะห์เกื้อกูล และได้อธิบายในหัวข้อ “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา: หลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม” เพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์มีความสุข ดังนี้

๑. ทาน การให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ถือเป็นหลักสำคัญเบื้องต้นเพราะการผูกใจกันนั้นต้องอาศัยหรือใช้การให้เป็นเบื้องต้น การให้เป็นการแสดงออกของไมตรีจิตของผู้ให้ ผู้รับย่อมพอใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันนั้นเป็นความอบอุ่นของชีวิต

๒. ปิยะวาจา การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะการให้อย่างเดียวยังไม่พอต่อการยึดเหนี่ยวน้ำใจ จึงต้องใช้คำพูดที่ไพเราะช่วยยึดเหนี่ยวอีกด้วย อย่าพูดหยาบ ผรุสวาท ให้ใช้คำพูดที่ไพเราะต่อกัน

๓. อัจฉริยา ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมจะทำให้เป็นคนน่ารัก น่านับถือ หมายความว่า เมื่อมีงานกิจใดที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมต้องช่วยกันทำเอื้อเฟื้อช่วยทำธุรการงานของผู้อื่น เมื่อได้รับการร้องขอ หรือต้องการความช่วยเหลือ

^๑ อรศิริ เกตุศรีพงษ์, “สังคหวัตถุ ๔: วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”, *วารสาร Productivity World*, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๐), หน้า ๔๓ - ๔๖.

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กัน^๒

๔.๑.๓ คุณค่าของหลักสังคหัตถ์ ๔ ต่อสังคมแห่งสันติสุข

สังคหัตถ์ ๔ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกต่อกันทางสังคม ซึ่งนับเป็นพื้นฐานที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีแบบไทย ๆ ซึ่งมักจะเป็นสังคมาแห่งการให้ และการมีน้ำใจเอื้ออาทร ผลของการกระทำของบุคคลจะช่วยขยายแผ่ความรู้สึกรักออกสู่สังคมวงกว้าง จึงกล่าวได้ว่า สังคหัตถ์ ๔ สามารถช่วยอำนวยประโยชน์ที่มองเห็นสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม

- ๑) ช่วยให้คุณคลาดรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสุข
- ๒) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน
- ๓) เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มีความเคารพนับถือกันตาม

สมควรแก่ฐานะ

- ๔) เป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมให้คงรูปอยู่และดำเนินไปได้

ด้วยดี

- ๕) ช่วยส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติที่เสื่อมเสียในสังคม^๓

กล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาคุณค่าของหลักสังคหัตถ์ ๔ ทำให้เห็นถึงในการสร้างเสริมสังคมให้มีสันติสุขได้นั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำกัดกาลเวลา ครอบคลุมที่มนุษย์ยังคงดำรงอยู่เป็นสังคม จำเป็นต้องมีหลักในการพึ่งพิงอาศัยกันและกัน สังคหัตถ์ ๔ นี้จะช่วยยึดเหนี่ยวให้คนในสังคมเกิดความรักสามัคคีและมีสันติสุขได้ ทั้งนี้จากการศึกษาประวัติและวิถีดำเนินชีวิตของนางวิสาขา พบว่า นางเป็นสตรีที่นำหลักสังคหัตถ์ ๔ ในการดำเนินชีวิตและสร้างครอบครัว สังคมที่นางอยู่ให้เกิดสันติสุข ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการนำหลักสังคหัตถ์ ๔ มาใช้ดำเนินชีวิตและทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้อย่างไร ดังประเด็นที่จะศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

๔.๒ บทบาทของนางวิสาขาด้านการให้ทานในการสร้างสังคมสันติสุข

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ระบุถึงทานมี ๒ ประเภท คือ (๑) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) (๒) ธัมมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ^๔ และการให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง ซึ่งบทบาทของนางวิสาขานี้ในฐานะการเป็นผู้ให้นางเป็นสตรีที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่านางเป็นเลิศในการให้ทาน และการให้ทานนั้นมีทั้งทานที่เป็นอมิสทาน และธรรมทาน ซึ่งการ

^๒ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร., “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา: หลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม” ๒๐ ปีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (มิถุนายน, ๒๕๕๑): ๗๐.

^๓ อองศ์นากู แก้วไพฑูริย์, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหัตถ์ ๔ ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๔.

^๔ อก.ทุก.(ไทย) ๒๐/๑๔๒ /๑๒๐.

ทำทานของนางนั้นส่งผลถึงสังคมอินเดียในยุคนั้น และยังมีอิทธิพลต่อการปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูปศาสนาให้สามารถหลีกเลี่ยงหนทางแห่งอันตรายต่อสงฆ์สาวกของพระศาสดา

๔.๒.๑ การให้วัตถุทานด้วยปัญญาสร้างคุณค่าและประโยชน์กับพระพุทธรูปศาสนา

ในวิถีของนางวิสาขา ถ้าจะกล่าวถึงการถวายทานของนางวิสาขาสิ่งที่ควรกล่าวถึง คือ การถวายผ้าอาบน้ำฝนที่ยังคงเห็นอยู่ในสมัยปัจจุบันด้วยการที่นางมีวิสัยทัศน์มองเห็นถึงความจำเป็นและความเหมาะสมเพื่อรักษาพระศาสนาที่ให้อยู่ มาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะเมื่อสมัยพุทธกาล มีพระศาสนาอื่นที่เปลือยกาย และไม่สามารถแยกได้ว่าใครเป็นใคร แต่ด้วยนางวิสาขาเป็นผู้มีปัญญาเห็นแล้วซึ่งความเหมาะสมจึงกราบขอพรจากพระพุทธเจ้า ก็คือการขออนุญาตจากพระพุทธเจ้าจากการที่นางเป็นคนมีปัญญาถึงแม้ว่านางจะเป็นคนขวนขวายในการอยากทำบุญทำทานแต่ในทางกลับกันนางจะใช้ปัญญาทุกครั้งในการทำทาน ไม่ใช่อารมณ์นั้นเองนางจะคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์ต่อบุคคลและประโยชน์ต่อสังคมไม่ใช่ทำเพราะหลง และนางทำด้วยปัญญาซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องเด่นของนางวิสาขามากทีเดียว การที่นางจะกราบพรใดๆก็แล้วแต่นางจะมีเหตุผลชี้แจงพระพุทธเจ้าทุกกรณี ยกตัวอย่างการได้ขอพร ๘ ประการจากพระพุทธเจ้า ดังนี้

(๑) การที่ภิกษุสงฆ์เปลือยกายสงฆ์น้ำเป็นสิ่งที่ไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันจึงปรารถนาถวายผ้าอาบน้ำฝน แก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต

(๒) พระอาคันตุกะเป็นผู้ไม่ชำนาญทางไม่รู้จักที่โคจร ย่อมเที่ยวบิณฑบาตลำบาก หากได้ฉันอาคันตุกะภัตของหม่อมฉันแล้ว เมื่อท่านชำนาญทางรู้จักที่โคจรย่อมเที่ยวบิณฑบาตโดยไม่ลำบาก ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายอาคันตุกะภัตตลอดชีวิต

(๓) ภิกษุสงฆ์ผู้เตรียมจะเดินทางไปที่อื่น มัวแสวงหาภัตตาคารเพื่อตนเองย่อมไม่ทันหมู่เกวียน ไปถึงที่หมายพลบค่ำ จักเดินทางลำบาก เมื่อท่านได้ฉันคัมภีร์ภัตของหม่อมฉันแล้ว สามารถทันหมู่เกวียน ถึงที่หมายก่อนพลบค่ำ และไม่ลำบากในการเดินทาง ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายคัมภีร์ภัตแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต

(๔) ภิกษุผู้อาพาธเมื่อไม่ได้อาหารเป็นที่สัปายะ อากาธจะกำเริบถึงกับมรณภาพ ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานภัตแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต

(๕) ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุผู้อาพาธ มัวแสวงหาภัตตาคารเพื่อตนเองก่อนจึงนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธในภายหลัง ทำให้ตนเองอดอาหารไปด้วย เมื่อท่านได้คิลานุปัฏฐากภัตของหม่อมฉันแล้ว จักนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธฉันได้ทันที และตนเองก็ไม่อดอาหาร ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานุปัฏฐากภัตตลอดชีวิต

(๖) ภิกษุอาพาธเมื่อท่านไม่ได้เภสัชที่เป็นสัปายะ อากาธอาพาธกำเริบหรือถึงกับมรณภาพ เมื่อท่านได้ฉันคิลานเภสัชของหม่อมฉันแล้ว อากาธจักทุเลาลงและไม่มรณภาพ ด้วยเหตุนี้หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานเภสัชตลอดชีวิต

(๗) พระพุทธเจ้าทรงเห็นอานิสงส์ ๑๐ ประการ ได้ทรงอนุญาตให้ถวายยาคุได้ หม่อมฉันเห็นอานิสงส์ตามที่พระองค์ตรัสไว้ที่เมืองอันธกวินะนั้น หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายยาคุประจำแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต

(๘) ภิกษุณีทั้งหลายเปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำอจิรวดีทำเดียวกันกับหญิงแพศยา จึงถูกหญิงเหล่านั้นพูดจาเย้ยหยันว่า พวกเธอยังเป็นสาวอยู่มาประพฤติพรหมจรรย์ไม่เห็นได้ประโยชน์อะไร ธรรมดาคนในวัยนี้ย่อมบริโภคคามเสียวก่อนมิใช่หรือ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยชราแล้วค่อยมาประพฤติพรหมจรรย์ เมื่อนั้นก็จะได้ประโยชน์ทั้ง ๒ ประการ ฝ่ายภิกษุณีเมื่อถูกต่อว่าบ่อย ๆ ก็อับอายเก้อเขิน การที่ภิกษุณีเปลือยกายอาบน้ำเป็นสิ่งไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง^๕

เมื่อวิเคราะห์สาเหตุสำคัญที่นางได้คำนึงถึงความเหมาะสม เป็นการสมควรจึงกราบทูลขอพร ๘ ประการ ทั้งนี้หากพิจารณาตุลาการของพร ๘ ประการของนางวิสาขานั้น เป็นเรื่องของการถวายปัจจัย ๔ อันเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ให้กับพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งนางเล็งเห็นประโยชน์การณีก่อต่อพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า หากว่าปัจจัย ๔ พื้นฐานของพระภิกษุสงฆ์ไม่ได้รับความสบาย ย่อมเป็นอุปสรรคกีดขวางในการบรรลุดุธรรม และงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักในการทำทานที่เป็นวัตถุทานนั้น นางมุ่งตรงที่จะช่วยแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เช่น การคำนึงถึงความลำบาก คำนึงถึงการอำนวยความสะดวก คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาหากภิกษุป่วยใช้ไม่สามารถบิณฑบาตได้ คำนึงถึงผลเสียภาพลักษณ์ของพระในสังคม ในการเปลือยกายอาบน้ำ การดูแลพระที่มาจากต่างแดนไม่สามารถคุ้นเคยกับเส้นทางบิณฑบาต เหล่านี้เป็นเรื่องเล่าที่สะท้อนบทบาทการให้ทานของนางวิสาขา ที่นอกจากคำนึงถึงความสะดวกสบายในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัย ๔ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีพ และเป็นสิ่งที่ช่วยเกื้อหนุนให้การศึกษาปฏิบัติธรรมของหมู่ภิกษุสงฆ์สามารถเป็นไปด้วยความก้าวหน้า และสามารถนำมาสอนเผยแผ่ให้ญาติโยมได้รับประโยชน์จากสิ่งนี้ เมื่อประชาชนได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำให้เกิดสังคัมที่มีความเห็นที่ถูกต้องดีงามและเป็นไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้เมื่อนางให้ทานหรือสงเคราะห์ผู้ใดด้วยสิ่งของวัตถุ นางจะใคร่ครวญพิจารณาถึงเหตุการณ์อันควร และการคำนึงถึงประโยชน์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ อานิสงส์ตัวอย่างการให้ทานของนางวิสาขาส่งสะท้อนให้เห็นว่า ทานของนางส่งผลและมีอิทธิพลต่อสังคัมพุทธจวบจนถึงทุกวันนี้ ที่สามารถมีความสุขจากการให้ทาน จนเป็นรากฐานในสังคัมไทยที่เมื่อมีการให้หรือการแบ่งปันจะเป็นสายใยที่จะช่วยให้สังคัมลดความขัดแย้ง หรือป้องกันความขัดแย้งในอนาคต ด้วยคำนึงถึงความดีต่อกันและกัน ดังนั้นการสงเคราะห์ด้วยการให้ทานของนางวิสาขาจึงถือว่าได้ส่งมอบความสุขให้กับพุทธศาสนิกชนจนถึงปัจจุบัน

๔.๒.๒ การให้ธรรมทานสร้างครอบครัวให้เกิดสัมมาทิฐิและมีความสุข

ธรรมทาน ถือว่าเป็นการให้ทานที่ได้เป็นบุญสูงสุด มีคุณค่ากว่าการให้ทานทั้งปวง เพราะทำให้ผู้รับมีปัญญารู้เท่าทันกิเลส สามารถนำไปใช้ได้ไม่รู้จักจบสิ้น ทั้งชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไป เป็นการให้ปัญญาให้ความกระจ่างให้ความรู้ให้วิชา และนางวิสาขาก็ได้แสดงให้เห็นจาก กรณีที่พระสงฆ์ เดินบิณฑบาตผ่านหน้าบ้านของนางและนางก็พยายามใช้อุบายให้พ่อสามีมองเห็นพระสงฆ์ที่เดินมาแล้วนางก็บอกพ่อสามีว่าให้ดูเถาวัลย์หน้าบ้านสิมันขึ้นมารวมมากเลย แล้วมีคาลเศรษฐีพ่อสามีของนางที่กำลังทานอาหารแต่กลับไม่สนใจ นางเลยตอบกลับนางว่าปล่อยมันเถอะสวยดีแบบนี้ แล้วก็

^๕ วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๕๐/๒๒๒.

ทำเป็นมองไม่เห็นพระสงฆ์และไม่สนใจ จนนางต้องออกอุบายกล่าวเตือนไปด้วยปัญญาว่า ตอนนีพ่อสามีกำลังบริโภคของเก่าอยู่เชิญท่านไปทางอื่นก่อน ทำให้พ่อสามีนางโกรธมาก และนางก็ได้อธิบายว่าการบริโภคของเก่าคือการกินบุญเก่าอยู่ ไม่ได้หมายความว่า บริโภคของเก่าของเสีย และนางได้อธิบายไปว่าการที่ท่านเกิดมาโดยไม่ต้องลำบากแต่มีทรัพย์สมบัติ และไม่เดือดร้อนนั่นก็คือการที่ท่านได้ทำบุญเก่ามามาก และถ้าไม่มีการทำบุญใหม่เพิ่มเติมแน่นอนว่าบุญเก่าก็ต้องหมดไปอย่างแน่นอน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าใช้ปัญญาในการบอกพ่อสามี โดยทางอ้อมแต่ก็สามารถอธิบายได้อย่างดีทีเดียว การที่คนเรามีทรัพย์สมบัติมากมายแต่ไม่รู้จักใช้สอยให้เกิดประโยชน์อาจนำความทุกข์มาให้แก่ตนได้ เช่น เทียวกลางคืน เล่นการพนัน ดื่มสุรา เสพสิ่งเสพยาติควรที่จะใช้สอยให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และช่วยเหลือสังคมตามความเหมาะสม หากบุคคลใดไม่คิดที่จะทำให้ตนเองและคนในสังคมมีความสุขแล้ว แสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นี้มีความประมาทในชีวิตไม่คิดจะสร้างสมพอกพูนความดีให้สูงขึ้น เพื่อเป็นปัจจัยแห่งการดำเนินชีวิตที่ดี บทบาทการให้ทานของนางนั้น แม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอาจไม่ค่อยเห็นบทบาทที่สำคัญในการให้ธรรม

๔.๓ บทบาทของนางวิสาขาด้านการใช้ปิยวาจาเพื่อสร้างสังคมสันติสุข

การมีปิยวาจา ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้วาจาที่เร่าร้อน รุนแรง แผงด้วยความทำลายร้ายต่อกัน นับวันยังเป็นปัญหาที่ขยายออกไปวงกว้างต่อสังคม ซึ่งบั่นทอนความสุขความสงบของคนทั้งไทยทั้งประเทศ ด้วยเหตุนี้ การนำหลักปิยวาจา จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้เป็นวิถีทางแห่งการสื่อสาร และการแสดงออกทางความคิดเห็นบนพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างได้อย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน และระมัดระวังเรื่องการใช้วาจาต่อกัน ดังนั้นการเลือกใช้วาจาที่สุภาพน่าฟัง จึงเป็นทางออกที่ทำให้ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างไม่เกิดความขัดแย้ง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ปิยวาจา จะต้องอาศัยองค์ธรรมที่เรียกว่า วาจาสุภาสิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะทำให้ วาจาที่สุภาพไพเราะเป็นวาจาที่เชื่อถือได้ มิใช่เป็นเพียงลมปากที่หวาน แต่ซ่อนอาวุธไว้ในความหวานนั้น ดังสุภาสิตว่า น้ำผึ้งเคลือบยาพิษ ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยหวาดระแวง นอกจากนี้วาจาที่สุภาพไพเราะยังต้องเลือกที่จะใช้ให้เหมาะสม ถูกที่ถูกเวลา กล่าวได้ว่ารู้จักพูดอย่างมีกาลเทศะ มีขอบเขตในการพูด และรู้ว่าสิ่งใดควรพูด ประเด็นสำคัญที่สุด คือ ความเมตตาในการพูดซึ่งต้องประกอบด้วยเจตนาความตั้งใจที่จะเกื้อกูลให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ดังนั้นวาจาที่ไพเราะจึงต้องประกอบด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาตามสถานการณ์ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า หากคนในสังคมต่างใช้วาจาเช่นนี้ ย่อมจะนำพาประเทศไทยให้ก้าวไปสู่ความสามัคคีปรองดองมีความสุขดังในอดีตที่ผ่านมา

วิธีของนางวิสาขา ปิยวาจาคือคำพูดที่น่าฟัง ไพเราะ สุภาพ ในบทบาทของนางวิสาขาแน่นอนว่านางเป็นคนที่มีวาจาที่ไพเราะเหมาะการและเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า จะต้องพูดด้วยคำอ่อนหวานอย่างเดียวเท่านั้น แต่วาจาที่พูดไปต้องจริงใจ และเป็นเรื่องจริง เป็นประโยชน์และถูกกับกาลเทศะและบางครั้งอาจเป็นคำพูดที่ตักเตือนด้วยความหวังดีตั้งจะเห็นได้จากการที่นางได้พูดกล่าวตักเตือนที่พระภิกษุที่นั่งในที่ลับตาคนกับสตรีว่าไม่เหมาะสมเพื่อต้องการให้พระพุทธศาสนาไม่ต่างพร้อยเพราะนางเป็นอุบาสิกาที่เลื่อมใสในและอีกประการหนึ่งก็คือนางรู้จักว่าสิ่งไหนควรไม่ควรด้วย

การที่นางพระพุทธานามาก และมีเหตุการณ์หนึ่งที่น่างัดอดชุดมหาลดาปสาทให้สาวใช้ แต่สาวใช้กับลี้มนซึ่งก็ทราบกันดีว่าชุดของนางมีมูลค่ามากเพียงใด แต่นางไม่ได้กล่าวตำหนิสาวใช้แต่ประการใด กับใช้โอกาสนี้เป็นในการหาปัจจัยเพื่อไปสร้างวัดเราจะเห็นได้ว่านางวิสาขามีสติปัญญาคู่กับวาจาและมีเหตุผลเหนืออารมณ์เพราะนางไม่เคยใช้วาจาที่รุนแรงแต่ประการใดจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้ามากล่าวอ้าง

๔.๔ บทบาทของนางวิสาขาด้านการมีอัตถจริยาเพื่อสร้างสังคมสันติสุข

เรื่องของการทำตนให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือ การมีอัตถจริยาต่อกันในสังคม นั้นหมายถึงสมาชิกในสังคมต่างก็มุ่งที่จะทำให้ตนเองเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น นอกจากจะสร้างประโยชน์ให้ตนเอง ซึ่งหลักการนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการทำงานแบบจิตอาสาที่เป็นภาษาที่กล่าวถึง บุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่า หากสังคมนรณรงค์ให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเสียสละ โดยสละความเห็นแก่ตัวเพียงวันละเล็กละน้อย ย่อมจะช่วยให้สังคมเกิดความสันติสุขได้ จุดเริ่มต้นแรกคือ สังคมที่เป็นครอบครัว การทำตนให้เป็นประโยชน์นั้น คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เมื่อเห็นได้เช่นนี้ ก็จะเกิดจิตสำนึกสาธารณะอยากให้ความช่วยเหลือหรืออยากมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์นั้น ผู้วิจัยขออ้างถึงเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทยปี ๒๕๕๔ ซึ่งภายหลังกู้น้ำลด สภาพกรุงเทพกลายเป็นเมืองขยะ ไม่มีความสวยงาม ทำให้หลายฝ่ายตื่นตัวทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่อยากเห็นกรุงเทพกลับมาสวยงามอีกครั้ง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญประโยชน์ในระดับประเทศ นับว่าเป็นกระแสสร้างแรงจูงใจให้คนไทยเกิดความรัก ความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง แม้จะผ่านช่วงเวลาที่วิกฤตแล้ว ก็ยังสามารถร่วมมือร่วมใจกระทำประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองได้โดยไม่สนใจเรื่องของการเมือง

ในวิถีของนางวิสาขอัตถจริยา คือนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ซึ่งต้องใช้พลังอย่างมากซึ่งถือเป็นการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ในการสร้างวิหารให้เป็นที่ประทับของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งตอนที่กำลังก่อสร้าง นางได้อารธนาพระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ด้วยอุทยานภาพของพระเถระ ผู้ที่ไปหาวัสดุก่อสร้างแม้ในระยะทางไกลถึง ๕๐-๖๐ โยชน์ ก็สามารถขนเอามาได้ภายในวันเดียว หรือแม้การยกท่อนไม้หรือก้อนหินใส่เกวียนก็ไม่ลำบาก เพลากวียนก็ไม่หัก นอกจากนั้นนางยังสร้างปราสาทสูง ๒ ชั้น ที่มีห้องถึง ๑,๐๐๐ ห้อง คือชั้นล่าง ๕๐๐ ห้อง และชั้นบนอีก ๕๐๐ ห้อง ครั้งนั้นพระบรมศาสดาเสด็จจาริกโปรดเวไนยสัตว์ที่เมืองอื่น ครั้นครบ ๙ เดือน พระองค์ทรงเสด็จกลับกรุงสววัตถิ นางวิสาขาก็ไปอารธนาให้พระบรมศาสดาเสด็จไปประทับบนปราสาทในวิหารชื่อบุพพาราม เพื่อจะได้ฉลองมหาวิหาร นางได้ถวายทานแด่ภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด ๔ เดือน วันสุดท้ายได้ถวายผ้าไตรจีวรชั้นเลิศแด่ภิกษุสงฆ์ พร้อมถวายจตุปัจจัยไทยธรรมอีกมากมาย การฉลองมหาวิหารคราวนั้น นางได้บริจาคทรัพย์รวมทั้งหมด ๒๗ โภกั คือ ในการซื้อที่ดิน ๙ โภกั สร้างวิหาร ๙ โภกั และในการฉลองวิหารอีก ๙ โภกั หลังจากฉลองมหาวิหาร นางวิสาขแวดล้อมด้วยลูกหลานได้เดินชมมหาวิหารภายในบริเวณวัด เห็นสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่สำเร็จอย่างสวยงาม เกิดความปีติปราโมทย์ใจ คิดว่าความปรารถนา การทำประโยชน์ถ้าในมิติของนางวิสาขาคือ ช่วยเหลือด้วยร่างกายและแรงใจ ถึงแม้ว่านางวิสาขจะเป็นคน

ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่างๆ และชอบทำบุญแต่ในการบำเพ็ญประโยชน์แต่ละครั้งนางใช้สติปัญญาพิจารณา ถึงประโยชน์ที่จะได้รับไม่ยั้งถึงรวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม^๖ ช่วยเหลือผู้อื่น ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง ก็คือ การฝึกฝนตนให้เป็นคนที่มีเป็นประโยชน์ คือ มีความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถนั้นมาช่วยเหลือกันประพัตตนเป็นประโยชน์ต่อกัน

๔.๕ บทบาทของนางวิชาชาด้านการมีสมานัตตาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุข

การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย กล่าวได้ว่า นับวันนี้ แม้ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ก็ยังมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมการแบ่งแยกชนชั้น ซึ่งประเด็นนี้ นำพาความแตกแยกและความสามัคคีมาสู่คนไทย มีการนำชนชั้นฐานะมาแบ่งเป็นคนชั้นสูงมีการศึกษา กับสังคมคนรากหญ้า ซึ่งประเด็นนี้กลายเป็นจุดที่นักการเมืองนำมาใช้แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง ดังนั้น หากว่าคนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีกำลังทรัพย์ กำลังสมอง มากกว่าผู้อื่น รู้จักที่จะวางตนให้เสมอเหมือน โดยมองว่าทุกคนก็เป็นคนไทยและมีสิทธิที่เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นหรือการแสดงออกทางการเมือง อีกทั้งการให้เกียรติซึ่งกันและกันทุกคนมีความเสมอภาค และทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองควรทำสิ่งใด และทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดตามความรับผิดชอบ

ทั้งหมดนี้ล้วนช่วยพยุห้สังคมไทยที่อยู่ในช่วงรอยร้าวและรอวันประสาน สามารถเชื่อมความสัมพันธ์โดยการลดตัวตน การมองเห็นคุณค่าของคนมากกว่าสถานะทางสังคม อีกทั้งการให้เกียรติสตรีซึ่งแม้ว่าคู่มือวิเศษสตรีได้รับการยอมรับให้ทำหน้าที่บทบาทต่างๆ มากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตามคงปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมในบางบทบาทบางสถานะที่ดูเหมือนจะหวงแหนไว้เฉพาะแต่บุรุษ ในทางกลับกันสตรีก็พัฒนาตนเพื่อให้มีสถานะทางสังคมเทียบเท่าบุรุษ แต่อาจลืมหือมองดูว่า หน้าที่ของสตรีนั้นมีไข่มุกแต่หน้าที่ในการทำงาน หรือทางสังคม แต่สตรียังมีบทบาทหน้าที่อีกหลายอย่าง เช่น หน้าที่มารดา ภรรยา ซึ่งการจะวางตนอย่างไรให้เหมาะสมต่อหน้าที่หรือบทบาทต่างๆ นั้นนับว่าเป็นเรื่องท้าทาย จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีสตรีที่เก่ง ฉลาด แต่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวให้เห็นเป็นจำนวนมาก และนับวันก็ยิ่งทวีคูณมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปถึงเยาวชน สภาพสังคม ความอบอุ่นในครอบครัว

สมานัตตาในวิถีของนางวิชาชา คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว ก็คือ ความประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไป ก็ไม่ถือตัวหรือทำตัวเย่อหยิ่งกับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิม ที่เคยคบค้าหรือปฏิบัติต่อกัน เคยเคารพนับถือกันมาอย่างไร ก็คงประพฤติปฏิบัติต่อกัน เคารพนับถือกันอยู่อย่างนั้น ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้เป็น

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

คุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี^๗ วางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ เหมาะกับฐานะ เหมาะกับกาลเทศะ ที่ว่าเหมาะสมตำแหน่งหน้าที่นั้น หมายความว่า เรามีหน้าที่อย่างไร ก็ไปปฏิบัติไปตามหน้าที่ ที่ว่าเหมาะสมกับฐานะนั้น คือ ใช้จ่ายทรัพย์ให้เหมาะสมกับฐานะก็คือ เข้าใจใช้จ่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยร้ายเกินไปแต่ก็ไม่ตระหนี่เกินไปจนเข้าขั้นทรมาณตนเอง ที่ว่าเหมาะสมกับกาลเทศะนั้นหมายความว่าปฏิบัติกิจให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษากฎระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง นางวิสาขาเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลม รู้ว่าสิ่งไหนควรไม่ควร สิ่งไหนมีประโยชน์ไม่มีประโยชน์ ตลอดจนเป็นกุศลสตรีเพียบพร้อมด้วยความงามด้านจริยธรรมและคุณธรรม ทุกคนอยากเข้าใกล้หรือคบหาสมาคมกับนางอยู่เสมอ เพราะการคบกับบัณฑิต พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นมงคลสูงสุด^๘

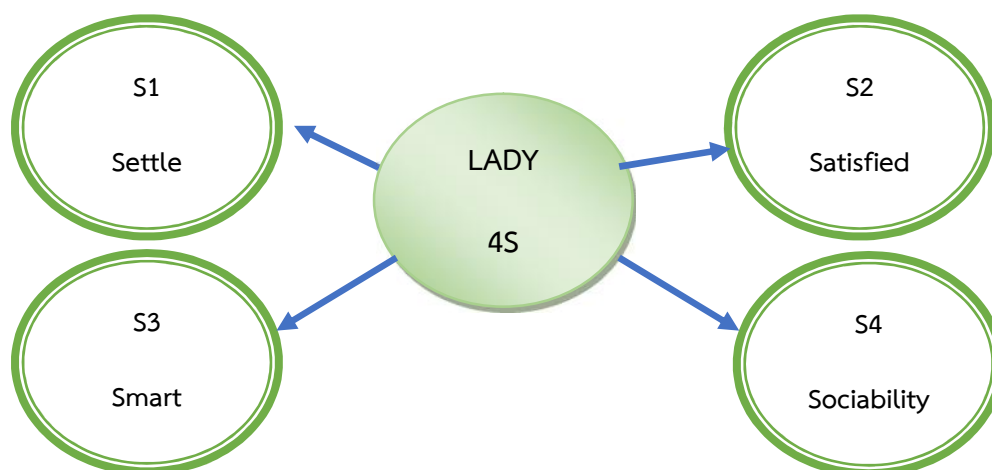
๔.๖ สรุป

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่นำเอาหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในด้านครอบครัวที่ดีด้านสังคมที่ดี ก็ดีด้านศาสนาก็ดี ล้วนเป็นมิติที่สร้างความ รัก สามัคคี และเป็นประโยชน์กับสังคมในยุคสมัยนั้น และมีวิวัฒนาการนำมาศึกษาและใช้ได้กับสังคมในยุคนี้อย่างแน่นอนและเห็นผลรับในทางที่ดีสำหรับสังคมยุคนี้ที่มีแต่ความแตกแยกแบ่งฝ่ายเห็นแก่ตัว ถือตัวถือตน ถ้านำหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นต้นแบบมาใช้ในครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติแน่นอนว่าความสันติ ความสุข ความสุข ย่อมเกิดขึ้นและมั่นคงอย่างแน่นอน

การศึกษาค้นคว้าของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ผู้วิจัยพบว่า แม้นางจะอยู่ในตระกูลผู้ดีมีทรัพย์สมบัติมหาศาลก็ตาม แต่นางกลับเป็นคนใจดีมีเมตตาชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ว่ามีหรือจน ดังจะเห็นได้ว่า ทาสกรรกรและคนใช้ของนางทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ มีความจงรักภักดีต่อนางเสมอการที่นางวิสาขามหาอุบาสิกาในตำแหน่งหน้าที่ ในฐานะเจ้านายคนนางไม่เคยวางตน ช่มช่าแสดงอำนาจเหนือ ลูกน้องกับวางตนไม่ถือตัวไม่ถือตนกับวางตัวอย่างเหมาะสม กับให้ความเป็นกันเองกับลูกน้อง แม้นางบรรลุนิพพานเป็นโสดาบันแล้วนางก็ยังอยู่กับสังคมปกติ และเข้าวัดทำบุญตามปกติ หรือแม้กระทั่งการวางบทบาทของการเป็นภรรยาที่ดีทำหน้าที่ได้ดีและถูกกาลเทศะและไม่ขาดตกบกพร่องและไม่สร้างปัญหาการทำหน้าที่ได้ดี ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบสังคหวัตถุ ๔ ในมิติของยุคสมัยปัจจุบันที่สามารถถอดรูปแบบได้และเชื่อมโยงกับสมัยใหม่ที่เหมาะสำหรับสตรียุคใหม่ผู้วิจัยสรุปเป็นโมเดลสตรีต้นแบบที่สามารถนำสังคหวัตถุ ๔ นั้นคือ มาใช้ในการพัฒนาตนและเสริมสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข Model Lady 4 S

^๗ พระภควานวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล), *ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เอชทีพีเพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

^๘ ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๓/๔

๑) S = Settle สงบจาก ปิยะวาจา ความสงบในปัจจุบันที่จะพูดถึงนี้ได้แก่การไม่ก้าวร้ายยั่วยุ ก่อให้เกิดปัญหา การรู้จักควบคุมอารมณ์การรู้จักระงับสำรวมวาจาไม่ให้เกิดคำพูดรุนแรงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยให้สังคมเกิดความสามัคคีจากคำพูด ดีกับตัวผู้พูดและตัวผู้ฟังวาจาที่ดียอมส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคมแต่ตนเอง ทั้งภายในและภายนอก เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและใช้สติในการเจรจา ในการแก้ปัญหา เปลี่ยนจากอารมณ์มาเป็นความเข้าใจในปัญหานั้นๆ ได้อย่างรู้เท่าทันเหตุการณ์ ไม่ปล่อยใจไปตามกระแส คิดวิเคราะห์รอบคอบก่อนพูด เมื่อใจสงบ เราสามารถตัดสินใจได้ดีกว่าปกติ เพราะอยู่บนพื้นฐาน ของความนิ่ง สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ ในสังคมปัจจุบัน เช่นสังคมครอบครัว เพราะสาเหตุของการทะเลาะ คือความร้อนในใจ ความฟุ้งซ่าน คิดเชิงลบ มองทุกอย่างเป็นปัญหา สิ่งเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ ความขุ่นมัวในใจฉะนั้นการสงบก็เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับผู้หญิง ที่เป็นภรรยา เป็นแม่ เป็นลูก เป็นเจ้านาย เป็นลูกน้อง เพราะที่กล่าวมาคือสตรี เป็นส่วนสำคัญอย่างมากทีเดียวในการจรรโลงสันติสุข

๒) S= Satisfied สุข จากการให้ทาน เราจะสุขได้ต่อเมื่อเราต้องมีจิตใจที่บริสุทธิ์ในการให้ และการให้นั้นจะต้องไม่หวังผลตอบแทนเราจะรู้สึกปลอดโปร่งและมีความสุข และการให้นั้นจะต้องไม่เบียดเบียนตนเองหรือทำให้ตัวเราเดือดร้อน เมื่อเราได้ช่วยเหลือจนเจือสำหรับคนที่ต้องการความช่วยเหลือแน่นอนว่าเราได้ให้สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ สำหรับคนที่ขาดแคลนและต้องการย่อมเกิดสุขแน่นอนทั้งผู้รับและผู้ให้เสมอการให้นอกจากจะให้สิ่งของแล้ว การให้วิชาความรู้ให้ปัญญาก็ถือว่าเป็นการให้อีกแบบหนึ่งซึ่งช่วยในการจรรโลงสังคมให้เกิดความสันติสุขได้ และมีการให้อีกแบบหนึ่งซึ่งทำได้ยากมากแต่ถ้าทำได้ก็ถือว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐที่สุดก็คือการให้อภัยที่ไม่ต้องเสียเงินไม่ต้องเสียเวลา แต่สังคมยังขาดแคลนกันมากสำหรับการให้อภัยซึ่งกันและกัน การให้อภัยจำเป็นเร่งด่วนในสังคมยุคปัจจุบันที่ช่วยเหนี่ยวนำจิตใจให้คนรักใคร่ปรองดองกันเพื่อให้สังคมสงบสุข

๓) S= Smart สบาย สง่า จากการทำประโยชน์ เพื่อส่วนร่วมมีจิตอาสาชวนชวนในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่งผลให้เป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะที่ดูสง่างามไม่ใช่แค่ร่างกายไม่ใช่แค่สวยที่เสื้อผ้าอาภรณ์หรือเครื่องประดับใดๆ ไม่ใช่สวยด้วยของแบรนด์เนมเพราะสิ่งเหล่านั้นจะไม่สวยเลยถ้าใจเรายังสกปรกรกรงรัง แต่มันหมายถึงความสวยด้วยใจ ซึ่งสามารถสื่อได้จากการเป็นบุคคล ที่อัธยาศัยดี ถ้ายิ้มก็ยิ้มจากใจจริงไม่แสร้งแกล้งทำเพื่อเอาใจใคร แต่ต้องทำด้วยความจริงใจเท่านั้น แล้วมีความเป็นมิตรไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ อย่างไม่หวังผลตอบแทนหรือแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่นเป็นบุคคลที่มีความเสียสละทำได้เช่น นี้ถือว่าเป็นผู้สวยทั้งกายทั้งใจและเป็นผู้ รู้เข้าใจใน บริบทของสังคม สมัยนี้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ มีความมั่นใจในตนเองและมั่นใจในสิ่งที่ถูกที่ควร ไม่ได้หมายถึงความหยิ่ง ความทะนงตัว แต่หมายถึง การไม่ถือตัวตน เป็นผู้มีปัญญาแยกแยะถูกผิดดีชั่วได้อย่างชัดเจน ไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม มีความเป็นเอกลักษณ์ กล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ กล้าลงมือทำถ้าสิ่งนั้นถูกต้องและไม่ผิดศีลธรรมและไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ดูแลตัวเองให้มีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์และแข็งแรงเพียงพอเพื่อไม่ให้เป็นการะทางสังคมและคนรอบข้าง สามารถพึ่งพาตัวเองได้ และสามารถเป็นที่พึ่งให้บุคคลอื่น มีภาวะเป็นผู้นำบนพื้นฐานสิ่งที่เหมาะสม มีความเป็นผู้ให้ได้มากกว่ารับ

๔) S=Sociability หมายถึง สม่าเสมอและวางตนเรียบง่าย มาจาก การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เช่น การเคยทำความดีอย่างไรก็ทำอย่างนั้นถ้าสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนแก่สังคมแล้วไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ไม่ใช่ต้นตรงปลายชด แยกแยะถูกผิดดีชั่วได้ รู้จักบริโภคนิยม ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทำอะไรตามความนิยมที่เป็นกระแส แต่ทำด้วยประโยชน์สูงสุด ไม่กินทิ้งกินขว้าง มีความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท รู้จักประมาณตน และวางตนให้อยู่ในกาลเทศะ รู้ว่าอะไรเหมาะสมสมควร และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรอบข้าง รู้จักเก็บออมประหยัด ไม่สร้างความสะดวกเดือดร้อนให้คนในครอบครัว และสังคม

กล่าวได้ว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหัวใจหลักสำหรับการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เป็นกระบวนการหล่อหลอม ชัดเกลา อุปนิสัย ให้เป็นผู้มีจิตใจ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นตัวเชื่อมความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้น ในสังคมได้ทุกยุคทุกสมัย เป็นเครื่องมือช่วยค้าชูโลก มีกลไกลหลักเหมาะสมสำหรับสังคมในยุคสมัยนี้อย่างมาก การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่ว่าจะเป็นทาน ปิยวาจา การเสียสละเพื่อประโยชน์ การเสมอต้นเสมอปลาย ล้วนเป็นธรรมมะที่ เป็นเครื่องมือ ให้ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ พัฒนาอย่างยั่งยืน บนความเหมาะสม ถูกต้อง และลดตัวลดตน ผู้วิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหนทางนำไปสู่สันติภาพที่เป็นเสมือนเกาะป้องกันหรือเป็นกำแพงป้องกันความขัดแย้ง แม้อาจจะมีปัญหาใดเกิดขึ้นระหว่างหมู่ชนระหว่างหมู่ชน แต่หากสมาชิกมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ย่อมทำให้ขัดแย้งลดน้อยลงได้ หรือเบาบางลงด้วยอำนาจแห่งผลอนิสงค์ของสังคหวัตถุ ๔ ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นอย่างไรก็ตามมีผู้สนใจศึกษานาหลักสังคหวัตถุ ๔ ไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคม หรือการเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมเกิดความสันติสุขแน่นอน

ผลของการใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ นั้น เป็นแนวทางที่ดีและส่งผลให้เห็นถึงความสามัคคีกลมเกลียวได้ ไม่ว่าจะยุคสมัยไหนก็ตาม สังคหวัตถุ ๔ ไม่ใช่เรื่องเก่าเลย แต่ยังสามารถนำมาบูรณาการณให้เข้ากับสังคมโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน ที่ยังมีความเลื่อมล้ำกันอยู่ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นประตูด้าน

แรกของการนำพา ตนเอง ครอบครัว สังคม ให้ไปสู่สภาวะของความสงบ ร่มเย็น และไม่มีปัญหาครอบครัว เพราะปัญหาได้ผ่านกระบวนการขัดเกลา ของสังคหวัตถุ ๔ ไปแล้วย่อมเกิดความสันติสุขแน่นอน นอกจากนี้ผู้วิจัยเอง ได้หาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในมุมมองใหม่นั้นก็คือ 4S คือ Settle สงบ Satisfied สุข, Smart สวยสง่า, Settle สงบ, Sociability สม่่าเสมอและวางตนที่เรียบง่าย ซึ่งได้มาจากความเข้าใจของหลักสังคหวัตถุ ๔ ที่สามารถนำมาแตกประเด็นที่คิดว่าน่าสนใจและเป็นประโยชน์สำหรับ สตรียุค ไฮเทคอีกด้วย ด้วยสภาวะโลกเป็นไป ทำให้ผู้หญิงเก่งมากขึ้นดูแลตัวเองได้ไม่เป็นภาระของสังคม แต่อาจจะขาดความ สงบ สุข สวย สง่า สังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาของสังคมตามมา เพราะขาดหลักธรรมที่เป็นประโยชน์นี้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการส่งเสริมให้สตรีนำหลักธรรมนี้มาเป็นต้นแบบของการนำพาสังคมไปสู่สังคมของสันติสุข

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยเรื่อง “บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔” โดยอาศัยแนวทางของสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะที่นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นสตรีที่พระพุทธเจ้าทรงขนานนามว่าเป็นมหาอุบาสิกาเพื่อนำคุณลักษณะแบบอย่างของนางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นต้นแบบให้สังคมปัจจุบันได้และเป็นแนวทางในการเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขเพื่อประโยชน์สุขต่อตนเองและต่อสังคมช่วยลดความขัดแย้งในสังคม ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็น คือ

- ๑) เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๒) เพื่อศึกษาประวัติ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิสาขามหาอุบาสิกา
- ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยพบว่าการนำเอาหลักสังคหวัตถุ ๔ มาเป็นต้นแบบเป็นวิธีการวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยในการประสานใจให้เกิดความเอื้ออาทร มีไมตรีต่อกันลดตัวตนช่วยเสริมสร้างความสามัคคี และก่อให้เกิดความรักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกันสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์เห็นว่า ทุกสรรพสิ่งล้วนเกี่ยวข้องกัน ต่างก็เกื้อกูลอาศัยกัน ดังนั้นมนุษย์จึงพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความดีงาม นับว่าเป็นเครื่องผูกใจคนและสามารถนำพาสังคมให้เกิดสันติสุข พระพุทธเจ้าทรงนำ หลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) ทาน คือการให้ มีทั้งวัตถุทานสิ่งของ ให้ธรรมทานและให้อภัยทาน (๒) ปิยวาจา คือวาจาที่สุภาพมีประโยชน์ วาจานั้นต้องเป็นวาจาสุภาพคือ จริง ไพเราะ เหมาะการ ประสานสามัคคี (๓) อตถจริยา การทำประโยชน์มีทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ต่อผู้อื่นบางที่เราก็มักเรียกว่าผู้มีจิตอาสา (๔) สมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักหน้าที่รู้จักวางตน กล่าวได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมาบริหารจัดการคนในสังคมให้มีสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมะนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์หรือทำให้มีมนุษยสัมพันธ์เป็น หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก และยังถือว่าเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจสมาชิกในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถอยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน และหลักคิดนี้พระพุทธเจ้าทรงนำมาเป็นวิถีปฏิบัติมาทุกภพทุก

ชาติ ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ กล่าวได้ว่า บุคคลที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ทำให้บุคคลนั้นย่อมเป็นที่รักของทุกคนและหากบุคคลนั้นมีสถานะทางสังคมประกอบยิ่งจะทำให้คำพูดของบุคคลนั้นมีผลต่อความเชื่อถือในสังคมซึ่งนับว่าเป็นผลในปัจจุบัน และสามารถเป็นต้นทุนให้กับอนาคตชาติได้อีกด้วย

ประเด็นที่ ๒ เพื่อศึกษาประวัติ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของนางวิสาขามหาอุบาสิกา

ชาติกาลและเส้นทางชีวิตของนางวิสาขามหาอุบาสิกา: วิสาขามหาอุบาสิกาเป็นลูกสาวของท่านธัญชัยเศรษฐี มารดาชื่อว่าสุมนาเทวีปู่ชื่อว่าเมณฑกเศรษฐี และย่าชื่อว่าจันทพุมมา ตระกูลนี้อาศัยอยู่ในเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ และในเมืองนี้ปรากฏว่ามีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติมหาศาลเป็นที่รู้จักกันทั่วชมพูทวีป ๕ ท่าน กล่าวคือ เมณฑกเศรษฐี โชติยหรือโชติกเศรษฐี ชฎิลเศรษฐี ปุณณเศรษฐี และกาฬวณเศรษฐี

การบรรลุนิพพานของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในฐานะพระโสดาบัน: วิสาขามหาอุบาสิกาพร้อมกับเพื่อน ๆ เดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ทรงประทับอยู่ ณ ชาติยวัน (สวนมะลิ) พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพวกเธอเหล่านั้นเมื่อจบพระธรรมเทศนา วิสาขาก็ได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน ด้วยการได้ฟังธรรมครั้งแรกในขณะที่เธอมีอายุ ๗ ขวบ “เป็นพระโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ประการ กล่าวคือ ๑) ไม่มีความเห็นตัวตน ๒) ไม่มีความสงสัยในบาปบุญคุณโทษ ๓) ไม่เชื่อถึงอมงาย

ชีวิตและการครองเรือนของนางวิสาขามหาอุบาสิกา: นางวิสาขามหาอุบาสิกาได้แต่งงานกับตระกูลเศรษฐีอยู่ตระกูลหนึ่งชื่อว่า มิคคารเศรษฐี มีบุตรชายชื่อว่า ปุณณวัฒนกุมาร ด้วยเงื่อนไขถ้าจะแต่งงานก็ต้องแต่งกับหญิงที่ต้องประกอบพร้อมด้วยความงาม ๕ ประการ ได้แก่ ผมงาม เนื้องาม กระจุกงาม ผิวงาม นางวิสาขามหาอุบาสิกาได้รับเครื่องแต่งกายคือ มหาลดาประสาธน์เป็นของขวัญจากบิดาซึ่งมีมูลค่าถึง ๘ โกฏิ ซึ่งนับว่ามีมูลค่ามหาศาล ก่อนที่นางวิสาขามหาอุบาสิกาจะออกจากเรือน ธัญชัยเศรษฐีบิดานางวิสาขามหาอุบาสิกาได้ให้อโวกา ๑๐ ประการแก่บุตรสาวในการครองเรือน “ธรรมดาสตรีผู้จะอยู่ในสกุลบิดาของสามี ไฟในก็ไม่พึงนำออก ไฟนอกก็ไม่พึงนำเข้า พึงให้แก่ผู้ที่ให้ ไม่พึงให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ พึงให้ทั้งแก่ผู้ที่ให้ ทั้งแก่ผู้ที่ไม่ให้ พึงนั่งเป็นสุข พึงบริโภคเป็นสุข พึงนอนเป็นสุข พึงบำเรอไฟ พึงนอบน้อมเทวดาภายใน” หลักอโวกา ๑๐ นี้ เป็นสิ่งที่นางวิสาขามหาอุบาสิกาพึงปฏิบัติตามบิดาและนำมาปฏิบัติในการอยู่ครองเรือน นอกจากนี้ทรัพย์ภายในคืออโวกา ๑๐ ในการครองเรือนแล้ว บิดาของนางยังมอบทรัพย์สิน บริวาร สัตว์เลี้ยง ให้นางติดตัวไปเป็นจำนวนมาก นางได้อยู่กินกับสามีมีลูกหลานจำนวนมาก นางเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้ายกย่องให้เป็นผู้เลิศกว่าใครในการให้ทาน

ประเด็นที่ ๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาในการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔

วิถีแห่งการให้ของนางวิสาขามหาอุบาสิกา: นางวิสาขามหาอุบาสิกา โดยเฉพาะนางเป็นหญิงที่เฉลียวฉลาด รู้เหตุอันควรไม่ควร สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ใช้ประโยชน์ ชอบช่วยเหลือบุคคลอื่นอยู่เสมอด้วยการให้ทาน

การให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนเป็นกุลสตรีที่มีความงามอยู่เสมอ คุณลักษณะดังกล่าวนี้ นับว่านางวิสาขาเป็นผู้หนึ่งที่คุณสมบัติพิเศษซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ ตำแหน่งเลิศด้านการให้ทาน: นางวิสาขapakติชอบให้ทาน สงเคราะห์บุคคลข้างเคียง ตลอดจนการถวายปัจจัย ๔ แก่ภิกษุสงฆ์ ดังจะเห็นจากการที่นางก่อนจะไปวัดทุกครั้งจะต้องมีสิ่งของติดมือไปด้วย โดยเฉพาะเวลาเช้าจะให้คนถืออาหารไปถวาย เวลาเย็นก็ให้ถือเภสัช ๕ ชนิดพร้อมด้วยน้ำปานะ ๘ อย่าง ไปถวายเป็นประจำ ประกอบกับนางได้ทูลขอพระ ๘ ประการที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับและผู้ให้ซึ่งสิ่งเหล่านี้นางมีได้ทูลขอเพื่อตน แต่หากทูลขอเพื่อประชาชนและภิกษุสงฆ์ทั่วไป เพราะการขวนขวายในการบริจาคทานมากเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้นางวิสาขาได้รับการยกย่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า เป็นอัครสาวิการผู้เลิศด้านถวายทาน

วิถีแห่งการวางตนเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี: การที่มีบุคคลเคารพนับถือนางวิสาขานั้น เป็นการบ่งบอกว่านางมีจิตใจโอบอ้อมอารีมีเมตตาไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ใครๆ ก็ต้องการได้อยู่ใกล้ชิดกับบุคคลที่ตนรักใคร่เคารพนับถือ การที่มีคนนับถือมากมายเช่นนี้ก็เพราะนางมีวาจาสุภาพอ่อนโยนเสมอต้นเสมอปลายกับทุกๆ คน เป็นต้นว่า หลังจากนางวิสาขาไปถึงบ้านของสามีวันแรก ชาวเมืองสาวัตถีได้ส่งของขวัญมอบให้นางเป็นจำนวนมาก แต่นางกลับให้คืนสิ่งของเหล่านั้นแก่ชาวเมืองเหมือนเดิมด้วยคำพูดที่ทำให้ผู้คนที่ได้ยินประทับใจ เช่น ท่านจงให้สิ่งนี้แก่คุณพ่อของฉัน ท่านจงให้สิ่งนี้แก่คุณแม่ของฉัน ท่านจงให้สิ่งนี้แก่พี่ชายน้อยชายของฉัน ท่านจงให้สิ่งนี้แก่พี่สาวน้องสาวของฉัน นางปฏิบัติตนต่อชาวเมืองเป็นเหมือนญาติของตน

นางวิสาขามีบทบาทในการเสริมสร้างให้สังคมสันติสุข ได้นั้นด้วยเพราะนางมีคุณสมบัติภายใน ได้แก่ **ด้านสติปัญญา** นางบรรลुरुธรรมตั้งแต่เด็ก เป็นอริยสาวกชั้นต้นของพระพุทธศาสนา, **ด้านการมีน้ำใจและการเอาใจใส่ต่อมิตรและบริวาร** นาง มีน้ำใจที่กว้างขวางและความจริงใจ ให้ ความสำคัญและใส่ใจในรายละเอียดในบริวารโดยไม่เว้นว่าเป็นสัตว์หรือคน ก็ให้ความใส่ใจด้วยดี, **ด้านการใช้วาจาที่อ่อนหวานและสุภาพ** นางเป็นสตรีที่มีความสามารถในการเจรจา สามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังได้ ซึ่งไม่ใช่แต่นางมีเสียงที่ไพเราะกังวานแล้ว นางยังอ่อนโยนวาจาด้วยการใช้ ปัญหา ก่อนที่จะตอบปัญหาหรือเจรจาต่อผู้ใด, **ด้านความเป็นสตรีงาม** นางวิสาขานับว่าเป็นหญิงที่มีความงามภายนอกและงามภายใน เป็นสตรีที่มีความสวย อย่างเบญจกัลยาณี มี ๕ ประการ และ**ด้านความเป็นสตรีที่ทรงบารมี** นางวิสาขาเป็นสตรีที่สังคมให้การยอมรับ เพราะนางเป็นหญิงที่มีจิตใจงดงามเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเอาใจใส่แม้กับคนที่ด้อยต่ำกว่านาง นางไม่ถือตัวตนและมีไหวพริบ ในการแก้ปัญหาได้และมองการณ์ไกล เวลานั้นนางจะทูลขอพร พระพุทธเจ้านางยังเข้าใจผู้อื่นว่าต้องการอะไรและให้ในสิ่งที่จำเป็น ด้วยความที่มีจิตใจเข้มแข็งมุ่งมั่น ในการทำทาน ในการทำบุญ ในการสร้างวัดบุพพาราม ทำให้พระพุทธเจ้ายังทรงเชื่อในคำขอพรจากนาง ซึ่งทำให้เห็นถึงพลัง บารมีที่นางสร้างมา ไม่ใช่แค่ปัจจุบันในอดีตชาตินางก็เป็นคนขวนขวายในการทำบุญให้ทานจากพระคัมภีร์ที่ได้ศึกษามา, **ด้านการสร้างสังคมสันติสุข** กฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันของหมู่คณะเพื่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์อันนำมาซึ่งสันติสุข ดังพุทธพจน์ว่า “สุขา สังฆัสสะ สามัคคี” นับได้ว่า นางวิสาขาก็เป็นคนหนึ่งที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ เพราะนางมีอุปนิสัยชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วยการสงเคราะห์ การอนุเคราะห์ชนทุกระดับ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่นำเอาหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในด้านสังคมก็ดีด้านศาสนาก็ดี ล้วนเป็นมิติที่สร้างความ รัก สามัคคี และเป็นประโยชน์กับสังคม ในยุคสมัยนี้มากถ้าพูดถึงเรื่องของการเสียสละ การเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ล้วนแต่เป็นวิถีในการสร้างสันติสุขในสังคม และอีกมิติหนึ่งคือ ให้เห็นว่าสตรีอย่างนางวิสาข ทรงแอานาจ มีความเฉลียวฉลาด การไม่ถือตัวตน การไม่เอารัดเอาเปรียบ รู้จักกาลเทศะ เป็นต้นแบบของ จากการศึกษวิจัยทำให้ข้าพเจ้าค้นพบต้นแบบสังคหวัตถุ ๔ ในมิติของยุคสมัยปัจจุบันที่สามารถถอดรูปแบบได้และเชื่อมโยงกับสมัยใหม่ที่เหมาะสำหรับสตรียุคนี้ คือ หลัก 4 S ในนิยามของผู้วิจัยคือ ให้เข้ากับสังคมโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน ที่ยังมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่ หลักสังคหวัตถุนี้เป็นประตูด้าน แรกของการนำพา ตนเอง ครอบครัว สังคม ให้ไปสู่สภาวะของความ สุขสงบ ร่มเย็น ไม่มีปัญหา ครอบครัวเพราะปัญหาได้ผ่านกระบวนการขัดเกลา ของสังคหวัตถุ ๔ ไปแล้วย่อมเกิดความสันติสุข แน่นนอน นอกจากนี้ผู้วิจัยเอง ได้หาหลักสังคหวัตถุในมุมมองใหม่นั้นก็คือ Model Lady 4S คือ Settle สงบ, Satisfied สุข, Smart สวยสง่า, Settle สงบ, Sociability สม่าเสมอวางตนเรียบง่าย ซึ่งได้มาจากความเข้าใจของหลักสังคหวัตถุ ที่สามารถนำมาแตกประเด็นที่คิดว่าน่าสนใจและเป็น ประโยชน์สำหรับ สตรียุค ไฮเทคอีกด้วย ด้วยสภาวะโลกเป็นไป ทำให้ผู้หญิงเก่งมากขึ้นดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของสังคม แต่อาจจะขาดความ สงบ สุข สวย สมถะ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาของสังคม ตามมาสตรียุคนี้ที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตเพื่อลดปัญหาด้านครอบครัวด้าน สังคม ด้านศาสนาเพื่อนำพาสังคมไปสู่สันติสุข

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปที่ควรจะค้นและ ทำการศึกษาเพิ่ม ได้แก่

๑. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของความเป็นมารดาต่อการสร้างครอบครัวสันติสุข
๒. ศึกษาบทบาทพลังอำนาจของสตรีที่มีภาวะผู้นำเพื่อสร้างสันติภาพทางสังคม
๓. ศึกษาหลักสิทธิและเสรีภาพของสตรีในทัศนคติของพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย :

ก.ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

(๑) หนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ปัญญา ใช้บางยาง. **๔๖ อุบาสิกาในสมัยพุทธกาล**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๒.

พุทธทาสภิกขุ. **ขรรษาธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุธีคัล่องการยี่งอนุสรณ์, ๒๕๓๓.

พันเอกปิ่น มุกข์คังต์. **แนวสอนธรรมะนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระคุณฐิติ เมธงกุโร. **ผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรม**” กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๓.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ธรรมปริทรรศน์**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____ **.ชีวิตผู้มีคุณค่า ๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ **.ธรรมนุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ, ๒๕๕๐.

_____ **.หลักสูตรอารยชน**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๒.

พระมหาสม สิริปัญญา. **ผู้หญิงกับสังฆกรรมของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: หจก.นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๓.

พระภวานาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคลโล). **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอช ทีพีเพรส, ๒๕๔๒.

พระสิริมังคลาจารย์. **มังคัลถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑**. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระศรีปริยัติโมลีและคณะ. **สตรีในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุธีคัล่องการยี่ง อนุสรณ์, ๒๕๓๓.

ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ. **เล่มนี้มีปัญหา**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๓๕.
ศศิวิมล ช่วยยรรยง. **มีความสุขให้ลูกเห็นเป็นคนดีให้ลูกดู**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ดวงกมล ทองคนารักษ์. “บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๗.

ทัศนีย์ ฉ่ำพิรุณ. “บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตาม
แนวพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ปาริชาติ นนทกานันท์. “แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญา
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พิชัย ศรีภูไฟ. “สตรีในวรรณกรรมอีสาน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๒.

พระมหากลม ถาวโร (มั่งคำมี). “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนาศึกษา
เฉพาะกรณีบทบาทสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาชัยวัฒน์ อภิญาณจารี (สิงห์โงน). “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางวิสาขามหาอุบาสิกา
ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาบุญเพียร ปุณญวิริโย (แก้ววงศ์น้อย). “แนวคิดและวิธีขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัว
ตามแนวทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาสง่า ไชยวงศ์. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ทาน” ในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑

วนิดา ฉายาสุตบุตร. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของนางสามาวดีที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๒) บทความ:

ปรีชา ช่างขวัญเย็น. “ความตกต่ำของสตรีอินเดียโบราณ”. **วารสารอินเดียศึกษา**. ปีที่ ๔ ๒๕๔๒
สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. ผศ.ดร.. “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา : หลักธรรมสำหรับ
สั่งสอนสังคม” **๒๐ ปีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
มิถุนายน. ๒๕๕๑ : ๗๐.

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. “สังคหวัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”. **วารสาร
Productivity World**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๐.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางสาวบุญยวีร์ ศิริรัตน์
ที่อยู่โนทะเบียนบ้าน : ๘๘๐/๓ ถนนสุขุมวิท ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง จ.ชลบุรี
การศึกษา : ปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
อาชีพปัจจุบัน : อาชีพอิสระ
: กำลังศึกษาระดับปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสันติศึกษา
รุ่นที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่อยู่ปัจจุบัน : ต.ธรรมมูล อ.เมือง จ.ชัยนาท
เบอร์ติดต่อ : โทร.๐๙๖-๘๙๒-๐๖๖๕, ๐๘๗-๖๐๙-๔๒๒๒
Email: Jumjumps2014@gmail.com